Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

«د ورکشاپ ګډون والو ته د ډاټا بیکټر پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون له اړخه هر کلې او د اکېډیمۍ د اغراض و مقاصدو په حقله لنډه وېنا»

پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب **وائس چانسلر** پېښور پوهنتون ، خېبر پښتونخوا

پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیا صاحب **ډین** فېکلټي اف اسلامک اینډ اورینټل سټډیز

محترمه پروفېسر ډاکټر سلمٰی شاهین
د پښتو اکېډیمۍ پخوانۍ ډائریکټر

د خېبر پښتونخوا او د فاټا څخه راغلیو عالمانو، پوهانو، ادیبانو او شاعرانو او د ملاکنډ پوهنتون، د باچاخان پوهنتون، د ولي خان پوهنتون، د اسلامیه کالج پوهنتون، د خېبر پښتونخوا د کالجونو څخه نمائنده استاذانو او شاګردانو،

او د مېلمه په توګه په ځانګړي ډول ډاکټر یوسف جذاب صاحب ته ، چې یو څو ورځې د مخه له جرمني څخه رافارغ شوے او په لېنګوستیک کښې ئې د پي ایچ ډي ډګري اخیستې ده۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو اکېډيمۍ په نمائندګي زۀ درته هرکلے وايم او مننه مو کوم چې تاسو له خپلو مصروفياتو څخه وخت اووايست او داکېډيمۍ په بلنه مو دې ګټوره مباحثه ته په خپل راتګ ښکلا اوبخښله . ستاسو په راتګ سره دا خبره په ثبوت رسي چې تاسو د تل په څېر دا اداره د خپلو لورو هيلو او سترو ارمانونومسکن و مرکز ګڼلے دے . د پښتو ژبې او ادب هر شاعر و اديب ددې اداري په وده او پرمختيا بې شانه خوښي محسوس کړې ده ، په هر زيان ئې دلګير او ځوګير پاتې شوي .اداري دپاره هم دا د ويار خبره ده چې خپل تر شا ستاسو غوندې دقدر ور مشرانو ، عالمانو او پوهانو د شفقت نظر ورته حاصل دے .دا ستاسو د مينه ناک نظر او د خلوص و شفقت اثر دے چې ددې اداري ائنده او د روښانه سباؤن ورځ تر بله په ځلا دے .

د تېر کله په شان دغه دوه ورځنۍ مرکه هم په هغه هيله رابلل شوې ده .لکه څۀ ډول چې به پخوانيو مشرانو د هم هاغه مهال د پښتو ژبې او ادب له مشرانو څخه کېدله .بايد دا خبره په ذهن کښې اوساتو چې ستاسو د مباحثې نتائج يواځې د اکېډيمۍ د دوه ورځنې ورکشاپ سر ته رسېدل نۀ دي بلکې دا ستاسو په زيار د پښتو ژبې و ادب د تاريخ يو اهم پړاو او ستر باب سرته رسېدل دي . ځکه مونږ تاسو ته ډاډ درکوو چې پښتو اکېډيمي ستاسو پرېکړو ته د نور کله په شان ډېر په درنه ستر ګه ګوري او هم دا د يو ملي وحدت په لور د يو ګټور ګام په توګه يادګار موقع ګڼي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره ورسره ستاسو دغه ناسته دلته په دې خپل ادبي کور کښې د ادبي مشرانو د ناستې په معنا اخلو۔

چونکې د املا او لیک دود موضوع یوه ډېره حساسه او کړکېچنه موضوع ده ،هر څوک پرې نۀ پوهېږي ځکه مونږ له ستاسو څخه هیله من یو چې تاسو به د خپل علمیت ، پوهې،استعداد ، د خپلو لوړو او سپېڅلیو جذباتو په اساس هر هغه څۀ چې د پښتو په لیک دود کښې لیکونکیو او لوستونکیو د پاره ګټور وي ، راته اسان او د حل لارې بـــه ئې په نخښه کړئ ۔ په دې لړ کښې هر هغه څۀ چې ستاسو له پرېکړو راتپر شي ، به پښتون ملت ته دا پېغام هم ورکړي چې پښتانۀ د وحدت په فلسفه پوهېدلي او نور نۀ شي کېدلے چې څوک ئې د ځان خوښی ،اطرافو ،خپل خپلیو او یا د علاقائیت د برتری په اساس یو تر بله ځله تېرباسي ۔

مونږ دا نۀ وایو چې دا د پښتو اکېډیمی اولنی یا ځانګړې هڅه ده بلکې په دې لړ کښې د ۱۹۴۲ ء څخه تر کال ۱۹۹۰ ء د پښتو اکېډیمی د باړه ګلی تر پرېکړو پورې هغه ټولې هڅې چې په انفرادي ،اجتماعي یا ادارتي سطح ترسره شوې دي ،د ستائنې وړ او راته د لارې مشعلونه دي ۔ خو چونکې د وخت او حالاتو د بدلون په تلـه کښې د نـن زمـانې د ټېکنـالوجي د اړتیـاوو د پـاره دا هـم ضـروري ده چـې ولـې دې مـونږ د دې خپلـو مشـرانو ، عالمـانو او ژبپوهانو د نویو تجربو څخه بې برخې پاتې شو ۔

ستاسو راغوښتلو او مشاورت څخه زمونږ غرض دا نۀ دے چې مونږ د تېرو پرېکړو په باب یو څۀ ابهام خوروو یا یو چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دا موقع ورکوو چې هغه دې د پښتو اکېډیمۍ له پلېټ فارم څخه خپل ناوللي عزائم د پښتو او یا د خپلو مخالفینو په خلاف استعمال کړي ، بلکې زمونږ واضح مؤقف دے چې د پښتو ژبې هر لیکوال د پښتو ژبې او ادب د روایاتو په څېر د پښتونوالۍ د روایتو څخه هغومره خبر دے څومره چې هغه د ادب د کلیمې په معنا او مفهوم پوهه دے ځکه مونږ دا نۀ محسوسوو چې ستاسو په شان لوے او د قدر وړ عالمانو ته په دې ضمن کښې د مباحثې دود دستور په معنا د ادابو یوه ایستلې کرښه په نخښه کړو ۔ البته په دې پوهېږو چې زمونږ او ستاسو له یو بل سره وړومبے تعلق د یوې ژبې دے ۔ پس له دې د رنګ و نسل ، تاریخ و ثقافت او د یوې شریکې جغرافیې ۔ که چېرې مونږ او تاسې دغه د پښتنې اقدارو تعلق یو بل سره تینګ نۀ ساتو ، نو هسې اولسونه او قومونه خو خورا نور هم ډېر دي ۔

دغه مرکه ،چې یواځې د خبر پښتونخوا او فاټا په پوهانو او عالمانو مشتمله ده ،ځکه مو په دې ډول محدوده کړې ده چې اول دلته په دې صوبه کښې سره کښېنو او د لیک دود او املا په ځینو مسائلو یو بل قانع او قائل کړو ،بیا په دویم پړاو کښې د ټول پښتون ملت په سطح یوه لوبه جرګه یا مرکه د راباللو هڅه اوکړو ۔ هلته به هغه پریکړې چې تاسو وربانديې یوه مثبته فیصله ورکړې وي ، ټولو ته عام کړے شي ۔ هغه مسائل چې لازیات بحث ته اړتیا لري ، د هغو په اختیارولو به تر هغه تینګار نۀ کوو څو چې په لوبه مرکه کښې نۀ وي حل کړي شوي ۔ دې سره به یوه خوا افهام و تفهیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لاره پيدا شي ، بل راتلونکي وخت کښې به اختلافي اهداف راته واضح شي ځکه په دې موقع د کابل او يا د کوئټې او قندهار د اختلافي ليک دود خبره زياته په تکرار سره نۀ کوو ځکه چې د دغو سيمو مشران ، پوهان او عالمان له مونږ سره په دې مجلس کښې نۀ دي شريک ۔ په دې اساس هر څۀ چې دلته بحث کېږي د هغې دائره کار به د پښتونخوا د صوبې د ننه او ورسره تش په نامه قبائيلي علاقو کښې استعمال او اطلاق پورې محدود وي خو د دې دا معنا هم نۀ ده چې مونږ له کابل ، کوئټې يا قندهار څخه په ليک دود کښې ځانته ببله لار باسو ، نا داسې نۀ ده ۔ زمونږ د دې مرکې اهم هدف هم دا دے چې اول په هغو نيمګړتياوځان پوهه کړو چې رفع کول ئې انتهائي ضروري دي ۔ پس له هغې به وړاندې تګ وي ۔ د دې مرکې اهم مقصد دا هم دے چې د وحدت يعني د يو واحد ملت د يوې واحدې ژبې منل شوي ليک دود اختيارولو د پاره د اجتماعي شعور څخه کار اخيستل دي ، ځکه چې بې د اجتماعي سوچ و فکر دا ناشونې ده ۔

د پښتونخوا د سيمې جغرافيائي او اقتصادي اهميت په اړه ډېر څۀ نۀ وايم ځکه چې تاسو ټول تر مونږ زيات وړاندې خبر يئ چې دغه منطقه نۀ يواځې په اوسنيو وختونو کښې بلکې له پېړيو راهيسې يو تاريخي حيثيت لري ، ولې نن چې څۀ ډول حالات مخې ته دي د هغو په تل کښې يو څۀ داسې اشاره ليدلې شي ، بوياچې راتلونکے سهار به د تېر کله په شان نۀ وي بلکې لاروښانه اودرخشانه به وي ۔ خو حالات اوبدلون ادراکول دهر چا د فهم او پوهې کار نۀ دے بلکې دې د پاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او پوهانو د نظر ضرورت وي. ځکه له تاسو څخه هیله کېږي چې د یو منلي او کره لیک دود په خاطر له خپلوشخصي، ګوندي، مسلکي او علاقائي ګوټ پېرونو رابهر شئ او د یو واحد لیک دود اختیارولو په لړکښې د خپل قوم د روښانه ائنده په خاطر تاریخي فیصلې صادرې کړئ.

په اخر کښې یو څو خبرې چې مونږ ئې نۀ یواځې د اکېډیمۍ په چارو کښې بلکې د اکېډیمۍ نه پرته د پښتو ژبې و ادب د فعالیتونو په حواله محسوسوو او یا مو محسوس کړي دي، درسره شریکوو. هغه دا چې دا هر څۀ چې تاسو ئې په دې اکېډیمۍ کښې وینئ، ګورئ، باید د دې محرک درته معلوم وي. چونکې نن تاسو لوے مشران، لیکوالان، عالمان او پوهان یو ځاے شوي یئ، ځکه درته مخامخ وایم او بې د څۀ ډار، غرض او لالچ وایم چې زمونږلوړ رتبه چارواکي دې د خپل قوم د تعلیم و صحت او د خپلې ژبې د روښانه سباؤن غمخوار شي. که دوي په زړۀ او قومي جذبه داسې اوکړي نو په هم هغه ورځ اوپوهېږئ چې پښتو ملت د پخوا په څېر یو ځل بیا د جهان د سیالو سیال او ژبه ئې هم هغه د وېدا، اوستا او سنسکریت په شان مثالي شي. په دې لړ کښې زۀ د محترم پروفېسرډاکټر محمد رسول جان صاحب انتهائي مننه وي یم، چې د لامخکښې تلو د پاره ئې مونږ ته لاربنودنه کړې ده، الله دې د دۀ قدر او عزت تر دې هم لازیات سوا کړي. امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو قدرمنو ، د توجو راکولو مو یو جهان مننه . ستاسو د
ټولو برخه والو یو ځل بیا بې کچه مننه کوم چې په دې تاریخي
مرکه کښې مو راسره برخه واخیسته او د پښتو اکېډیمۍ تاریخي
حیثیت ، مقام او ننښان مو لوړ اوساتلو . الله دې ستاسو قدر او
درجات یو په څو چنده در زیات او بلند کړي . امین او مننه

پرفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر
ډائرېکټر ، پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون
۲۹ دسمبر ۲۰۱۶ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلنليک

قدرمن/ قدرمني

.....

پښتو اکېډيمي، پېښور پوهنتون د خپل علمي او ادبي دودسره سم د پښتو ژبې و ادب د ودې او پرمختيا د هلو ځلو په بهير کښې دا اراده لري چې د پښتو ليک دود د يو والي (وحدت) په لور بره تګ دپاره ژبپوهان او عالمان سره جرګه کړي ـ په دې خاطر پښتو اکېډيمي د پښتو ژبپوهانو او عالمانو يوه دوه ورځنۍ مرکه د رابللو تابيا کړې ده چې په دې مرکه کښې به د پښتو ژور فکره ژبپوهان، عالمان او څېړونکي د پښتو ژبې په الفبا، ليک دود او هم د املا په مسائلو بحثونه کوي ـ ددې ورکشاپ (مرکې) مشر مېلمه به د پېښور پوهنتون وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمدرسول جان صاحب وي۔

ستاسو ګډون به زمونږ دپاره د ډاډ او ويار سبب وي۔

نېټه: ..... ۲۸-۲۹ دسمبر۲۰۱۶ ءورځ:شورو او زيارت

وخت: ..... له ګهيځ (سحار)(۹. ۳۰) نه تر وروستي وخته پورې

ځای : ..... د پښتو اکېډيمۍ لائبريري

رابطه : ..... پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير، ډائرېکټر پښتو اکېډيمي : ۰۳۳۳۹۷۲۹۷۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف و غايت

پښتو اکېډيمي يو ځل بيا د پښتو ليک دود په لړ کښې خپلو دانشورانو او ژبپوهانو ته موقع ورکوي چې د ليک دود په حقله دې د نوې ژبپوهنې په رڼا کښې د ليک دود د ستونځو په حقله خپلې مشورې راشريکې کړي -

نن سبا چې د پښتو د ليک دود په لړ کښې يو څۀ ستونځې مخې ته راځي بايد چې زمونږ ژبپوهان او د ژبې دانشوران په دغه يوه صلاح شي او مستحکم صورت ورکړي-

په دغه مرکه کښې به د خپېر پښتونخوا او د قبائيلي سيمې (فاټا) نه راغلي پوهان ګډون کوي ، دغه فېصلې به ټولو پښتنو، دانشورانو ، پوهانو او ژبپوهانو ، پوهنتونونو ، کالجونو ، سکولونو ، پرنټ او الېکټرانک مېډيا ته رسولې شي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډون

په مرکه کښې برخه اخیستونکي به هغه پوهان ، نقادان ، عالمان او فاضلان وي چې په ژبپوهنه کښې مهارت لري ، د ژبې او ادب په میدان کښې بنۀ پوهه لري او یا په رسم الخط او املا کښې ئې پوهه منلې شوې وي - ورسره به هغه محققین هم وي چې په ژبپوهنه یا نورو ادبي چارو کښې ئې نوم په ملي سطح منلے شوے او استعداد پیدا کړے وي - دې نه علاوه د پوهنتونونو هغه نمائنده استاذان چې برته چې پښتو ته د لامخکښې تلو لارې پیدا کېدو امکانات زیات وي هم برخه اخیستو ته رابللې شي -

ددې مرکې ټوله کاروائي به ریکارډ کولے شي او یوې مثبتې نتیجې ته د رسېدو وروستو به اولس ته د هغو د مشتهر کولو بندوبست کولے شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرام

۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء سحر ۹ بجې

۱. د غونډې باقاعده پرانسته
۲. د پوهنتون د پوهنتون د اکډیمي ، هر کلي نامه
۳. د وائس چانسلر خطاب

وړومبۍ ناسته : یوولس بجې = ۲۸ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. د پوهنتون د پوهنتون د اکډیمي له خوا پریزنټیشن

۲. مباحثه (د غړو نظر)

دوهمه ورځ

وړومبۍ ناسته : سحر نهه بجې = ۲۹ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. په مباحثه کښې پاتې نقطې څېړل : دولسو بجو پورې
۲. متفقه فیصلې مخې ته راوړل : یوې بجې پورې

دوهمه ناسته : ۲ بجې ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

قرار دادونه
اختتامي دعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفبا په ترتیب د راغلیو مېلمنو او کوربنو نومونه

نمبر	نوم	رابطه نمبر	دستخط	ممبر اعزازي
۱ .	پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر	03339728715		کنوینر
۲ .	اسماعیل کوهر	03459624256		ممبر
۳ .	امجد ناصر	03335599959		//
٤ .	پروفېسر داور خان داؤد	03338232648		//
٥ .	پروفېسر ډاکټر روح الله	03018913961		اعزازي
٦ .	پروفېسر ډاکټر سلمی شاهین	03339124378		ممبر
۷ .	پروفېسر فضل نصیر اسیر	03339117626		//
۸ .	پروفېسر قاسم محمود	03339095309		//
۹ .	پروفېسر هدایت الله	03339199349		//
۱۰ .	ډاکټر اباسین یوسفزے	03005957899		//
۱۱ .	ډاکټر احمد علي عاجز	03015963864		اعزازي
۱۲ .	ډاکټر اسرار	0937863991		ممبر
۱۳ .	ډاکټر اسلم تاثیر	03000927234		//
۱٤ .	ډاکټر بشرٰی خاتون	03329409634		اعزازي
۱٥ .	ډاکټر پروېز مهجور	03349169582		ممبر
۱٦ .	ډاکټر جاوېد خلیل	03005938122		//
۱۷ .	ډاکټر جاوېد اقبال	03323095327		اعزازي
۱۸ .	ډاکټر حنیف خلیل	03315462178		ممبر
۱۹ .	ډاکټر خالد خان خټک	03329779537		//
۲۰ .	ډاکټر محمد زبیر حسرت	03459309207		//
۲۱ .	ډاکټر سلیم جاوېد			//

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲.	ډاکټر سهیل انشا	03339125641	//
۲۳.	ډاکټر سهیل خان	03339133832	//
۲۴.	ډاکټر شکیل احمد	03429120800	اعزازي
۲۵.	ډاکټرشهرزمان سیماب	03438982289	//
۲۶.	ډاکټر ظفرالله بخشالي	03028333625	ممبر
۲۷.	ډاکټر علي خېل دریاب	03349321761	ممبر
۲۸.	ډاکټر فخرالاسلام	03329080645	اعزازي
۲۹.	ډاکټر فرخنده لیاقت	03331919306	//
۳۰.	ډاکټر محب وزیر	03332198450	ممبر
۳۱.	ډاکټرمحمداقبال نسیم ختک	0915850749	//
۳۲.	ډاکټر معراج الاسلام		اعزازي
۳۳.	ډاکټر مظهر	03455148417	//
۳۴.	ډاکټر نگینه خانم	03469222113	//
۳۵.	ډاکټر نور محمد دانش	03459857458	//
۳۶.	ډاکټرنیازمحمدعاجز	03339347814	ممبر
۳۷.	ډاکټر همایون هما	03009840334	//
۳۸.	ډاکټریارمحمدمغموم ختک	0915813457	//
۳۹.	ډاکټریوسف خان جذاب	03459794170	//
۴۰.	رحمت شاه سائل	03458196346	//
۴۱.	سلیم بنگش	03329002802	//
۴۲.	ډاکټر عمر عثمانمروت	03349087752	//
۴۳.	م.ر.شفق	03085170749	//
۴۴.	محترم همېش خلیل	03219338323	//
۴۵.	مشتاق مجروح	03339302475	//
۴۶.	نادر خان علیل	03459773475	//
۴۷.	ارشاد خان (کمپوزر)	03105926636	
۴۸.	محمدعارف جاوید خلیل	03169802080	معاون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبۍ ورځ

۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء

پښتو اکېډيمي چې د کال ۱۹۵۵ء څخه را په دې خوا د پېښور يونيورسټۍ تر سيوري لاندې د پښتو ژبې، ادب، تاريخ، ثقافت، ژباړې، ګرائمر، پښتو ژبه (پښتو ډکشنري)، د ماشومانو ادب، د نړۍ د نورو ژبو سره ارتباط او يو لړ داسې نورو کارونو په حقله چې کوم څېړنيز کار پېل کړے وۀ، هغه د دغو تاکل شويو اهدافو د لاس ته راوړلو په تکل تاند روان دے۔ پښتو اکېډيمۍ د تحقيق، تنقيد، ژباړې او تخليق په لړ کښې ډېر ګټور او مثبت خدمات مخې ته راوړي دي۔

د پښتو اکېډيمۍ له ګټورو زيارونو څخه يو لړ هغه خدمات چې د پښتو ژبې او ادب له مينه والو سره ئې په شريکه کړي دي، هغو کښې د سيمينارونو، کانفرنسونو، د علمي او ادبي غونډو اهتمام او د کابل د علومو اکېډيمي او د سندهـ د سندهيالوجي سره په رابطه کښې اوسېدل او د ژبو او ادبياتو په ډګر کښې د هغوي د فعاليتونو او څېړنو څخه ئې استفاده تر لاسه کړې ده۔ خو د پښتو اکېډيمۍ په لوړو خدماتو کښې چې څۀ په ځانګړي ډول يادېدلے شي، هغه د پښتو اکېډيمۍ پښتو لغات راغونډول، د پښتنو فولکلور راټولول او د يو منلي ليک دود دپاره نۀ يواځې په کوزه پښتونخوا کښې بلکې د کابل د عالمانو سره علمي جرګې کول شامل دي۔ که څۀ هم د پښتو اکېډيمۍ هر يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت په خپل ځای یو ستر مقام لري مګر دغه دري برخې ئې بیا زرین او زر زري باب ګڼلے شي۔

د پښتوژبې د ودې او پرمختیا په چارو کښې یا په پښتو لیک دود کښې وحدت راوستلو او په دې لړ کښې د راپورته شویو او یا وخت په وخت راپورته کېدونکیو مسائلو حل ، د پښتو ژبې و ادب د پوهانو په صلاح او مشوره را وړاندې کړے شي ۔تر دا دمه د پښتو د لیک دود او د پښتو املائي مسائلو په حقله د پښتنو عالمانو او پوهانو څۀ اووۀ مرکې جوړې شوې دي چې د هغو څخه ځینې ناستې کابل کښې او ځینې په کوزه پښتونخوا کښې د پښتو اکېډیمۍ په مېلمستیا او اهتمام شوې دي (د لازیاتو معلوماتو له پاره اوګورئ د ګل باچا الفت : (لیکوالي املا او انشا) ۔په دې لړ کښې چې هر څومره ناستې شوې دي ، په هغو کښې د پښتو ژبې د لیک دود او یا د املا د ځینو تېروتنو د له مېنځه وړلو او د سم دود د رواجولو په خاطر ډېرې ګټورې او مثبتې پرېکړې ثبت شوې دي۔ چې اوس هر دوه اړخ ته په لیک کښې په کار راوستے شي ۔د پښتو لیک دود په حقله وړومبۍ غونډه کال ۱۹۴۲ء کښې په کابل کښې او اووۀ مه غونډه ئې کال ۱۹۹۰ء کښې د پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون په اهتمام د پوهنتون د مني کېمپ یعني باړه ګلۍ کښې شوې ده ۔دې یاد غونډې ته د خېبر پښتونخوا ، د پاکستان د قبائیلي علاقو یعني فاټا ، د جنوبي پښتونخوا یعني د کوئټې څخه د پښتو ژبې او ادب مشران او د افغانستان څخه د قدر وړ مشران ، عالمان ، ادیبان او شاعران راغوښتلي شوي وو ۔دا یاده غونډه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې لحاظ يوه ډېره تاريخي او مهمه غونډه وه ، چې په دې کښې
ټول ګډون وال ، پوهان او عالمان په يو معياري ليک دود متفق
شول ـ د دغه مشرانو او عالمانو پربکړو يا فيصلو ته د پښتو ژبې او
ادب په تاريخ کښې او په ځانګړي ډول د ليک دود د پربکړو په
لړکښې د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلۍ پربکړې وئيلې شي ـ په
ربښتيا چې دا د پښتو ژبې و ادب سره د هغو مشرانو د مينې ،
خواخوږۍ ، خواږيو او هلو ځلو برکت وۀ چې په پښتو ليک دود
کښې ئې وحدت راوستو او د پښتو ائنده ئې له انتشار څخه
اوژغورلو ـ په دې لحاظ دا يوه تاريخي او مهمه فيصله بلله شي ـ
په دې اساس د پښتو د وحدت په ډګر کښې دا ډېره مهمه او د ويار
خبره ده چې نن سبا په پښتو کښې څومره هم کتابونه چاپ کېږي
هغه ددې يادې جرګې د پربکړو سره سم چاپېږي ـ يعنې اوس مهال
د درس و تدريس تر کتابونو سره عام کتابونه ، مجلې او هم
ورځپاڼې د دې ليک دود تحت ليکلې شي ـ خو هغه عوامل چې
ددې غونډې يا مرکې د رابللو سبب شوي ، له هغو څخه د ځينو
ليکوالو شخصي اود ځينو ادارو خپل سري تېروتنو په مقابل کښې
اړتيا پيدا شوه ، چې هغو ته د دغه معياري ليک دود پربکړې
وراورسولې شي ، يا ورته واضح کړې شي ، په دې خاطر دا غونډه
رابلل شوې ده ـ دويمه مهمه خبره دا وه چې د وخت په تېرېدو ځينې
نوي مسائل هم پيدا شوي وو ، چې هغو ته د پښتو مشرانو او
پوهانو خپل تر مينځه صلاح کېدل اړين شوي وو ـ ځکه دلته دا
وئيل به بې ځايه نۀ وي چې د پښتو د وحدت په حقله څومره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

باړه ګلي د سیمینار پربکړې تولو پښتنو د پاره د ویاړ او ارزښت وړ اوګرځېدې ، په هم هغه دود دلته یو وار بیا دا هڅه کېږي چې د پښتو لیک دود د فیصله کړې شویو پربکړو د بیا تامینولو تائید او نویو مسائلو ته د یو ممکن حل را ایستلو د پاره د مشرانو جرګې ته متوجه کړي.

لکه د وړاندې اووئیل شول چې د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلي سیمینار په کال ۱۹۹۰ء کښې د پېښور پوهنتون تحت شوے وۀ، د هغه وخت نه را په دېخوا اوس هر یو کتاب په هم دې لیک دود کښې چاپ کېږي .پرته د دې اوس لیکوالان ، کاتبان ، کمپوزران او هم شاګردان ورسره تر ډېره حده بلد شوي دي .چې له کبله ئې اوس پښتو لیک په اسانه د کمپیوټر ژبه ګرځېدلې ده .تر دې چې پښتو اوس د ګوګل ټرانسلېټر د ژبو په قطار کښې هم ورګډه شوې ده .دا نۀ یواځې د پښتو د معیاري لیک دود د پراختیا یو ښۀ مَرغ دے بلکې په خپله د پښتو ژبې د روښانه سباؤن په لار کښې یو ښۀ ګام دے.

کال ۲۰۱۶ء د دسمبر په اتویشتمه او نهه ویشتمه نېټه پښتو اکېډیمۍ یو ځل بیا د پښتو لیک دود او املا د ځینو مسائلو له مېنځه وړلو په لړ کښې د دوه ورځنې سیمینار تابیا اوکړه ، چې تر پنځوس پورې لیکوالو، ادیبانو، پوهانو ، ژبپوهانو ، د پوهنتونونو استادانو او یو لړ محصلینو ته په کښې د برخه اخیستو بلنه ورکړې شوه .ددې غونډې مقصد دا وۀ چې د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلي د املا په حقله یو ځل بیا د ژبپوهانو، شاعرانو او ادیبانو تائید واخیستۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي - بل يو څۀ ستونځي داسې محسوسېدې چې هغه د ځينو ليکوالو له خوا په شعوري يا په لاشعوري توګه تکرارول کېدې ځکه اکېډيمۍ دا اړينه اوګڼله چې د خپلو عالمانو ، ژبپوهانو او مشرانو يوه داسې مرکه جوړه کړي چې په هغې کښې دې خپلو مشرانو او عالمانو ته دغه مسائل مخې ته کښېږدي او د هغوي څخه رايې او نظر پرې واخلي.

غونډه د پښتو اکېډيمۍ په کتابتون کښې راجوړه شوې وه. د خپر پښتونخوا او د فاټا يعني خپر پښتونخوا ته جوخت قبائيلي علاقو څخه راغونډ شويو ليکوالانو او پوهانو ته د ناستې دپاره معقول انتظام شوے وۀ. ساؤنډ سسټم او ويډيو ريکارډنګ سره د فوټو ګرافۍ بندوبست هم شوے وۀ. ټولو قدرمنو مېلمنو ته ډېر په قدر او عزت او په پښتنه مينه د پښتو اکېډيمۍ اهلکارو او غړيو هر کلے او د مېلمه پالنې د اقداروسره سم پېرزوئنه او ښۀ راغلے اووې.

اتويشتم دسمبر کال ۲۰۱۶ء سحر لس بجې څو منټه د پاسه دغونډې يا ورکشاپ رسمي پرېکړه تامين شوه. د وړومبۍ ناستې مشري د پېښور پوهنتون د شرقي علومو ډين محترم پوهاند ډاکټر معراج الاسلام ضياء صاحب تر مشرۍ لاندې پېل شوه ډاکټر نياز محمد عاجز د قرآن عظيم الشان د يو څو آيتونو د تلاوت کولو نه وروسته ، د پښتو اکېډيمي ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير ټولو مېلمنو ته هر کلے اووئيلو او د روان ورکشاپ حاضرينو ته ئې د پښتو اکېډيمۍ اغراض او مقاصد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې د بېلا بېلو څانګو په حواله لنډه شان پېژندګلي څه دا شان وړاندې کړه۔

پښتو اکېډیمي یوه علمي ، تحقیقي او اشاعتي اداره ده ، چې په کال ۱۹۵۵ء کښې جوړه شوې او د پېښور یونیورسټۍ یوه مهمه برخه ده۔

د اکېډیمۍ څانګې :

۱. تحقیق، تالیف و طباعت۔
۲. ژباړه
۳. لغت سازي
۴. فولکلور
۵. تاریخ و ثقافت

تدریسي امور:-

۱. ایم فل
۲. ایم فل لیډنګ تو پي ایچ ډي
۳. پي ایچ ډي

شاګردان :-

۱. پښتو اکېډیمي د ایم فل او پي ایچ ډي په ضمن کښې تر اوسه ۱۰ شاګردان فارغ کړي او تر ۷۶ پورې شاګردان رجسټرډ دي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقاصد :-

ددې اداري له اهدافو څخه يو څو مهم اهداف په دې لاندې ډول د

۱. پښتو ژبه او په پښتون اولس کښې چې کوم ادبي ، عل
فني صلاحيتونه موجود دي هغه په کار راوستل.
۲. د پښتو ژبې يوه ارزښتناکه ډکشنري ترتيبول.
۳. د يوې داسې معياري کتابتون (لائبريري) قيام ، چې په
کښې پښتو ژبه و ادب ، تاريخ و ثقافت ، تهذيب و تمد
نړۍ د نورو قومونو د ژبو او ادبياتو په حقله څېړنکارا
اسانتياوې موجودې وي.
۴. د مختلفو قلمي نسخو او د تحقيقي مواد و اشاعت بندو
کول ـ او داسې نور

کتابتون (لائبريري) :-

۱. موجوده لائبريري : يو مېن هال ، يو افس او دوه بغل ک
(سائيډ روم) چې د مخطوطاتو دپاره مخصوص دي.
۲. په دې لائبريرۍ کښې د شاګردانو او څېړنکارانو دپاره ت
څلور څلوېښت زره کتابونه موجود دي.
۳. دې نه علاوه څوارلس سوه څلور پنځوس قيمتي او نايابې
نسخې هم موجودې دي. چې ځينې چاپ او ځينې ناچاپ دې
۴. دېلائبريرۍ نه روزانه تقريباً د دېرشو نه پنځوسو پورې م
او غېر ملکي طالبعلمان ، محققين ، شاعران او اديبان د
ېېلو علمي او ادبي کتابونو نه استفاده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لائبرېرۍ ستونځې :-

۱. د ځاے د کمتیا د وجې شاګردانو او محققینو ته مشکلات

۲. د جدیدو سهولتونو فقدان.

۳. ملکي او غېر ملکي محققینو ته د تحقیق په دوران کښې د استوګنې مشکلات.

۴. مخطوطات ډېر په ناسمه طریقه سره دلته کښېښودل شوي دي. چې له کبله ئې د زیان او یا د خرابېدو خطر دے.

اشاعت :-

۱. پښتو اکېډیمي له شروع نه تر دا دمه تقریباً اووۀ سوه شپږ پنځوس (۷۵۶) کتابونه په مختلفو موضوعاتو چاپ کړي دي.

۲. پښتو ژبه (پښتو ډکشنري) چې په پنځلس جلدونو مشتمله ده. دیارلس جلدونه ئې چاپ او دوه ئې چاپ ته تیار پراتۀ دي. خو د دې په ځاے اداره اوس په دې کار بوخته ده چې دغه ټول پینځلس واړه جلدونه دې په هم یو جلد کښې په سافټ او هارډ شکل کښې خپور کړے شي. په دې کار روان دے، انشاءالله چې ډېر زر به دا پروژه عملي شي.

۳. پښتو اکېډیمي یوه "شپږ میاشتینۍ" پښتو / انګریزي تحقیقي مجله خوروي. چې دهائر ایجوکېشن کمیشن اسلام اباد له خوا باقاعده منظوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځي :-

۱. د مالي ستونځو له کبله د اداري اشاعتي امور د ځنډ ښکار دي
۲. په اداره کښې د ټېکنیکل سټاف دکمښت ، د کمپیوټري چارو د ماهر نیشتوالے او د فېکلټي د کمي د وجې ، په ډېرو امورو کښې مشکلات لرو ۔
۳. تقریباً ۶۰۰ قلمي نسخې چاپ ته اړتیا لري ، تر لسو پورې مختلف ریسرچ پراجېکټونه اشاعت ته تیار دي ۔
۴. لږ تر لږ دېرشو پورې نوي ، ري پرنټ ، ډکشنرۍ ، ریسرچ پراجېکټ او یو لږ د ژبارې کتابونه چاپ ته اماده دي ۔

قلمي نسخې :-

۱. پښتو اکېډیمي څوارلس سوه درې پنځوس انتهائي نایابې او قیمتي قلمي نسخې لري ۔
۲. په دې کښې ۳۶۲ نسخې ډیجټلائز شوې دي ۔او د ۱۰۷۷ نسخو ډیجټلائزېشن کول دي ۔په دې پراجېکټ به ډېر زر کار روان شي ۔منظوري ئې شوې ده ۔
۳. د قلمي نسخو د خوندي کولو بندوبست ۔د ټولو قلمي نسخو د ډیجیټلائزېشن پروژه هم منظوره ده ۔ډېر زر به دغه ټولې نسخې ډیجیټلائز شي ۔

د وړومبۍ ناستې پېل : د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر د وېنا نه وروسته ، د وړومبۍ ناستې مشر مېلمه محترم پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیاء صاحب ته د دې غونډې په اړه د وېنا کولو بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړې شوه ، دوي اووئيل چېدا ډېره د خوشحالۍ خبره ده چې پښتو اکېډيمي يو ځل بيا د پښتو ليک دود او د املا د ځينو تېروتنو مخ نيوي په لړ کښې د پښتو ژبې عالمانو ، پوهانو ، ادیبانو ، شاعرانو او عام زده کونکيو ته داسې مواقع پيدا کوي ، دوي زياته کړه چې داسې غونډې د ژبې په وده او پر مختيا کښې ډېر ستر کردار ادا کوي ۔ د لويو قومونو مطالعه چې اوکړے شي هلته د هرې قبيلې ځان له لهجه يا لهجوي دودونه وي ۔ په دې لړ کښې ډين صاحب د عالم اسلام ، يورپ او ځينو نورو ملکونو د ژبو او لهجو مثالونه هم ورکړل ۔ دوي زياته کړه چې د دې هر څۀ باوجود دهغوي يوه معياري لهجه او يو مشترک ليک دود وي ، چې د هغې په اساس د هغوي د ژبې مرکزيت او وحدت قائم وي ۔

د ډين صاحب د خبرو نه وروسته ، د بحث مباحثې تر مخه د پښتو اکېډيمي ډائرېکټر د خپرالبيان د دربم چاپ نسخه ډين صاحب ته ډالۍ کړه ۔ او له ډين صاحب نه ئې اوغوښتل چې د پښتو اکېډيمۍ د دفتري چارو په ضمن کښې ستر خدمات ترسره کونکي سپرنټنډنټ بناغلي فضل ګل ثاني ته د ''وي سي'' صاحب د پاره نومول شوے شيلډ په خپلو لاسو ورکړي ۔ دې سره وړومبنۍ ناسته سر ته اورسېده او د چائيو مهال شولو ۔

د چائيو د دمې نه وروسته دوېمه ناسته شروع شوه ۔ په سر کښې د الف با په چارټ خبرې شروع شوې ۔

دملټي ميډيا په ذريعه د الف با چارټ اوښودلے شو ۔ د چارټ ترتيب په دې ډول دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(د پښتو منلي شوي حروف غوندې ۴۴ دي)

ا	ب	پ	ت	ټ	ث	ج	ځ
چ	څ	ح	خ	د	ډ	ذ	ر
ړ	ز	ژ	ږ	س	ش	ښ	ص
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک
ګ	ل	م	ن	ڼ	و	ه/هـ	ي
ې	ی	ئ	ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(په ترتیب د نومونو)

ا الف	ب بې	پ پې	ت تې	ټ ټې	ث ثې	ج جيم	ځ ځيم
چ چې	څ څې	ح حې	خ خې	د دال	ډ ډال	ذ ذال	ر رې
ړ ړې	ز زې	ژ ژې	ږ ږې	س سين	ش شين	ښ ښين	ص صاد
ض ضاد	ط طې	ظ ظې	ع عين	غ غين	ف فې	ق قاف	ک کاف
ګ ګاف	ل لام	م ميم	ن نون	ڼ نوڼ	و واو	ه/هـ هې	ي معروفه يې
ې مخصوصه يې	ۍ تانيث يې	ئ امر يې	ے مجهوله ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چارټ ښودلو وروسته ، د دې د الفبا په ترتیب ډاکټر اباسین یوسفزي د بحث اغاز اوکړو ، دوي اووې چې د حروف تهجي په دې ترتیب کښې د ج ، څ او چ په ځای ترتیب داسې په کار دے چې ج ، څ او څ او داسې بیا چ ، ح او خ ۔ خو د دې په رد کښې محترم همېش خلیل صاحب اووئیل چې نا دا پخوانے ترتیب په خپل ځای سم دے ۔ ښاغلي پروفېسر ډاکټر یار محمد مغموم ختک صاحب هم د همېش خلیل صاحب خبره تائید کړه او وې وئیل چې څنګه دا چارټ ترتیب شوے هم دغسې ټیک دے ۔

د پښتو اکېډیمۍ پخوانۍ ډائرېکټر محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهین ډېر په وضاحت سره په دې خبرې اوکړې او په اخر کښې ئې ډېر په جامع انداز سره اووې چې دا فېصله شوې خبرې دي ۔ څۀ چې یو ځل منل شوي او اتفاق ورباندې شوے ځکه د هغو بیا راسپړدل نۀ دي په کار ۔ دې سره به دا شوې فېصلې بیا متنازعه شي ۔ هغې اووې چې په پښتو کښې هسې هم خلقو ته مشکلات دي او نۀ دسرکار له خوا ورته دومره توجه شته ۔ خو مونږ له په کار دي چې د چا انفرادي فېصلو پسې لاړ نۀ شو ۔ هغې زیاته کړه چې په انټرنېټ او هم په ادبي دنیا کښې دا ترتیب موجود دے ۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر د (څ) په حقله د ډاکټر اباسین د خبرې په ځواب کښې اووئیل چې د (څ) د توري غږ په اصل کښې ''څې'' دے چې د پښتونخوا په جنوبي علاقو کښې ئې تلفظ ډېر واضح دے او بېخي په سمه توګه ئې ادائیګي کېږي، لکه څۀ ، څوک، څنګه ، څۀ او ځینې نور ۔ د حرف (څ) ''څې'' په دې صوت ادائیګي کښې د دې علاقې خلق یعني د جنوبي علاقو خلق کوم مشکل نۀ لري ۔ چونکې دا مسئله د پښتونخوا په شمالي سیمو کښې ده ، چېرته چې د ث ، س او څ غږونو په ادائیګي کښې دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلقو ته مشکلات دي ـ ځکه د ځینو اشاعتي ادارو له خوا یا د ځینو لیکوالو له خوا دا په خپلواکه توګه (څیم) یاد شوے ـ خو په حقیقت کښې د دې جوړې او غږ (چ) سره ده ، نۀ چې د ج او ځ سره ـ

په چارټ کښې موجود د بېلا بېلو توریو په اړه د پوهانو او استاذانو سوالونه راپورته کېدل شروع شول ، په دې لړ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې د ''ئې'' مسئله هم په کار ده چې یوه ''ئې'' وي ـ ''ئې'' یوه ده او داسې د ''نون غنه'' دپاره هم یو علامت په کار دے ـ

ورپسې ډاکټر پروېز مهجور خوښکي اووئیل چې ''ح'' یو مخرج دے د کومې نه را اوځي ـ

د دغو دواړو پوهانو په نکتو لابحث ځاے نۀ وۀ نیولے چې ډاکټر جاوېد خلیل یو ځل بیا اووئیل چې دا وخت د ''څې/څیم'' فېصله کول په کار دي ـ دا ترتیب ټیک دے چې کوم تورے فېصله شي بیا مخکښې تلل په کار دي ـ هغۀ اووې چې د محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهین خبره په ځاے ده ، خو که څۀ نوې علمي خبره مخې ته راځي ، نو منل ئې په کار دي ـ

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې مونږ په دې وړمبې ناسته کښې تر خپل حده مخکښې لاړو ـ که څۀ هم دا د پښتو اکېډیمۍ یو مثبت او ښۀ اقدام دے ـ خو د پښتنو د علمي مرکزونو تعین په کار دے او هغه څوک چې د لیک دود په اړه شخصي فېصلې کوي او خپله مطرح کړل شوې املا ته دوام ورکوي هغوي هم دلته راوستل په کار وو ـ بله دا چې کومې فېصلې اوشي د هغو اطلاق به څوک کوي ، او په هغو مرکزونو چې هلته ، له دغو فېصلو سره اختلاف ښودل کېږي ، او یا هغه محترم پوهان ، عالمان یا عام لیکوالان چې په شخصي توګه توپېري لیک دود کاروي یا خپل مخیزه املا ته دوام ورکوي ، په هغو به ئې څنګه منو ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر نصرالله جان وزیر د ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل د خبرې په ځواب کښې اووئیل ، چې : زمونږ وړومبۍ وظیفه دا ده چې په املا کښې ستونځې په نخښه کړو ، عالمان، پوهان ، مونږ او تاسو ټول دلته وربانديې بحث اوکړو ، رائې پرې واخلو ، پس له هغې یوه منلې پریکړې ته اورسېږو ۔ډائریکټر صاحب ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل صاحب ته په اشاره سره اووئیل چې که څۀ هم په هغوي ئې منل ګران کار دے خو کله چې ستاسو غوندې مشران دلته په دې غونډه کښې یوې نتیجې ته اورسېږي ، نو دا به بیا د هغو سره د دې غونډې په اساس په دوېمه لړۍ کښې یعني په انټرنېشنل کانفرنس کښې له هغو سره د لازیاتو شننو دپاره وړاندې کړو۔

د پښتو ژبې نومورې شاعر او ادیب م۔ر شفق د هم دې بحث په تسلسل کښې ور زیاته کړه: کومې فېصلې چې شوې دي ، وخت په وخت د هغو یوه جائزه اخیستل په کار دي ۔البته دغه د الفبا کوم ترتیب چې له پخوا څخه دود دے ، هم په دغه ډول سم دے ۔په دې اړه کابل کښې هم اداره موجوده ده او دلته هم ، نو که کوم څۀ د لیک دود یا د پښتو په حواله کول وي په کار ده ، چې د دواړو ادارو په ګډه همکاري فېصلې صادرې شي۔

ډاکټر زبېر حسرت د مشرانو توجه یوې بلې مسئلې خواته رااوګرځوله ۔هغۀ اووئیل چې ''نون غنه'' شاملول په کار دي ۔او د همزه واله ''ۀ'' هم په کار ده ۔بل په غونډه ''ی'' پسې ''ے'' هم په کار ده ۔ اوس چې کومې دي دا د کابل فېصلې وې۔د نورو ډېرو ئې ګانو ضرورت نۀ شته۔

ښاغلي ډاکټر اسرار صاحب د ډاکټر زبېر حسرت د دې سوالونو په ځواب کښې په یو طنزیه انداز کښې اووئیل چې په ''ء'' خبره کول داسې ده لکه چې مونږ په دې وړومبۍ ناسته کښې اخري حرف ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسېدو او چې "ء" اوشوه نو معنا دا چې نشست ختمېدو ته را اورسېدو ۔ډاکټر اسرار صاحب د غونډې برخه وال ځان ته متوجه کړل او وې وئیل: چې حقیقت دا دے چې د پښتو اکېډیمۍ له اړخه د باړه ګلۍ سیمینار یو ډېر ښۀ کوښښ وۀ اوډېرې ښې فېصلې په کښې شوې دي ۔ اوس په هغو کښې ګوتې وهل نۀ دي په کار ۔هغۀ په تاکید سره اووې چې: که نقص دے نو په مونږ کښې دے نۀ په املا کښې ۔

ډاکټر خالد خان خټک اووئیل چې زۀ په دې خبره ویاړم چې د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ په سیمینار کښې موجود وم ۔ هغۀ زیاته کړه چې پښتو کښې د زبر، زېر او پېش واؤل دي ۔ پښتو کښې دا شاملول په کار دي۔

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې اباسین چې څنګه د پښتو الفبا د ترتیب په حقله نکته پورته کړه، نو اول په ترتیب بحث په کار دے ۔ هغۀ اووې چې : د ژبې ابتداء د اواز نه کېږي خو مونږ د حرف نه ابتدا کوو ۔ دلته دا حروف داوازونو نمائندګي کوي ۔ نو دا حروف د اوازونو په اساس ترتیبول پکار دي ۔اول په شوندو بیا په غاښونو او بیا په حلق کښې اوازونه پیدا کېږي ۔

د ډاکټر یوسف خان جذاب بحث لاجاري وو ، چې بیا غلي ډاکټر اقبال نسیم خټک صاحب د (چ) او (څ)په حقله خپله رائې داسې وړاندې کړله: تر کومه چې د چ (چې)او څ(څې) خبره ده ۔زمونږ الفبائي ترتیب د ډېر مخکښې نه راروان دے ۔دا ترتیب بدلول ډېر ګران دي ، نۀ خو ئې څۀ ضرورت شته او نۀ څۀ ګټه ۔داسې د (چ) او (څ)هغه پخوانے ترتیب په خپل ځاے سم دے ۔البته که د باړه ګلۍ په پرېکړو کښې نور څۀ ښۀ والے کېدلے شي نو په کار ده چې په هغو بحث اوشي ۔ پرته د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د ډاکټر خالد خان خټک صاحب د زېر ، زېر او پېښور وړاندیز هم تائید کړو.

ډاکټر اسماعیل ګوهر د ډاکټر یوسف جذاب د مطرح کړل شوې مسئلې په ځواب کښې اووئیل: یوسف خان جذاب چې د فونټیټک کومه خبره کوي ، داسې په اردو کښې هم شوي دي. خو دې سره بیا نوې مسئلې پیدا شوې دي. غرض د صوتیاتو په بنیاد به ډېرې مسئلې راپورته شي ، زما په فکر املا ته د صوتیاتو په بنیاد د ترتیب ضرورت نه شته . هغه مخکښې زیاته کړه چې د "نون غنه" ضرورت په واقعیت کښې محسوسېږي ، ځکه چې دا د لفظونو په مېنځ کښې هم راځي او په اخر کښې هم . په کار ده چې په دې اړه څه غور اوشي . څو پورې چې د همزه (ء) تعلق دے ، نو په فعلي "ئ" کښې ئې ولې شاملوو . دغه همزه په مئین کښې هم وئیلے کېږي ، ځکه زما رایې دا ده چې همزه پکار ده چې وي.

د ډاکټر اسمعیل ګوهر ، د ځینو نکتو وضاحت په لړ کښې ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې : ما صرف د ساؤنډ (اواز) په بنیاد د ترتیب خبره اوکړه ، ما دا اوسني ترتیب د بدلولو خبره نه ده کړې . زه ترتیب بدلول نه غواړم بلکې ما صرف دا وئیل چې که تاسو ترتیب بدلول غواړئ نو بیا به د اوازونو (غږونو) په د نورو حرفونو حساب به د نورو حرفونو ترتیب هم بدلول وي.

پروفېسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې یو وخت به راځي چې دا ضرورت به پېښېږي چې دا ترتیب چې څنګه په انګریزي کښې دے - یعني د ABC په ځاے اوس Aa.Ba وائي نو امکان شته چې دغه دود به دلته هم یو وخت داسې شي . بل د زورکي اواز په پښتو کښې نه شته او شکل ئې هم نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر عمر عثمان خان مروت اووئیل چې په کمپیوټر کښې چې کوم فونیم دي دا ټول موجود پراتۀ دي ۔ په کیبورډ کښې چې کوم ټکي دي اوس که په دې کښې مونږ کومې تبدیلۍ کوو نو بیا به "Uni Code" ته څنګه رسو ۔

پروفیسر قاسم محمود اووئیل چې : د پښتو اکېډیمۍ د بارې ګلۍ په فیصلو مکمل عمل پکار دے چې څوک ئې مخالفت کوي غندنه ئې کول په کار دي ۔

ډاکټر جاوېد اقبال ختک صاحب د ډاکټر حنیف خلیل صاحب هغه وړومبۍ مسئلې ته په اشاره سره اووئیل چې : هغه شخصیتونه یا مرکزونه چې په خپل مخیزه توګه لیک دود خوروي یا د پښتو اکېډیمۍ د بارې ګلۍ د لیک دود پرېکړو څخه سر غړونه کوي ، که دغه شخصیتونه یا مرکزونه د وحدت خوا ته راوستل شي نو لویه ګټه به ئې وي ۔

ډاکټر اسرار صاحب یوې ډېرې مهمې نکتې ته په اشاره اووئیل چې په حروف تهجي کښې همزه شاملول په کار دي دا د پښتو د لیک دود یو قسم ته مشکل کشا دے ۔ بل "نون غنه" هم ډېر ضروري دے ۔ او هم دغسې پرته "ے" په خپل ځای ساتل ډېرضروري دي ۔ دوي زیاته کړه چې پرته (ے) د افغانستان په زړو کتابونو کښې شته ۔ او په خپله اروابنسټاد حبیبي هم استعمال کړې ده ۔ هغۀ زیاته کړه چې عربي په یوه "ی" چلېږي ۔ اردو کښې هم دغسې ده ۔ غرض دا چې پرته "ے" پرېښودل نۀ دي په کار ۔

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې د ترتیب خبره ډېره ضروري ده ۔ د "نون غنه" او "همزه" بحث وروستو خبره ده ، هغۀ اووې چې ډاکټر زبېرحسرت صاحب دا څنګه وائي چې غونډه "ی" دي په پرته "ے" اولیکلے شي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت د ډاکټر یوسف جذاب د سوال په ځواب کښې اووې چې: د وړاندې قاعدې مطابق "ی" او "ے" لیکل پکار دي۔ مخصوصه فعلي او تانیثي یې ګاني دې په خپل ځاے وي اونون غنه هم پکار ده۔

د دوي دواړو د بحث په مینځ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب زیاته کړه چې: ټولې یې ګاني پکار دي۔ ډاکټر یوسف جذاب صاحب اووې چې زهٔ دا وایم چې د حرفونو ترتیب په خپل ځاے سم دے۔

ډاکټر حنیف خلیل د ډاکټر یوسف جذاب د خبرو په تسلسل کښې اووئیل چې: که مونږ دا منو چې ترتیب هم دغسې سم دے او مونږ ئې تائیدوو، نو بیا خو سمه ده۔ خو چېرته چې تبدیلی ببخي اړینې دي۔ لکه "ی" ته لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي کول به زمونږ د پاره څنګه وي؟

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې هر یو حرف دري څلور شکلونه لري۔ د معروفې یې "ي" مینځنې شکل کښې "ي" په کار وه او د "یا" په سر کښې اخر ته فقط په "ی" اکتفا په کار ده۔

ډاکټر یار محمد مغموم صاحب اووئیل چې: د حروف تهجي ترتیب په خپل ځاے سم دے خو د "نون غنه" او همزه شاملول هم په کار دي۔ هغهٔ اووې: پیر روښان د موجوده املا باني دے باید د هغهٔ وضع کړل شوے لیک دود مونږ په نظر کښې اوساتو۔

پروفیسر قاسم محمود ډېر په تاکید سره یو ځل بیا هغه خبره تکرار کړه چې: د باړه ګلی دا شوې فیصلې منل پکار دي۔ که په لهجو پسې لاړو نو ټوله املا به خرابه شي او هر څهٔ به ګډوډ شي او د پښتنو وحدت به له مینځه لاړ شي۔

د ټل له خوا په دې غونډه کښې برخه اخیستونکي سلیم بنګش اوونیل چې اعرابونه په عربي کښې هم په حروفو نهٔ شته ځکه دا به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو یو اضافي بوج وي چونکې اعراب د غیر اهل زبان دپاره په نورو ژبو د پوهېدلو د پاره کارول کېږي ،نو په پښتو کښې هم دا نۀ دي په کار۔

ډاکټر پروېز مهجور صاحب اووئیل باید مونږ هغه مسائل رامخې ته کړو چې څوک ورسره مخ دي او بیا ورباندې دلته بحث اوکړو۔

ډاکټر احمد علي عاجز اووئیل چې : د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ فیصلې په هم هغه حالت کښې سمې دي څنګه چې شوې دي۔

پروفیسر ډاکټر سلمٰی شاهین د ټولو برخه والو توجه دې اړخ ته را اوګرځوله چې د دې بحث نتیجه دا شوه چې د حروف تهجي ترتیب دې هم داسې وي لکه څنګه چې د مخکښې نه راغلے دے۔

بناغلي م۔ر شفق د ډاکټر سلمٰی شاهین خبره تائید کړه او وې وئیل چې د الف ب ترتیب (چارټ) صحیح دے ، خو مونږ ته په کار دي چې د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ فیصلې په ځان اومنو او هم ئې په قانوني توګه د عملي کولو دپاره اقدامات اوکړو۔

په دې دوېمه ناسته کښې دا لاندینۍ پرېکړې په اتفاق سره مخې ته راغلې۔

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم دغسې په خپل ځاے ساتل پکار دي ۔

۲. د لیک دود په حقله د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ پرېکړې په متفقه توګه منل او د هغو د عملي کولو دپاره لازیات نور ګامونه اخیستلو ته زمینه برابرول۔

۳. د 'ه' د پاسه اچېرته چې ضرورت وي ا 'ء' اهمزه) اچول په کار دي۔

۴. "نون غنه" په بشپړ ډول د حروف تهجي برخه ګرځولو مسئله دې د مشرانو جرګې ته وړاندې شي د پراخ علمي بحث نه پس ددې د اختیارولو یا د نۀ اختیارولو پرېکړه دې بیا اوشي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء دوېم نشست

د دوېمې ناستې مشر پروفېسر داور خان داؤد

د دوېمې ناستې د پېل کېدو په مهال ښاغلي داور خان داؤد اووې چې دغه د الف با ترتیب تائید ول ډېر ښه اوشو ، ځکه چې زمونږ په لغتونو او کتابونو کښې دغه ترتیب شامل دے او د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ په سیمینار کښې هم دغه فیصله شوے ترتیب دے ۔ نن په دې متفق کېدل او دا په یوه خولۀ منل ، ډېره د خبر و برکت خبره ده چې دغه د لوے بحث نه پس منظور شولو ۔ شکر دے چې ټول پرې متفق دي ۔

اوس د صوتیاتو په حواله بحث دے ځکه چې پښتو یوه صوتي ژبه ده او دا د پښتو اکېډیمي ډېر د قدر ور قدم دے چې دا هلي ځلي کوي او یو ځل ئې بیا دا پوهان او عالمان سره راغونډ کړي دي ۔ چې د لیک دود د مسائلو په اړه یو ځل بیا سره کښېنې ۔ زۀ ستاسو ډېر منندوي یم ، چې ما ته مو د مشرانو وظیفه راپه برخه کړه ۔ تاسو ټولو ته اجازت دے چې په دې اړه پاتې بحث او نکتو ته په ښکلي او مهذب ډول سره دوام ورکړئ ۔

سید محمود ظفر اووئیل چې په ''چ'' پسې ''څ'' ، څې لیکل په چارټ کښې صحیح نۀ ده خو دې ته څیم وئیلے شي ۔

د سید محمود ظفر د وینا په ځواب کښې پروفېسر ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې کوم اوازونه دي هغسې دا هم صحیح ده او دا ''څې'' په کار ده ۔

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د ''څې'' او ''ث'' تر مېنځه فرق په کار دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څ (څې) برنې بحث په حقله ډاکټر نصرالله جان وزیر یو ځل بیا دا خبره تکرار کړه چې د ''څې'' ځان لره خپل غږ دے او دا څیم نۀ ادا کېږي ، اصل کښې څیم ورته په شمالي لهجو کښې د (څ) سم نۀ ادائیګي له کبله نومول شوے او د دې غږ د چ (چې)سره سم(څې) دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز د څ (څې) د ترتیب په حقله اووئیل چې دا په هم هغه زاړۀ ترتیب سم دے۔

نادر خان علیل اووئیل چې دا مونږ د لهجې نه نۀ شو جدا کولے لکه کوچه او کوځه۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې دا شکلونه مونږ ته منظور دي۔

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د ''ه'' او ''ھ'' دوه شکلونه د یوې ''ه'' دي۔ نو بیا د هر حرف شکلونه په کار دي چې په مبنځ او اخر کښې څنګه لیکلے شي۔

سید محمود ظفر اووئیل چې ددې سره وضاحت کېږي دواړه ټیک دي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز ددې وضاحت اوکړو او د ''ه'' او د ''ھ'' ئې تائید اوکړو۔

سلیم بنګش اووئیل چې دا یو وړومبے او بل د مبنځ شکل دے۔

پروفیسر داور خان داؤد اووئیل چې دا چارټ (د حروف تهجي ترتیب) پوره دے او نوره په کښې اضافه نۀ ده په کار۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې چارټ منظور شوے دے اوس په تلفظ بحث پکار دے۔

ډاکټر نورالبصر امن اووئیل چې ط او ظ (طې او ظې ، لیکلي شوي دي۔ نو په دې کښې واؤ یا پېش (طوې ، ظوې) شته که نه۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې نشته۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید محمود ظفر اووئیل چې دا د عربی دي نو هلته په کښې هم نۀ شته.

ډاکټر سهیل (د عبدالولي خان پوهنتون د پښتو څانګې مشر او نمائنده) اووئیل چې چارټ کښې دا نومونه دي که صوت دي. (په ډبرو اوازونو سره ملګرو اووئیل چې دا نومونه دي).

ډاکټر سهیل اووئیل چې بیا چېرته نومونه دي او چېرته اوازونه دي لکه د یېګانو سره.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا د پېژندګلو دپاره دي چې د یېګانو سره لیکلې شوي دي. لکه معروفه او مجهوله یا مخصوصه.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا نومونه په دوه طریقې دي کله د غږ دي او کله د حروفو د شکلونو دي.

ډاکټر اسرار اووئیل چې ما چېرته لوستلي دي چې مثالي املا هغه وي چې د کین طرف نه لیکلے شي ولې چې د ښي طرف نه تاته خپل لیکل نۀ ښکاري او ښۀ املا هغه وي چې قلم تري نۀ اوچتېږي. په دې اساس املا اسانول پکار دي. ځکه چې سنسکرت هم کله چې په ګرائمر پوهانوواوړېدۀ نو ګډ وډ شو. نو مونږ ته هغه د سنسکرت لوبه نۀ دي جوړول په کار، بس دغه چارټ هم دغسې ټیک دے.

ډائرېکټر پښتو اکېډیمۍ پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مونږ ته د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ په املا کښې کوم مشکل نۀ شته. خو لکه څنګه چې مونږ په شروع کښې سپیناوے اوکړو چې ځینې قدرمن لیکوالان او یا ځینې اداري په خپل مخیزه توګه د پښتو په املا او لیک دود کښې له ځانه اختراعات کوي. ځکه مونږ غواړو چې د دغسې تېروتنو مخ نیوے اوشي او یا د هغوي خبره واوربدل شي او مشران ئې شننه اوکړي. او هر کوم صورت چې تري رااوځي مونږ به ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مینه والو ته مخې ته کښېږدو ۔ مونږ په زور په چا هم د لیک دود پرېکړې نۀ ورتپو ۔ البته د وحدت قائل یو او غواړو چې زمونږ قوم په یوه ژبه او په یوۀ لیک دود له یو بل سره د خپلو احساساتو اظهار په داسې ډول اوکړے شي ، چې هغوي که په شرق کښې دي ، که په غرب ، په جنوب کښې دي او یا که شمال ته ، په اسانه د یو بل په خبرو او تحریر اوپوهېږي ۔ او له ژبنې انتشار څخه اوژغورل شي ۔

ډاکټر سهېل اووئیل چې یوه څېړنه ده چې پښتو په ۹۱ فیصده ویونکیو او ۹ فیصده لیکونکیو ژوندی ده ۔ بله څېړنه ده چې دوه پنځوس فیصده پښتانۀ غواړي چې زمونږ بچي دې په پښتو کښې تعلیم اوکړي او بیا چې د ولې پوښتنه اوشوه نو ۷۸ فیصده خلقو اووئیل چې پښتو ګرانه ده ۔ او پښتو په پرائیوېټ سېکټر کښې نشته ۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې انګرېزي د پښتو نه هم ګرانه ده خو مسئله دا ده چې په پښتو کښې ډوډی نشته او په انګرېزي کښې پراخه ده ۔

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې زۀ نۀ یم متفق چې ژبې ګرانې دي ۔ په دې وجه نۀ وئیلې شي او نۀ لوستلې کېږي ۔ د دې عوامل نور دي او د اردو او انګرېزي ژبو دستونځو ذکر هم ضروري نۀ دے ۔ بل زۀ دا ګڼم چې دا موجوده چارټ د پښتو اوازونو دپاره نیمګړے دے ۔

دې نه پس د ورکشاپ د اېجنډې مطابق د پښتو اکېډېمۍ د بارہ ګلۍ د سیمینار ټولې پرېکړې وار په وار ورکشاپ کښې شریک برخه اخیستونکیو ته د ملتمې مېډیا په ذریعه اوښودلې شوې ۔ ډېر په غور او کره نظر سره د دې ټولو پرېکړو ناقدانه جائزه واخیستلې شوه ۔ چېرته چې د اصلاح ضرورت محسوسېدۀ ، د هغو په حقله وړاندیزونه پېش شوچې تفصیل ئې په دې لاندې ډول دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی فیصله :

''هغه کلمې چې د عربی او فارسی نه پښتو ته راغلې دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده ۔ هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي ۔ لکه قمیص، قیصه ، ضعیف وغیره ۔''

لکه قرآن ، قمیص ، قیصه چې خلق ئې په ''ک'' لیکي ۔ ټولو په یو اواز ددې فیصلې تائید اوکړو ۔ خو ډاکټر حنیف خلیل اووې چې که دا یو ځل بیا لویې جرګې ته وړاندې شي ، نو بنهٔ به وي ۔

دویمه فیصله :۔

'' هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لیکلے کیږي ۔ لکه تپوس ، پام او د عربی مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نهٔ لیکو ۔ مثلاً تورخم به په 'ت' لیکو په 'ط' به ئې نهٔ لیکو ۔''

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا لفظونه په شکل نه په صوتي لحاظ مونږ ته راغلي دي ۔ یعني پښتنو لیک لوست کم کړے دے چې څهٔ ئې هم د دې ژبو نه اخیستي دي د هغې نوعیت سماعي دے ځکه د تصرف امکان په کښې زیات دے ۔

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې مفغن شوي دي ۔

پروفیسر قاسم محمود بنوي اووئیل چې نه داسې نهٔ ده ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیم بنګش اووئیل چې دا شکلونه ئې مونږ بدل کړي دي ـ لکه 'تفحص' چې 'تپوس' شوے دے ـ

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل په شکل پسې صوت شاملول په کار دي ـ لکه معنی ، شکل او صوت لیکل په کار دي ـ

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې تفحص په زړو نسخو کښې شته ـ

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا 'کېږي' دا د لهجو مسئله ده ـ دا بېلول په کار دي ـ لکه دلته کېږي اومونږ کېږي وایو ـ کېږي د کېدل نه وتے دے ، څنګه چې زبیر حسرت اووئیل ـ

دریمه فیصله :ـ

''هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په 'ه' لیکلے شي ـ لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه 'د' به د تانیث مخصوص علامت نه شي ګڼلے ـ''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې 'زور' چې د لفظ په اول سر ، مینځ او اخر کښې راځي نو څه شناخت لري ـ مګر مونږ سره اخر کښې ئې ګرافیم بدل دے ولې مینځ کښې او سر کښې د دې فونیم ګرافیم بل شان دي ـ سر کښې الف ، مینځ کښې 'زور' او اخر کښې 'ه' لکه خر کښې په خ زور شته نو زور اولګوو ، دا د ګرافیم د اصولو خلاف ده چې په اخر کښې 'ه' اولګولے شي ځکه چې دې فونیم د پاره دري ګرافیم په کارول شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه فيصله :-

"' مد ' په پښتو کښې نشته ۔"

پروفيسر فضل نصير اسير اووئيل چې دا خو د خپلې فيصلې رد شوے دے چې د عربي نه راغلي لفظونه به هغه شان ليکلے شي نو مد (~) هم د عربي دے۔

ډاکټر زبير حسرت اووئيل چې مد (~) په عربي او فارسي لفظونو کښې شته لکه آئينه ، آسمان ، قرآن وغيره ۔ خو د پښتو خپلو لفظونو کښې نۀ شته۔

ډاکټر اسرار اووئيل چې خوشحال بابا په يو ځاے کښې ' آس ' استعمال کړے دے ۔

ډاکټر محب وزير اووئيل چې زمونږ خوا ته د ' آ ' ټکے استعمالېږي۔

ډاکټر نصرالله وزير د محب وزير په ځواب کښې اووې چې دا لنډيز دے ، د هغه يا د هاغه۔

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې وضاحت په فيصله کښې په کار دے۔

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې د دې ټولو خبرو ذکر د باړه ګلي د پرېکړو په تفصيلي کتابچه کښې شته ۔ خو دلته مونږ د وخت بچ کولو په خاطر په لنډه توګه راوړي دي۔

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې تر اوسه د پښتو د لهجو څېړنه نۀ ده پوره شوې نو چا دا فيصله اوکړه چې په پښتو کښې مد نۀ شته ۔ تر اوسه دري لهجو باندې کار شوے دے ځکه دا فيصله ټيک نۀ ده ۔ چې پښتو کښې مد نۀ شته دے ۔

امجد ناصر اووئيل چې د يوې لهجې معيار مخې ته کښېښودل په کار دي ۔ تاسو خان ته يو معيار کښېږدئ چې د غېر ملکي دپاره به مونږ کومه لهجه مخې ته ږدو ۔

سليم بنګش اووئيل چې پښتو کښې يو سل اتۀ لهجې ډاکټر مجاور زيار معلومې کړې دي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه فیصله :-

''مجهوله ' ے ' چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلے کیږي هغه به هم داسې پرته لیکلے شي لکه سړے ، زمرے وغیره ۔ البته په افغانستان کښې او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلے شي ۔''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې حرف د صوت نمائندګي کوي د هر ګرافیم خپل شناخت وي دا صحیح نۀ ده چې ''ے'' ، مېنځ کښې راشي او دوه ټکي ورنه لاندې باندې اولیکلے شي ۔ ځکه چې د دې ګرافیم په دواړه صورتونو کښې هېڅ مطابقت نۀ شته ۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې دا د اسانۍ دپاره په یوه ګلۍ کښې شوي دي ۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې زۀ هیله کوم چې څوک ئې حل را اوباسي ۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې قرآن کښې یو ځلي راغلي ''مجرے ها'' ۔

شپږمه فیصله :-

''مخصوصه ' ې ' به د کلمې په مېنځ کښې ' ۍ ' داسې او په اخر کښې داسې ' ې ' لیکلے شي ۔ لکه سړې اوبۀ ، خېر وغیره ۔ مجهوله یعني پرته ' ے ' به هم د کلمې په مېنځ کښې د ' ۍ ' د مخصوصې ' ۍ ' غوندې لیکلے شي ۔''

(شپږمه فیصله په یو غږ (متفقه) اومنلې شوه ۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فيصله :-

''د معروفې 'ي' دپاره به دوه څنګ په څنګ
ټکي 'ي' ليکلے شي ـ لکه سړي ، زمري او
داسې نور ـ''

ډاکټر زبير حسرت اووئيل چې که د 'ي' نه لاندې ټکي لرې شي نو اسانه به شي ـ

پروفيسر داور خان اووئيل چې دا 'ي' صحيح ده ـ دې کښې ماشومانو د پاره هم اسانتياوې ډېرې دي ـ

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې داخبره سمه ده دا به د ماشومانو دپاره ډېره اسانه شي او هم به واضحه شي ـ

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې داټکي ورنه لاندې نۀ دي پکار ، د ټکيو د نۀ کول يو افادي پهلو شته ، بې ټکيو ''ى'' شته ـ لکه د ماشومانو دپاره او د غېر ملکيانو دپاره به اسانه وي ـ خو بيا هم پکاره چې ټکي ورنه لاندې وي ځکه چې د دې ګرافيم په مېنځنې حالت کښې ټکي شته ـ

ډاکټر عمر عثمان اووئيل چې دوېمه فيصله کښې د نورو ژبو د ټکيو خبره شوې ده ـ خو د مېډيکل او کمپيوټر وغېره سره تعلق لرونکي د نورو ژبو ټکي په بحث کښې نۀ دي راغلي ـ

سليم ښنګش اووئيل چې دا د املا سره تعلق نۀ لري ـ مونږ د لغاتو خبره نۀ کوؤ ـ

(اوومې فيصلې سره مکمل اتفاق اوشو ـ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېمه ورځ ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دوېمه ورځ سحر لس بجې د ورکشاپ د کاروائۍ شروع د ډاکټر نیازمحمد عاجز له خوا دتلاوت نه اوشوه ۔ډاکټر نصرالله جان وزیر دارواښاد ډاکټر خالق زیار د بخښې دپاره د دعا اووئیل ۔ تولو ملګرو په شریکه د ډاکټر خالق زیار دپاره دعا اوغوښتله او بیا د ورکشاپ کاروائي شروع شوه ۔

اتمه فیصله :۔

''یائي تانیث 'ی' به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي ۔لکه کرسۍ ،جینۍ وغیره ۔''

(تول ګډون کوونکي د اتمې فیصلې سره متفق شول ۔)

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې پرونۍ اولنۍ فیصله کښې یوه نکته پاتې شوې ده هغه د بحث لاندې راوستل په کار دي ۔پښتو ته ډېر زیات لفظونه د انګرېزۍ او د اردو راغلي دي ۔د انګرېزۍ لفظونه به څنګه لیکو او داسې د اردو او هندۍ ټکي (لغات)به مونږ څنګه لیکو؟

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل دلته چې د عربۍ او فارسۍ خبره شوې ده په اردو یا نورو پاکستاني ژبو کښې داسې ټکي موندلے شي نو هغه هم دفارسۍ او عربۍ نه تلي دي ۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې د عربۍ او فارسۍ دا خبره دې ځاے پورې صحیح ده خود وخت تېرېدو سره د نورو ژبو اضافه اوکړو ۔نو صحیح به شي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې په بریکټ () کښې دې ورسره په انګریزۍ کښې هم لیکلے شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې په اتمه فیصله کښې د اسمي "ې" او فعلي "ې" یو اواز diphthong دے مګر لیکل دوه رنګه شي، یوه اسمي "ې" او بله فعلي "ې" ده۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دې اوازونو کښې ډېر فرق دے په پښتور یا یوسفزۍ لهجه کښې دې کښې په وینا کښې فرق راځي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اسمي "ې" نۀ ده بلکې د تانیث "ې" ده۔ دا که مونږ په رومن کښې د غېر ملکي دپاره لیکو نو په انګریزۍ کښې هم داسې مسئلې شته دے۔ لکه But - Put وغېره۔

ډاکټر پروېز مهجور اووئیل چې اواز یو دے خو مشکلات ئې حل کړل۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز د مهجور صاحب تائید اوکړو۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د پښتور د لهجې کومه مطالعه شوې ده چې دا اوازونه یو نۀ دي۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې خبره د لهجې نۀ ده د لیکلو ده۔ چې مونږ به یو ټکے لیکو څنګه لکه دلته سحر او افغانستان کښې سحار ونیلے شي۔ نو اوس مونږ خو په دې پوهېږو خودا به لیکو څنګه۔

(د یوسف خان جذاب خبره نوټ کړل شوه، چې دا دې مخکښې لویې جرګې ته یوړے شي۔)

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې دلته خبره د پښتو د معیاري املا ده۔ په لهجو وخت ضائع کول نۀ دي په کار۔

(ټول فورم په یو اواز اتمه پریکړه تائید کړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

"د فعل دپاره به د مخکښې غوندې د 'ی' دپاسه 'ء' لیکو ، لکه اوخورئ ، اوکړئ او داسې نور۔"

(د دې ورځې ټولو برخه والو نهمه پریکړه په هم دې شکل تائید کړه۔)

لسمه فیصله :-

په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلے شي۔او یا به ,,ی،، لیکلے شي لکه په یئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوبمه ,, ی ،، باندې همزه لیکلے شي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې دې کښې ابهام دے۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر دوي ته د دې پریکړې ټول تفصیل واضح کړو۔په دې وضاحت سره ټول برخه وال متفق شول۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ضمیر متصل دے؟ زما په خیال دا ضمیر منفصل دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اتصال دے ۔او په خورم کښې ذاتي ضمیر دے۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دا 'ئې' د سیکنډ پرسن دپاره دے۔

ډاکټر خالد خان خټک اووئیل چې دا تهرډ پرسن دے او دا متصل دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسمه فیصله :-

په داسې 'ه' کښې په لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ ، څۀ د
مخکښې په شان د 'ه' دپاسه 'ء'[همزه] لیکو ۔"

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا به په "به" "Well" باندې نۀ راځي دا د زور دپاره راځي ۔

سید محمود ظفر اووئیل چې په "ه" دپاسه همزه راتلل خو بل واؤل جوړوي ۔ خو د 'ه' دپاره چرګی 'ھ' استعمال ښۀ دے ۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې په هغې کښې یو اواز د 'ھ' شو او بل اواز 'ها' شو ۔

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل د ساکت "ه" دپاره همزه په کار ده ۔

ډاکټر سهیل د دوي د دې خبرو تائید اوکړو ۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې د دې فیصلې "Wording" ورډنګ صحیح کول په کار دي ۔

ډاکټر یوسف جذاب په وائټ بورډ د 'ه' او د 'ھ' وضاحت اوکړو ۔

ه او ۀ واول دي لکه وه ، زړۀ

ه - کانسوننټ دے لکه په پوهان کښې ۔

دولسمه فیصله :-

"ګ به په کونډه لیکلے شي ۔"

پروفیسر قاسم بنوي اووئیل چې که په "ک" دپاسه کش (گ) وي نو هم ټیک ده ۔

ډاکټر نصر الله جان وزیر اووئیل چې دا فیصله داسې شوې ده او افغانستان کښې هم اوس داسې لیکلے شي ۔ مونږ ته په شویو فیصلو بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلي بېرته تګ نۀ دے په کار ۔بل دا د پيررونبان د ليک دود مطابق پريکړه ده ۔دا په خپل ځاے سمه ده ۔

ډاکټر سهيل اووئيل چې د کونډې وضاحت په کار دے چې لاندې ده که بره ۔

پروفېسر قاسم بنوي اووئيل کونډه او کش دواړه وي ۔

ډاکټر حنيف خليل اووئيل دا بالکل صحيح فېصله ده کونډه هم واضح ده ۔

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل کش به بهتر وي چې ماشومانو ته ئې پېژند ګلو اسان شي ۔

ډاکټر اسرار اووئيل چې په بارہ ګلي کښې ډاکټر زيار موجود وۀ او دا کش به ډېر ښۀ وي د افغانستان سره به اړيکې هم پيدا شي ۔

سليم ښنګش اووئيل چې دا فېصله د افغانستان د مشرانو د مخې شوې ده ۔

ډاکټر زبير حسرت اووئيل چې افغانستان کښې زمونږ يوه فېصله هم نۀ منلے کېږي او نۀ پرې عمل کېږي ۔هغوي خپله املا اوس هم هاغه شان ليکي ځنګه ئې چې وړاندې ليکله ۔

ډاکټر نصرالله جان وزير ئې هم تائيد اوکړو او وې وئيل چې هم داسې ده ۔ هلته په افغانستان کښې زمونږ فېصلې نۀ منل کېږي ۔خو زمونږ به کوښښ جاري وي ، چې د يو واحد او منلي ليک دود لور ته لاړ شو ۔

ډاکټر جاويد خليل اووئيل چې د بارہ ګلي د فېصلو ټول ريکارډ موجود دے هغوي منلې دي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله :-

''کښې، کښېښناستل، نخښه ، بخښل او داسې نور
تکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔''

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې فیصله صحیح ده ۔ کوښه یا افغانستان کښې که تري څوک ''بنس'' غورزوي نو هغوي قائل کول په کار دي۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې که د دې او یا داسې نورو تکیو څخه (بنس) اوغورزولے شي او د تکیو په مینځ کښې د 'بنس' استعمال په ځاے او نۀ شي ، نو د دې وجې به د تکیو په معناؤ کښې ډېر تغیر واقع شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دلته څلور لفظونه دي د ټولو لفظونو شکلونه ورکول پکار دي ۔ چې په کومه لهجه کښې څنګه وئیل کېږي مګر لیکل ئې هم دغه شان پکار دي۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې کښل او کشل هم دلته راوستل په کار دي لکه انګریزي "Brought" خو په "Brot" دے خو د نورو لهجو خیال ساتلے شوے دے ۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا فیصله ټیک ده ددې ورډنګ صحیح کول په کار دي۔

(دیارلسمه فیصله په متفقه توګه اومنلې شوه۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسمه فیصله :-

" معدوله واو به د ټکیو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خواړۀ، ګونه ، غوندې وغیره ۔"

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دې الفاظو کښې فرق دے ۔ خواړۀ او ګونه کښې معدوله واؤ نۀ دے ۔ خواړۀ او ګونه دې تري لرې کړے شي ۔

ډاکټر پروېز مهجور خوښکي اووئیل چې واؤ دري دي لکه تاوان، سود ، خوږ ۔ نو دا صرف د پېژندګلو دپاره دے ۔ لکه د عربی نه زکوٰۃ ، تنخوا ۔

سېد محمود ظفر اووئیل چې معدوله واؤ ځانله دے او ناقص ځانله ۔ په زکوٰۃ کښې ناقص دے او په خولۀ کښې واؤ نشته ۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف څۀ دے ؟

سېد محمود ظفر اووئیل چې لیکلے شي او وئیلے نۀ شي ۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف شوے دے چې سپوکن نۀ وي او لیکلے شي ۔ پاتې شوه خبره د زکوۃ او تنخوا نو هغه په اوله فیصله کښې راغلي دي ۔ د عربی او فارسی کلمې به د دې ژبو د املا مطابق وي خو دلته ټکي د پښتو دي او دا معدوله واؤ نۀ دے ۔ خواړۀ او ګونه د کلستر (cluster) مثالونه دي او باقاعده اداکېږي ۔

ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې دا واؤ په "خولۀ" کښې ساکن دے ۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راکړئ چې هغه په کښې ور واچوؤ ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې د جذاب خبره سمه ده ۔ معدوله واو هغه وي چې غورزولے شي ۔ لکه زکوٰة ، تنخوا ۔ نو دا د هغه فیصلې سره تصادم دے ۔

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې پښتو اکېډیمي په کښې واؤ کوي لکه خولۀ ، غوندې وغیره او پښتو ادبي بورډ غُندې ، خلۀ او لُستل وغیره لیکي نو دا سمول پکار دي ۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راته سم کړئ ۔

پروفیسر داور خان داؤد اووئیل چې مونږ په پښتو ادبي بورډ کښې دا د قلندر مومند د دریاب نه اخیستي دي ۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې غوندې په واؤ لیکل پکار دي ۔ او د استفادې دپاره په کار دي چې دا کار سم دے که ناسم دے ۔

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې د قلندر مومند سره دلیل وۀ، ځکه چې قلمي نسخو کښې داسې شوي دي ۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې بیا خو ددې ضرورت نۀ شته بس نسخې به راواخلو او د هغې نه به استفاده اوکړو ۔

پینځلسمه فیصله :-

"هغه ټکي یا کلمې چې د عربی او فارسی نه د پېش په حالت کښې راغلي دي ۔ په پېش به لیکلے شي ۔ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله 'و' لیکلے شي ۔ پوښتنه ، مور ، نور وغیره ۔"

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دلته په پوښتنه کښې واؤ معروف دے ۔ دا مجهوله واؤ دے چې پېش پرې نۀ وي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې ګل او بلبل کښې واؤ نشته ځکه دلته داسې دي۔

ډاکټر پروېز مهجور اووئیل چې دا د معیاري املا خبره ده ۔ رحمت شاه سائل اووئیل چې د نورو ژبو نه څومره ټکي راغلي دي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا خبره سمه ده۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې دا یو مثال دے بس۔

په دې وخت د پښتو یونیورسټۍ وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب هم ورکشاپ ته تشریف راوړو ۔د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ورته هرکلے وراندې کړو۔او د محترم وائس چانسلر د پښتو ژبې ، ادب او پښتو اکېډیمۍ دپاره د خدماتو ستائینه ئې اوکړه۔

محترم وائس چانسلر په خپل خطاب کښې د ټولو راغلو مېلمنو مننه اوکړه او د پوهنتون له خوا ئې ورته د هر قسمه مرستې او ملاتړ اووئیل ۔دوي زیاته کړه چې اوس وخت راغلے چې مونږ د پښتو دپاره کار اوکړو خپله ژبه ، قام او قامي اتلان دنیا ته ښکاره کړو۔

د محترم وائس چانسلر د خطاب نه پس هم د هغوي په موجودګۍ کښې د ورکشاپ نوره کاروائي هم هغه شان جاري اوساتلې شوه۔

شپارسمه فیصله :۔

"معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ،سُور وغېره۔"

(دا پرېکړه هم ټولو په یوه خولۀ اومنله۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فيصله :-

"د پښتو مخصوص توري څ ، څ ، ښ ، ږ به هم
دغسې ليکلے شي۔"

ډاکټر اسرار اووئيل چې دلته دا ليکلې املا دې
سمه کړے شي۔

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې دا څ ، څ،ښ، ږ توري ، نۀ
دي صوتونه فونيم دي ۔ځکه دلته توري نه د پښتو مخصوص غږونه
ليکل په کار دي۔

ډاکټر نيازمحمد عاجز اووئيل چې دا د صوت شکل دے غږ نۀ دے۔

ډاکټر حنيف خليل اووئيل د جذاب خبره ښۀ ده ۔د س او ش تر
مينځه يو بل غږ هم موجود دے چې وضاحت ئې هم په کار دے۔

ډاکټر سلمٰی شاهين اووئيل چې داد لهجې خبره ده۔

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې په دې کښې دوارو لهجو
يعني ختک / قندهاري او يو سفزی لهجو ته اختيار ورکړے شوے ،
چې هغوي د خپلو لهجو مطابق د دې ليک او ادائيګي کولے شي۔

ډاکټر نيازمحمد عاجزاووئيل چې د پښتو د مخصوصو غږونو
دپاره به دا توري څ ،څ ،ښ،ږ وي نو جمله به سمه شي۔

دې سره د دوهمې ورځې دا نشست سرته اورسېدو ۔او د غرمې د
ډوډۍ او ماسپښين د مونځ دپاره وقفه شوه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېمه ورځ دوېم نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دوېم نشست کښې هغه ټولې فېصلې چې په ټېرو نشستونو کښې شوې وې ټولې په ملتې مېډيا اوښودلې شوې چې په دې ډول دي۔

د وړومبي نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. د الفبا موجوده ترتيب هم داسې پکار دے۔
۲. د باړه ګلې د فېصلو تائيد او د وړاندې بوتلو دپاره هڅې کول۔

د دوېم نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. په دې نشست کښې د الفبا د نومونو چارټ به هم په موجوده ترتيب ساتلے شي۔ په لويه جرګه کښې به په ځينو نورو اختلافي مسئلو لکه نون غنه بيا خبرې کولې شي۔
۲. ''معروفه (ي) '' په حقله د باړه ګلې پرېکړه بيا تائيد کړے شوه يعني دا چې معروفه ''ي'' ته به لاندې دوه څنګ په څنګ نقطې لګولے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوېمې ورځې اول نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء فیصلې

د دوېمې ورځې په اول نشست کښې د اتمې فیصلې نه تر دیارلسمې فیصلې پورې د بحث نه وروستو تائید شوې۔ البته په یوولسمه فیصله کښې په ټینګار سره د "ه" دپاسه د همزه لیکلو سفارښتنه اوشوه ۔ خو همزه به د ځانګړي حرف په توګه په الفبا کښې نۀ شمارل کېږي ۔ چونکې د پښتو الفبا د بایزید روښان د ترتیب په مطابق او هم د عربی یا د قران شریف د الفبا په طرز، په حرف دپاسه بل حرف نۀ شي کښېښودل کېدے ۔ ځکه دا ځان له د مستقل حرف په توګه نۀ شي راتلے ۔ البته نون غنه به وړاندې جرګه کښې مشران فیصله کوي ۔ دغسې په دیارلسمه فیصله کښې په دې زور راوړے شو چې په متعلقه کلمو کښې به "بن" نۀ شي غورځولے ۔

د فیصلو اورولو او د هغې یو ځل بیا د تائید اخیستو نه پس شریکو غړو ته دا قراردادونه او تجویزونه وړاندې کړے شول چې په یوه خولۀ تائید او منظور شول ۔ د قراردادونو او د تجویزونو متن په دې ډول دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په هائي سکولونو او پرائمري سرکاري سکولونو کښې دې لکه د عربي ، اردو او نورو ژبو غوندې د پښتو استاذان مقرر کړے شي۔

(قرار داد ډاکټر اسرار)

❖ معدوله ''واو'' به د تکو نه نۀ شي غورزولے ۔ دا صحیح فیصله ده ۔خود مثال په توګه چې کوم تکي ورکړي شوي دي صحیح نۀ دي ۔د ''واؤ معدوله'' مثالونه لوستل ، خولۀ وغیره۔

(م۔ر۔شفق)

❖ زۀ یو ځل بیا دا غوښتنه کوم چې د معیاري املا په رنا کښې دې د ماشومانو او پښتو ویونکو دپاره یوه قاعده چاپ کړې شي او د پښتو اکېډیمۍ په سبوري کښې شوې متفقه فیصلې دې د قانون په توګه نافذ کړے شي۔

(م۔ر ۔ شفق)

❖ ټول شاعران ،ادیبان دې خپل کتابونه د پښتو اکېډیمۍ پیښور پوهنتون په منظور کړې شوې معیاري املا کښې چاپ کوي او خوروي۔

ډاکټر محمد زبیر حسرت

❖ دا دوه ورځنے لیک دود سیمینار غوښتنه کوي چې پښتو دې د دفتر ، سرکار ،تعلیم او عدالت ژبه اوګرځولے شي۔

(ډاکټر محمد زبیر حسرت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ ''اوکړي'' او داسې نورو لفظونو کښې ''الف'' په ځای ساتل په کار دي ځکه چې که مونږ د یو بل لفظ ''اوس'' نه الف لرې کړو او دا ''وس''شي نو ابهام به پیدا کیږي ۔دا به ''وس طاقت'' دپاره پکارولې شي ۔ (م ۔ر ۔شفق)

وړاندیزونه:

❖ بره پښتونخوا او سوئیلي پښتونخوا پښتو سره ټولې ادارو ته دې د ورکشاپ د انعقاد په باره کښې اطلاع ورکړے شي او دا وینا دې هم ورته اوکړے شي چې تاسومونږ سره د باړه ګلۍ په فیصلو متفق شوي وئ ۔پکار ده چې دا فیصلې عملي کړے شي ۔

(سلیم بنګش)

❖ د پاکستان محکمه ''نادرا'' د قومیت په خانه کښې د افغان په ټکي اعتراض کوي ۔دغه اعتراض دې ختم کړے شي ۔د تعلیم په خانه کښې دې د ایم اے پښتو، ایم فل او پي ایچ ډي خانه جوړه کړل شي ۔

ډاکټر اباسین یوسفزے

ډاکټر بشری خاتون

''مد'' په حقله دې کمیټي څۀ فیصله اوکړي ۔

(محب وزیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د استاذانو د ټریننګ تجویز دې پښتو اکېډیمي "DCTE" ډائریکټریټ اف کریکولم اینډ ټیچر ټریننګ / اېجوکیشن اېټ اباد ته یوسي۔ هغوي به ئې Sponsor کړي

(ډاکټر سهیل خان)

❖ په راتلونکې غونډه کښې دې د معیاري لهجې په ضرورت او اهمیت زور ورکړے شي او هغه کسانو ته ، چې خپله خپله لهجه کښې لیکل کوي او د ژبې پرمختګ ته زیان رسوي ، ته دې په معیاري لهجې د اتفاق یاددهاني اوشي۔

(نادرخان علیل)

❖ د پښتو املاء مباحث جدا دي چې په هغه نن بحث هم اوشو۔ مګر ددې سره دا هم ضروري ده چې په لهجوي مباحثو هم خبرې اوشي ۔باید چې د املاء او د لهجو مباحث یو بل سره ګډ نۀ شي ۔د یوې منلې او کره املاء دپاره دې د ټولې پښتونخوا د مختلفو لهجو نمائندګان رااوبللے شي چې دا رنګ دا شخړه په ښۀ توګه هواره کړے شي۔

(ډاکټر یوسف جذاب)

Consonantsسره Vowelsهم په اخر کښې ځان له په یو نوي لائن کښې دا شان ورکول په کار دي ۔(زبر ـَـ) ا (زبر ـِـ) ، ې ، ۍ ، ی ، ي ، ے (پیش ـُـ) ، (مجهول و) (معروف ؤ)

ډاکټر خالد خان ختک

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ هغه لفظونه چې په اخر کښې ئې واولي ''ه'' راشي اود یوې جتکې سره وئیلے کیږي یا پرې په وینا کښې زور راشي نو د هغې ''ه'' دپاسه به ''ء'' راځي ۔لکه زړۀ ،زاړۀ ، واړۀ ۔

هغه لفظونه چې جنوبي علاقو والااو د ختک / قندهار وغیره خلق ئې په ''شین'' سره وائي او قطبي علاقو خلق ئې د ''خ'' په اواز په ''ښ'' سره ادا کوي ۔هغه به په ''ښ'' لیکلے شي ۔لکه : مانښام ، نخښه ، ښائسته او داسې نور ۔

نون غنه دې د الف بې په لسټ کښې شامل کړے شي ۔

د موجوده یې ګانو سره مونږ اتفاق لرو۔ دې اساني راوستې ده ۔دادې نورې نۀ چیړلے کیږي ۔

''وو'' به د واحد مذکر جمع ، ماضي ښودنې دپاره به په دوو واونو لیکلے شي ۔ ''وۀ'' به د واحد مذکر ماضي یا تیرې زمانې دپاره استعمالولې شي ۔ (وه) به د واحد مونث ماضي د پاره او (وې) د دې جمع د پاره ۔

(ډاکټر پروېز مهجور،
ډاکټر نیازمحمد عاجز)

❖ په هریو Scheme of writing skills باندې یو Follow up ستړې په کار وي ۔چونکې د باړه ګلې کانفرنس اثراتو باندې داسې هېڅ قسم څېړنه نۀ ده شوې ۔او د نصاب جوړولو بنیادي عناصر (پښتو نصاب کښې) نۀ دي عملي شوي ۔نو پښتو اکېډیمي دې د پښتونخوا ټولو (انسټیټیوټ اف ریسرچ اینډ ایجوکیشن) سره رابطه اوکړي چې هغوي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو په موجوده نصاب او پښتو Dialact باندې څېړنه اوکړي ـ دا به زمونږ د ''لیک دود'' حوالې سره ډېر اډانیز کار وي ـ (ډاکټر سهیل خان)

❖ د پښتو لیک دود په دوه ورځنۍ مرکه (۲۰۱۲ء/۱۲/ ۲۹، ۲۸) کښې دا خبره بار بار د پوهانو نه واورېدلې شوه چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''څ'' اواز یا غږ نشته ـ او بله دا خبره چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''ئ'' (فعلیه ئې) او ''ۍ'' (تانیث ئې) اوازونه جدا دي ـ

زما د تحقیق مطابق د ''څ'' اواز په سوات کښې نشته او د ''ئ'' او ''ۍ'' په اوازونو کښې هېڅ فرق نۀ شته ـ کېدے شي چې د سوات لهجه د نورې یوسفزۍ لهجې نه بېل خصوصیات لري نو ځکه ګریرسن په خپل کتاب لنګوسټک سروے اف انډیا کښې د سوات د لهجې د سرخط لاندې دیوې بېلې لهجې ذکر هم کړے دے ـ نو عرض دادے چې کله د پښتو په املا بحثونه کېږي نو د سوات نه دې نمائنده راوبللے شي ـ مننه

(محمد علي دیناخېل)

❖ ټولو تعلیمي او ادبي ادارو ته دې واضحه وینا اوشي چې ائنده دې پښتو املا د یو شخص او یوې اداري په لیک دود کښې جدا جدا نۀ لیکي ـ بلکې هغه املاء دې اختیار کړے شي ـ چې ټول پښتانۀ دانشور او لیکوال پرې متفق دي ـ

(ډاکټر اسلم تاثیر افریدي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د باړه ګلی د رسم الخط سیمینار چې په جولائي ۱۹۹۰ء کښې شوے وۀ ۔ د پښتو ژبې او ادب دپاره یو سودمند کوښښ وۀ ۔ په دغه سیمینار کښې چې کومو ادیبانو برخه اخیستې وه او اوس زمونږ نه جدا شوي دي ۔ الله تعالیٰ دې د هغوي مغفرت نصیب کړي ۔ امین

د ختک / قندهاري لجهې او د وادي پښتور د سیمې د پښتو په لړ کښې چې کوم مشکلات موجود دي ۔ د هغو د هوارولو دپاره دې د مختلفو لهجو د ادیبانو او ژبپوهانو یوه کمیټې مقرره کړے شي چې هغوي د لوستونکو د اسانتیاو دپاره یو لغت مرتب کړي کوم چې د وخت اهم ضرورت دے ۔

(پروفیسر ډاکټر اقبال نسیم ختک)

❖ دوبمې فیصلې په حوالې سفارشات

د باړه ګلی په حواله دوبمه فیصله کښې دا تفصیل وړاندې شوے دے : هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي ، معنې یا شکل ئې بدل شوے دے ، هغه به په اوښتي شکل لیکلے کیږي ۔ لکه تپوس ، پام او د عربی مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو ۔ مثلاً تورخم به په (ت) لیکو په (ط) به ئې نۀ لیکو ۔

تفصیل : -

په انګریزی اصطلاح کښې داسې الفاظو ته Loanwords وئیل کیږي ۔ په فیصلې کښې چې کوم مثالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي شوي دي نو هغې کښې د پښتو او عربي نه اخيستل شوي مثالونه ورکړے شوي دي ۔خو په دې مثالونو کښې د نورو ژبو ، په خاصه توګه انګريزي او لاطيني الفاظو په حواله فيصله جوته نۀ ده ۔يادؤنه ده چې د انګريزي او لاطيني ژبې ډېر الفاظ په طب ، قانون ، سائنس او ټيکنالوجي په اعتبار راوړل شوي دي ۔په دې حواله دا صورتونه پيدا کيږي ۔هغه الفاظ چې د هغې متبادل په پښتو کښې شته ، هغه به په پښتو کښې ليکل کيږي ۔لکه زکام به ليکل شي Flu به نۀ شي ليکل ۔

ډاکټر عمر عثمان مروت

FAST پوهنتون، پېښور)

ډاکټر نياز محمد عاجز:- دا ټرمز د پښتو خپل نۀ دي ۔خپل اوريجنل نوم د پښتو په املا کښې به ئې ليکو ۔

❖ To,
The Director Pukhto Academy,
University of Peshawar.

Subject: **Suggestions about the phonetics and dilectsof Pukhto Language**

Reference: Da Pukhtoleek dooddwawrazanaymaraca, 28 and 29 December, 2016

Respected Sir,

(c) ketabton.com: The Digital Library

With all due regards I want to have the honor to put up the following points in your honor to proceed further with the step to be taken to promote Pukhto language:

١. Since the phonetic symbols of few sounds of Pukhto language are very difficult to identify and learn by all local and foreign speakers of Pukhto language. for this purpose of introducing practicable and clearly pronounceable phonemes of Pukhto language. your good office may formulate a committee consisting of experts in Pukhto and English phonetics to reach to a clear cut conclusion about certain phonemes and their notations as per standards of the IPA.

٢. In order to identify and standardize a specific dialect of Pukhto language. a committee of experts may be formulated to identify the various available dialects of Pukhto language and one dialect which may be called as the 'standard Dialect' of Pukhto language to facilitate the local as well as foreign learners of Pukhto so that all the formal written and spoken communication may be carried out in one single standards dialect.

The above mentioned points no doubt need time and energy as well as finances to put into practice but we can take steps slowly and gradually to promote our mother tongue. These can be put into separate project for the purpose for which sanction of the higher authorities will be required and your office may consider all available options in this matter.

Thanking you in anticipation.

Yours Faithfully.

AmjadHussainNaasir.
Pukhto Poet Researcher

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د کمیټې غړي)

د بحث په دوران کښې چې کومې خبرې غور طلب وې هغه د لرا و بر پوهانو ، عالمانو او ژبپوهانو ته ورلودپاره دا لاندینۍ کمیټي په اتفاق سره جوړه شوه ـ

کنوئینر :- پروفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر

(ډائریکټر پښتو اکېډیمي پېښور یونیورسټي

ممبران :-

ډاکټر اسرار صاحب

ډاکټر اقبال نسیم خټک صاحب

ډاکټر پروېز مهجور خوېشکي صاحب

ډاکټر خالد خان خټک صاحب

ډاکټر محمد زبېر حسرت صاحب

ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب

ډاکټر یوسف خان جذاب صاحب

ډاکټر حنیف خلیل صاحب

ډاکټر سهېل خان صاحب

ډاکټر عمر عثمان مروت صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادګیرنه : (د معیاري لیک دود په اړه دا هم هغه د پښتو اکېډیمۍ تحت په باړه ګلۍ کښې د شوي سیمینار د فیصلو متن دے - چې د یو معیاري او کره لیک دود د اختیارولو او د پښتو ژبې د زدکونکیو په غوښتنه دریم ځلي چاپ کېږي -)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلۍ د سیمینار متفقه فیصلې)

پروفېسر سید تقویم الحق کاکاخېل

پروفېسر ډاکټر راج ولي شاه خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جولائي ۱۹۹۰ء کال د لسمې نېټې د پښتو رسم الخط په باب له یو تاریخي سیمپوزیم د صوبائي حکومت په تعاون د پښتو اکېډیمۍ پېښور یونیورسټۍ د اهتمام لاندې په بارہ ګلۍ هزاره کنبې منعقد کړے شو ۔په دې مرکه کنبې د کوزې او بړې پښتونخوا یو سل پینځۀ دېرش د سر سر پوهانو ، شخصیتونو د لسانیاتو ماهرینو ، ادیبانو د ابلاغ سر منشیانو ، شاعرانو او کاتبانو ګډون اوکړو۔

د مرکې مندوبینو ته د پښتو د روانو رسم الخطونو د مخه د راولاړو شوو کشالو تفصیل په ګوته کړے شو او دا خواست ورته اوکړے شو چې په متفقه ډول د دغې مسائلو د حل کولو او د پښتو د لیک دود دپاره د یو مشترکه رسم الخط وضع کولو تابیا اوکړي۔

د مسائلو د تعین نه پس په دې باندې تر درې ورځو ښۀ تفصیلي او دوه اړخیز بحثونه اوشول ۔دغه شان د هرې مسئلې ممکن حل په ګوته کړے شو او په اخر کنبې هغه تاریخي فیصلې پوره په اتفاق سره اوکړے شوې کومې چې د پښتو د مشترک رسم الخط د وضع کولو دپاره اومنلے شوې ۔ددې فیصلو د مخه هغه ګڼ رسم الخطونه چې نۀ یواځې په صوبه سرحد او بلوچستان کنبې ئې رواج موندے وۀ ، د مېنځه لاړل بلکې د افغانستان د مروج رسم الخط سره هم تر ډېره حده په کنبې یو شان والے پیدا کړے شو ۔ددې حتمي فائده د یو بهن المللي رسم الخط په شکل کنبې څرګنده شوه او د پښتو د لیک دود مېدان ئې د اباسین نه تر امو دریابه پورې یو کړو ۔دا یقیناً چې یوه ډېره اهمه او تاریخي فیصله ده چې نتائج به ئې ډېر دور رس او اهمې وي ۔زۀ د ټول پښتون وګړي او بیا خاص کر د لوستې طبقې نه دا طمع لرم چې په یو اتفاق به من و عن د پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس د اتحاد او يووالي په خاطر دا فيصلې قبولې کړي او هم نن نه به په نوي رسم الخط (املا) کښې ليک شروع کړي۔

زۀ په دې موقع د صوبه سرحد د وزارت تعليم باالخصوص د تعليماتو د وزارت د سکتر بناغلي محمود خان، د پښتو يونيورسټي د محترم وائس چانسلر ډاکټر محمد انور خان او د پښتو اکېډيمۍ د تحقيقاتو د څانګې مشر ډاکټر راج ولي شاه خټک او د خپلو نورو ټولو ملګرو ډېر ممنون يم چې هغوي په دې مرکه کښې په مالي ، انتظامي او تکنيکي جوړ له پوره پوره دلچسپي واخيسته او زمونږ دا دروند او تاريخي کار ئې د کاميابۍ تر غاړې اورسولو۔

زۀ د مرکې د ټولو مندوبينو باالخصوص د افغانستان او بلوچستان نه د راغلو پوهانو او عالمانو هم تشکر کوم چې هغوي ډېر په مينه او سپېځلي جذبه زمونږ په دعوت په دې مرکه کښې شرکت اوکړو۔ زۀ د بناغلي پروفېسر سيد تقويم الحق کاکاخېل ، د دروند ليکوال او محقق بناغلي حبيب الله رفيع ، د ستر محقق بناغلي ډاکټر ګل جان ورور وردګ او د ډاکټر شېرزمان طائزي هم مننه کوم چې هغوي د رسم الخط په حقله د فيصلو په مرتب کولو او د مرکې په اخر کښې د قراردادونو په وړاندې کولو کښې زمونږ سره هر قسم عملي کومک اوکړو۔

زۀ يو ځلې بيا د خپلو ټولو ملګرو په ډېر اخلاص مننه کوم او دعا کوم چې الله تعالى دې زمونږ دا کاوش د پښتون وګړي او پښتو ژبې د نېک مرغۍ پېش خېمه کړي۔ آمين

پروفېسر محمد نواز طائر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ليک لار

(۱)

پښتو ډېره زړه ژبه ده ـ ددې د ويونکو او وئيلو تاريخ تر ډېره لرې رسي خو د ليک معلوم تاريخ ئې ډېر اوسنے دے ـ دا په يقين سره نۀ ده معلومه چې د اسلام نه مخکښې پښتو څنګه ليکلے شوه ـ ځينې پوهانو په خروشتي ليک دود کښې د پښتو ټکي موندلي دي او شايد چې څۀ وخته پورې ئې دغه ليک دود پاتې شوے وي ـ البته دا يقيني ده چې دې سيمې ته د اسلام رارسېدو نه پس پښتو عربي رسم الخط خپل کړے دے او تر نن ئې هم دغه رسم الخط ساتلے دے ـ

يو روايت را روان دے چې پښتو رسم الخط سره د پښتو د مخصوصو توريو د سلطان محمود غزنوي په زمانه د هغۀ يو وزير رائج کړے وۀ ـ کېدے شي چې هغۀ د پښتو ليک عربي رسم الخط ته را اړولے وي خو ددې خبرې څۀ مضبوط ثبوت نشته او تر زرمې صدۍ هجري پورې د يو واضح ليک دود متعلق په يقين سره څۀ معلوم نۀ دي ـ

د بايزيد انصاري خيرالبيان تر اوسه پورې د پښتو ژبې ورمبے مکمل کتاب ګڼلے شي ـ په دې کتاب کښې هغۀ د نورو دعوؤ سره يوه دعوه دا هم کړې ده چې د پښتو ليک دود ماته خداے پاک د الهام په ذريعه ښئېلے دے ـ ددې نه معلومېږي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغۀ تر وخته د پښتو څۀ متفقه او منظم ليک دود نۀ وۀ ۔خصوصاً د پښتو د مخصوصو تورو ۔

د عربی توري د پښتو په ليک دود کښې د شروع نه په خپل عربي شکل کښې شامل راغلي دي ۔دې سره هيڅا څۀ اختلاف نۀ دے کړے ۔دا په عربی کښې د برش توري دي ۔خو د ,,لا،، يا لا تورے اوس ځان ته بېل تورے نۀ شي ګڼلے ۔باقي نهۀ ويشت توري دا دي ۔

ا ۔ب ۔ت ۔ث ۔ج ۔ح ۔خ ۔د ۔ذ ۔ر ۔ز ۔س ۔ش ۔ص ۔ض ۔ط ۔ظ ۔ع ۔غ ۔ ف ۔ق ۔ک ۔ل ۔م ۔ن ۔و ۔ه ۔ء ۔ي

د تورو ليکلے شکل اصل کښې د هغه اواز علامت وي کومه ژبه کښې چې اوازونه وي ۔د هغوي ليکلي توري زيات وي ۔ په فارسی کښې د عربی نه څلور اوازه زيات دي ۔پ ،چ، ژ، گ ۔په نورو آريائي ژبو کښې ددې نه هم دري اوازه زيات دي ۔ٹ، ڈ، ڑ په پښتو کښې دا اووۀ زياتي اوازونه هم شته او ددې نه علاوه څلور د پښتو خاص اوازونه هم دي چې مونږ ئې اوس په څ ۔ځ ۔ږ ۔ښ ليکو ۔ دې اوازونو ته شکل ورکول د پښتو د ليک دود خپل ضرورت ؤ ۔ چې د بل نه په پور اخيستو نۀ پوره کېدو ۔

(۲)

په دې سلسله کښې اول کوشش بايزيد انصاري کړے دے او د الله په حکم ئې (د هغۀ د وېنا مطابق) دې تورو ته شکلونه ورکړي دي ۔ په عربی فارسی کښې د تورو فرق په نقطو وۀ ۔هغۀ هم دغه طريقه استعمال کړه ۔البته کوم توري چې عربی فارسی کښې نۀ وو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطو ئې فرق نۀ شو کېدے ۔ هغو ته ئې د علاماتي تورو په ځاے کوندې خوښې کړې او ددې یوڅلسو تورو دپاره ئې دا شکلونه متعین کړي دي۔

ا ۔ ب ۔ پ ۔ ت ۔ ټ ۔ ث ۔ ج ۔ چ ۔ څ ۔ ح ۔ خ ۔ د ۔ ډ ۔ ذ (اوسنے ځ) ذ ۔ د (اوسنی ډ) ر ۔ ړ ۔ ز ۔ ږ (فارسي ژ) س ۔ ش ۔ښ ۔ ع ۔ غ ۔ ف ۔ ق ۔ ک ۔ ګ ۔ ل ۔ م ۔ ن ۔ ڼ ۔ و ۔ ه ۔ لا ۔ ی

بایزید انصاري د ډاکټر اختر خان مرحوم د تحقیق مطابق خبرالبیان د کال ۹۲۸ هـ خواؤ شا لیکلے دے ۔ ګویا تر دې کاله د پښتو د مخصوصو اوازونو دپاره څۀ منلي شوي علامات نۀ وو ۔ دا د بایزید انصاري د غېر معمولي ذهانت نخښه ده ۔ چې هغه د پښتو د ټولو لهجو اوازونه په نظر کښې ساتلي دي ۔ کوم چې وروستو اخوند دروېزه بلکې د خوشحال خان غوندې همه جهت عبقري هم په نظر کښې اونۀ ساتل۔

بایزید انصاري د فارسی ,, ژ ،، هم په مخصوصو اوازونو کښې شمېرلې ده ۔ د مروتو په علاقه اوس هم د ,,ژ،، اواز د فارسی ,, ژ ،، نه مختلف دے ۔ ممکنه ده چې هغه وخت په وزیرو کښې هم دا اواز د فارسی ,, ژ ،، نه مختلف وۀ ۔ د ,, نړ ،، مرکب لفظ لکه کونړ او رنړا اصل کښې مفرد ښکاري او ډېر عام لفظ دے ۔ بایزید ,, ڼ ،، په حروف تهجي کښې ښېل لیکلے دے ۔

د خبرالبیان د تصنیف نه کافي موده پس د کال ۱۰۱۲ هـ او کال ۱۰۲۱ هـ تر مېنځه د اخوند دروېزه مخزن الاسلام اولیکلے شو ۔ دې کتاب ته الله تعالی دومره مقبولیت ورکړو چې په لږه موده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پښتونخوا ګوټ ګوټ ته اورسېدو ـ اخوند دروېزه د بايزيد انصاري په ليک دود کښې څۀ ترميمات اوکړل ـ

د د په ځاے ږ

د ږ په ځاے ژ

ږ او ړ ئې د حروف تهجي نه اوويستل ـ د ږ (ځ) په ځاے ئې هم څ استعمال کړو ـ

د اخوند دروېزه دا رسم الخط په لږ فرق زمونږ تر زماني رااورسېدو ـ البته تر دا مېنځه خوشحال خان ختک يو بل رسم الخط اختيار کړے دے ـ دا نۀ معلومېږي چې ولې ؟ هغه د ارزاني ، واصل ، مرزا خان ذکر کوي او دا ديوانونه يقيناً هغۀ ته ور رسېدلي دي ـ دا ديوانونه به د بايزيد په رسم الخط کښې ليک وو او هغه رسم الخط به د خوشحال بابا نۀ وي خوښ شوے ـ د اخوند دروېزه مخزن هغۀ ته د سوات په سفر کښې په لاس ورغلے وۀ او دا ډېره روستنۍ خبره ده ـ

دا رسم الخط مونږ ته اول ځل د دستارنامې د يو نسخې نه په لاس راغلے دے ـ چې عبدالحليم کاتب په ۱۱۱۹ هـ کښې د افضل خان دپاره ليکلې ده ـ د کليات خوشحال يوه نسخه چې محمد سعيد کاتب په ۱۱۷۳ هـ کښې ليکلې ده ـ هم په دغه رسم الخط کښې ده ـ دا کاتب د اکوړي دے ـ ګويا دا ليک دود د خوشحال خان په خاندان کښې تر څۀ مودې چلېدلے دے ـ

خوشحال خان د پښتو مخصوص اوازونه صرف دوه راخيستي دي ـ څ او ځ ـ څ ته د ح په مېنځ کښې دوه ټکي او يو همزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علامه ورکړې ده ـ او داسې ئې لیکلے دے ج او ځ دپاره یې د جیم د تکي د لاندې همزه لیکلے دے ـ او داسې شکل ئې جوړ شوے دے.
,, ج ،، ږ او ښ هغۀ په ژ او ش لیکلي دي ـ څنګه چې د ختکو لهجه ده ـ حروف تهجي د هغۀ په مخصوصو شکلونو کښې داسې دي.
ا ـ ب ـ ت ـ ط ـ ث ـ ج ـ چ ـ ج ـ خ ـ د ـ ذ ـ ر ـ ز ـ ر ـ س ـ ش ـ الخ

د خوشحال خان لیک دود د اخوند دروېزه نه اندازةً شپېتۀ کاله وروستو شروع شوے دے ـ مخزن د یو درسي کتاب حېثیت لرلو ـ چې هر ځاے لوستلے او لولولے شو ـ چې خوشحال خان خپل علمي کتابونه لیکل نو دې لیک دود جړې پخې کړې وې او دې بل لیک دود ځاے اونۀ نیوے شو ـ او د اخوند دروېزه بابا ترمیم شوے د بایزید انصاري لیک دود په ځاے پاتې شو ـ

دا لیک دود بیا کاتبانو په خپله رضا رنګ رنګ لیکلو ـ په نسخ کښې هم او په نستعلیق کښې هم ـ چا د پښتو د مخصوصو حروفو خیال ساتلے دے چا نۀ دے ساتلے ـ چا د لاندې غړوندي په ځاے بره ط لیکلې ده چا همزه ـ چا په کښې لاندې ط او همزه هم استعمال کړي دي ـ خو په مجموعي حېثیت لیک دود یو پاتې شوے دے ـ

په نولسمه صدی هجري کښې چې مستشرقین پښتو ته متوجه کېدل نو د لیک دود ساخت موجود ؤ ـ البته ځاے په ځاے کنډ کپر شوے وۀ ـ هغوي په ټوله مسئله غور اوکړو او یو معیاري لیک دود ئې تیار کړو ـ په هغې کښې ئې کتابونه هم اولیکل ـ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ دپاره ئې د هغې ټائپ هم تیار کړو ـ او صحیح رنګیز ښائسته کتابونه ئې هم چاپ کړل ـ تر دې وخته د پښتو مخصوص اوازونه ، د اوازونو په حیثیت ورک شوي وو یا چېرته لرې قبیلو کښې پاتې وو ـ البته دې مخصوصو اوازونو په مختلفو قبیلو کښې بېل بېل ارتقائي صورت اختیار کړے ؤ ـ ددې اختلافاتو تحریري شکل یو ساتلو دپاره هم د مخصوصو تورو ضرورت ؤ او دا مخصوص توري د پښتو رسم الخط د اهم جزو په طور باقي اوساتلے شول ـ

(۳)

تر هغه وخته ضرورت په دغه هومره رسم الخط پوره کېدو او پوره شو ـ د تلفظ دپاره مستشرقینو رومن خط استعمالولو ـ نو هغوي ته د حروفِ علت د مختلفو اوازونو اشکال پېښ نۀ شو او پښتنو خپل لیک په خولۀ کښې جوړولے شو ـ ورو ورو داسې وخت راغلو چې پښتنو نورو ته پښتو ښئیل شروع کړه او د نورو دپاره ئې په پښتو لیکل شروع اوکړه او دا ورته محسوسه شوه چې موجوده توري زمونږ ضرورتونه نۀ پوره کوي داسې پښتو لیکونکوته د نوروعلاماتوهم ضرورت دے ـ

په پښتو کښې د عربی ضمې ، فتحې او کسرې (پېش زور او زېر) نه علاوه ددې اوازونو اختصار هم رائج دے چې مونږ ورته پېشکے ، زورکے ، زېرکے وئیلے شو ـ دا اوازونه د عربی پېش زور او زېر نه مختصر دي ـ او په خالصو پښتو تورو کښې یا پښتو شوي عربي فارسي تورو کښې استعمالېږي ـ لکه سور ، نول ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پښتو کښې د توري آخر ,, ه ،، په دوه قسمه ده سخته او نرمه لکه زړۀ او زړه ۔,, نه زړۀ مې زړه کوتې نۀ منې،، دې جمله کښې دوه ځله ,, نه ،، دے او دوه ځله زړه ۔ د دواړو تلفظ يو بل نه بدل دے ۔ د ,, ی ،، مسئله ددې نه هم ګرانه ده ۔ يو پرته ,, ے ،، ده لکه سړے ، يو غونډه (ي) ده لکه سړي ۔ يو د تانيث ی ده لکه جينې يو د فعل په آخر کښې ی ده ۔ لکه اوکړئ ۔ او يو د پښتو مخصوصه ی ده ۔ لکه سړي اوبۀ ۔ ددې يې ګانو تلفظ د يو بل نه کافي جدا دے ۔ خو عام رسم الخط کښې صرف دوه يې ګانې ليکلے شي ۔ يا ئې معروف او يا ئې مجهول ۔

چې پښتنو په پښتو کښې علمي ليکنې شروع کړې نو ددې فرقونو ضرورت محسوس شو ۔ بيا چې غير ملکيانو ته ئې ښئيل شروع کړل نو دا ضرورت نور هم زيات شو ۔ دې ورځو کښې زمونږ په علاقه پښتو ته حکومتي سرپرستي حاصله نۀ وه ۔ او هر چا په خپل طبيعت ځان ته علامات وضع کول ۔ چې پښتو اکېډيمي جوړه شوه نو مولانا عبدالقادر مرحوم په علمي سطح ددې مسئلو حل ته توجه وکړه ۔

په يو د برشم مارچ ۱۹۵۷ء په پښتو اکېډيمي کښې د هغوي د اهتمام لاندې يوه لويه غونډه اوشوه ۔ چې هغې کښې د افغانستان لوے ليکونکي خادم صاحب ، ربنتين صاحب او د هغوي ملګري د خبر پښتونخوا د لويو ليکوالو دوست محمد خان کامل مرحوم ، قاضي احمد سعيد مرحوم ، مولانا عبدالقادر مرحوم ، عبدالخالق خليق مرحوم ، پروفېسر نوراحمد خان مرحوم ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر منورخان ، اجمل خټک ،حکیم محمداسلم سنجري مرحوم ، نصرالله خان نصر ، ماسټر عبدالکریم مرحوم ، ارباب سکندر خان مرحوم ، مولانا عبدالقدوس مرحوم ، ډاکټر انوارالحق مرحوم ، خیال بخاري مرحوم او د هغوي نورو ملګرو سره یو ځای کښېناستل او ددې مسئلو تحلیل ئې اوکړو ۔دا تحلیل په خپل ځای ډېر جامع دے ۔او تقریباً ټولې مسئلې په کښې راخیستے شوي دي ۔په دې کښې څۀ فیصلې متفقه اوشوې او د څۀ مسئلو ئې دوه ځله تجویز کړل ۔او فیصله ئې قام ته پرېښوده ۔

دا یو ډېر صحیح قدم وۀ ۔او پکار وه دا فیصلې د یو معیاري لیک دود په شکل کښې هر چا لوستې او هرچا منلې وے ۔ ددې نه زیاته نمائنده اجتماع نۀ بیا کېدے شوه او نۀ اوشوه خو متأسفانه خپله د پښتو اکېډیمۍ ددې فیصلو نافذ کولو او خلقو ته د رسولو اهتمام اونۀ کړو او لیک دود هم هغسې د کاتبانو په خوښه پاتې شو ۔

په کال ۱۹۸۴ء کښې د خیبر پښتونخوا د تعلیم محکمې دوه اهمې اداري جوړې کړې ۔یو د پښتو لغت اداره او بله په پرائمري سطح د پښتو ذریعه تعلیم کولو اداره ۔دا دواړه اداري د پښتو لیک دود د مسئلې سره مخامخ شوې او ضرورت ئې محسوس کړو چې په حکومتي سطح ددې مسئلې یو حل راپیدا کړے شي ۔چې د ماشومانو دپاره درسي کتابونه او قام دپاره پښتو لغت په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي او ټول التباسات ترمېنځه اوځي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې سلسله کښې په دیارلسم اګست ۱۹۸۴ء د محکمه تعلیم د سکرټري محمد اعظم خان د صدارت لاندې یوه غونډه اوشوه ۔ په دې غونډه کښې د پښتو اکېډیمۍ او پښتو ډیپارټمنټ پېښور یونیورسټۍ محکمه تعلیم پښتونخوا او د صوبې د ټېکسټ بُک بورډ نمائندګانو او لویو ادیبانو ، عالمانو شرکت اوکړو ۔ دا متفقه فېصله اوشوه چې د ۱۵ اپریل کال ۱۹۵۷ء فېصلو مطابق دې درسي کتابونه په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي ۔ البته د پښتو لغت مخصوص ضروریات دې تر لغته محدود اوساتلے شي چې لغت بازار ته راشي او عام شي نو بیا د هغې په رڼا کښې د املا بدلولو لاړې چا بندې کړې نۀ دي ۔ په دې فېصله کښې بیا هم دا نیمګړتیا پاتې شوه ۔ چې د کال ۱۹۵۷ء غونډې د کومو مسئلو دوه ځله تجویز کړي وو هغو کښې یو حل خوښ نۀ کړے شو ۔ دا مسئله د لغت اداري او د درسي کتابونو اداري خپلو کښې په مشوره حل کړه ۔

دا معیاري رسم الخط تر هغه ادارو محدود پاتې شو، کومو چې دا فېصله کړې وه ۔ شپږ کاله کښې ابتدائي درسي کتابونه خو دې لیک دود ته را واړېدل ۔ د نور پښتونخوا ادیبانو شاعرانو او عالمانو دې طرف ته توجه اونۀ کړه ۔ او هغه عام لیک دود جاري پاتې شو ۔ ددې خبرې ضرورت وۀ چې په جمع ټول پښتانۀ ، ټول پښتو لیکونکي او ټول اخبارونه رسالې یو لیک دود خپل کړي ۔ دې ضرورت ته د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر محمد نواز طائر صاحب توجه اوکړه ۔ او د صوبائي محکمه تعلیم په مالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته او ډاډګيرنه ئې په باره ګلې کنبې يو بين المللي سمپوزيم راغونډ کړو. دايو لويه نمائنده جرګه وه . عالمان. ادیبان . شاعران. استاذان . طالب علمان . خطاطان او صحافيان د هرې طبقې نه ئې منلي شوي کسان راغونډ شوي وو او اکثر راغلي وو . د جولائي ۱۹۹۰ء د لسم تاريخ نه تر دولسم تاريخه دې نمائنده ملي جرګې د ليک دود په وړو لويو مسئلو په يخ ماحول کنبې په سره سينه غور اوکړو او متفقه فيصلې ئې اوکړې . دې جرګه کنبې د افغانستان منلي شوي فاضلان او د بلوچستان لوے عالمان هم وو او داسې دا فيصلې د ټولو پښتنو فيصلې شوې .

(۴)

دې کنبې څۀ فيصلې خو مختصرې او پوهې ته اسانې دي او ځينې فيصلې به لږ بحث غواړي . دا فيصلې د ضميمې په طور آخر کنبې شاملې کړے شوي دي . دلته مونږ هغه ترتيب لږ غوندې بدلوؤ . مختصرې فيصلې رامخکنبې کوؤ او په اوږدو فيصلو لږ غوندې بحث کوؤ .

۱. کوم الفاظ چې پښتو د عربي يا فارسي نه راخيستي دي او معنٰی يا شکل ئې نۀ دے بدل شوے . هغه به په اصلي شکل کنبې ليکلے شي . لکه ظالم ، قهر او عدل به زالم ، کهر او ادل نۀ شي ليکلے .

۲. هغه عربي يا فارسي الفاظ چې پښتو خپل کړي دي او شکل يا معنٰی ئې بدله شوې ده . هغه به هغسې ليکلے شي څنګه چې پښتو کنبې وئيلے شي . لکه تپوس چې شائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,تفحص،، وۀ ـ خو پښتو کښې ئې معنی بدله شوې ده ـ یا وخت چې شکل ئې بدل شوے دے ـ

۳. د عربی مخصوص توري لکه ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ع ، ف ، ق به یواځې په عربی کلمو کښې راځي ـ او پښتو کلمو کښې به ئې نۀ لیکو ـ لکه تورخم به طورخم یا تور خان به طور خان نۀ شي لیکلے ـ

۴. ,,ن،، به ځانته تورے ګڼلے شي ـ د ,,ن،، نه پس به الفبا ترتیب کښې ځاے نیسي او نوم به ئې ,,نون،، وي ـ دا تورے چې بایزید انصاري راوړے دے په افغانستان او بلوچستان کښې دغسې استعمالیږي ـ ,,کونړ [په غوږو دروند] او رنړا،، به کونړ او رنا لیکلے شي ـ

۵. د کومو کلمو په اخر کښې چې زوَر وي هغه به په پسته ,,ه،، لیکو ـ لکه ,, وروره ! خوشحاله اوسې،، دا ,,ه،، به د زوَر علامت ګڼلے شي د تانیث علامت به نۀ شي ګڼلے ـ

۶. مد (آ) په پښتو کښې نشته، البته د نورو ژبو نه اخیستې شوي ټکیو کښې به هم هغسې لیکلے شي لکه آخر ، آمد ـ

۷. سخته ,,ه،، لکه زړۀ (دل) کښې به د ,,ه،، دپاسه همزه لیکلے شي ـ او پسته ,,ه،، لکه زَړه (د نوي ضد) به بې همزه لیکلے شي ـ مثلاً : زړۀ مې زړه کوتې نۀ منې دا علامه په پښتونخوا کښې پخوا راسې هم دغسې استعمالیده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ګ په پښتونخوا کښې د کاف د شوشې په کونډه لیکلے کېږي۔ خو په افغانستان کښې ئې ځینې خلق ګ لیکي۔ اوس به متفقه ,, ګ ،، لیکلے کېږي۔

۹. ,, کښې ،، د پښتونخوا په یو لویه علاقه کښې د شین په اظهار وئیلے شي۔ په داسې کلمو کښې لکه کښېناستل، بخښنه، نخښه کښې به ,, ښ ،، ضرور لیکلے شي۔

۱۰. یو ,, واو ،، داسې هم وي۔ چې بل توري سره شریک وئیلے شي۔ لکه فارسۍ کښې ,, خوان ،، پښتو کښې خولۀ۔ په دې کلمو کښې واو د خ سره شریک ادا کېږي دې ته واو معدوله وائي ۔ په فارسۍ کښې دا واو صرف د خ سره شریک راځي۔ خو په پښتو کښې د خ ، غ ، ل او ګ څلورو وارو نه وروستو شریک راتلے شي ۔ لکه خولۀ، غونډه ، ګوته ، کونډه۔

۱۱. واو مجهول (مختصر واو) د پښتو په خپلو کلمو کښې د پېش د علامت غوندې راځي۔ لکه پوښتنه ، لومړے، اوبۀ ۔ دا به هم دغسې لیکلے شي۔ البته د نورو ژبو نه اخیستې کلمو کښې به واو نۀ شي لیکلے ۔ کلمه به اصلي شکل کښې لیکلے شي۔ لکه ګُل ، بُلبل۔

۱۲. معروف واو (اوږد واو) نه مخکښې توري باندې پېش لیکل ضروري دي ۔ خصوصاً هغه وخت کښې چې د بلې کلمې سره مشابهت لري ۔ مثلاً لُور به په لام پېش ضرور لیکلے شي چې د ,, لور ،، سره مشابه نۀ شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵)

فیصله دا اوشوه چې د پښتو مخصوص حروف خ ، څ ، ږ ، ښ به هم دغسې لیکلے شي۔

د پښتو دا مخصوص توري اصل کښې مخصوص اوازونه وو۔ چې لیک دود کښې ورته مخصوص علامات ورکړے شو۔ رو رو هغه اوازونه بدل شو او په دوؤ لویو قبیلو کښې ئې ځان ځان ته ارتقا اوشوه۔ اوس دا داسې توري دي چې یو قبیله کښې یو شان اواز لري او بله کښې بل شان۔ مثلاً ښین په ختیکو کښې د شین په شان وئیلے شي۔ او یوسفزو کښې د خ په شان۔ لیک دود ئې یو دے او اواز ببل ببل۔

دې توریو کښې ټولونه وړومبے ,,څ،، دے ۔ ددې توري اصل تلفظ داسې دے چې د ژبې سر پکښې د برنو غاښونو سره اولګي۔ او د چ یو نیمګړے شان اواز پیدا کړي۔ دغه وجه ده چې دا تورے ځینې پښتانۂ د سین په اواز او ځینې د ,, چ ،، په اواز وائي او لولي ۔ لکه څادر چې ځینې پښتانۂ ئې ,, چادر ،، او ځینې ,,سادر [څادر] ،، وائي او لولي۔

دا تورے اکثر په هغه کلمو کښې راځي چې زمونږ په مشرقي ګاونډي ژبو هندی ، پنجابی ، سرائیکی او سندی یا په مغربي ګاونډي ژبو فارسی ، دري ، پهلوی کښې په ,,چ،، لیکلے شي ۔ لکه څادر ، چادر ، څلور ، چار ، چهار ، څرمن چې په سنسکرت کښې چرمن او فارسی کښې چرم ده ۔ د پښتو اکثر یمی د لغت مطابق د څ اواز د ساکنې ,,خ،، او ساکن سین نه جوړ دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,,څ،، نه پس بل مخصوص تورے ,,څ،، دے ۔دا اواز د ژبې د سر او د برنو غابنونو د سر په اتصال پیدا کیږي ۔انګریزۍ کښې د D او Z مشترک اواز دې ته نزدې دے ۔د پښتو اکثر یمې په لغت کښې دا د اوز په اشتراک لیکلے شوے دے کومې کلمې چې د مشرق او مغرب په ګاونډي ژبو کښې په جیم ادا کیږي هغه اکثر او بیشتر پښتو کښې په دې شکل لیکلے شي ۔لکه ځوان ، جوان ۔ځاے ، جاے ۔دا توري د پښتنو ځینې قبیلې په جیم او ځینې په ز ادا کوي ۔لکه ځولۍ چې څوک ورته جولۍ وایي او څوک زولۍ ۔

د پښتو درېم مخصوص تورے ,,ژ،، دے ۔ددې یو قسم خو د فارسۍ د ,,ژ،، په شان لیکلے شي ۔خو خالصو پښتو کلمو کښې ځینې قبیلې ژ ادا کوي او ځینې جیم کلمې لکه ژبه ، جبه ـ ژوند ، جوند ۔ دا عموماً هغه کلمې دي چې د فارسۍ نه راخستے شوي دي ۔هلته ئې تلفظ ,,ژ،، وو لکه ژبه ، زبان ـ ژوند ، زندګی ۔د پښتو ځینې قبیلې مطلقاً د ژ تلفظ ز ته نزدې نزدې کوي ۔

د ,,ژ،، دوېم قسم د پښتو مخصوص علامت ,,ږ،، دے ۔ دې اصلي تلفظ د غبن او ګاف تر مینځه دے ۔او هغه ټول الفاظ په دې شکل لیکلے شي کوم چې ځینې قبیلې په ژ او ځینې په ګاف وائي ۔دا تورے د ډېر زیات استعمالېږي ۔ځکه چې د فعل حال ,,ږي،، په دې شکل لیکلے شي ۔ماتېږي ، خوږېږي وغیره ۔

,,ښ،، په اصل کښې خو هغه ځاے استعمالېدو ۔کوم ځاے چې اواز د حلق په ځاے د تالو له مینځه راووځي ۔په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکل دا تورے د انګریزۍ د X سره نژدې دے ۔ اوس په هغه ټولو کلمو کښې استعمالېږي کومې چې د پښتو ځینې قبیلې په ش او ځینې په خ ادا کوي ۔ لکه پښتون ، پشتون ، پختون ۔

دا کوم فرقونه یا استعمال چې اولیکلے شو دا د عاموا و سرسري قاعدو د لاندې راځي ۔ او ددې تورو د ټول استعمال احاطه نۀ کوي ۔ په مخصوصو تورو کښې صرف هغه کلمې لیکلے شي چې پښتنې قبیلې ئې په استعمال کښې اختلاف لري او هر لیکونکے د داسې ټولو کلمو علم نۀ شي لرلے ۔ بلکې شاید یو لیکونکے هم پوره پوره علم نۀ لري ۔ پکار ده چې د ټولو قبیلو د مستندو عالمانو په اشتراک یو داسې فرهنګ مرتب شي چې د دا قسمه ټولو الفاظو احاطه اوکړي ۔

په دې سلسله کښې د مذاکرې ټولو ممبرانو په اتفاق دا سفارش اوکړو چې پښتو اکېډیمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مدد د استاذانو او طالب علمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې ټکو په استعمال اشتباه ختمه شي ۔

(۲)

یوه بله اهمه مسئله د ,, ی ،، د مختلفو شکلونو ده ۔ په زوړ لیک دود کښې د عربی فارسی په شان د پښتو دپاره د ,,ی،، دوه شکله وضع کړے شوي دي ۔ پَرته یا مجهوله ,,ے،، او غونډه یا معروفه ,, ی ،، د تلفظ په اعتبار سره دا دوه شکله د پښتو ضرورت نۀ پوره کوي ۔ په پښتو کښې کم نه کم پینځۀ تلفظه د یو بل نه واضح جدا دي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د زورکي نه پس ے لکه سړے
۲. د زبر نه پس ي لکه سړي
۳. چې په ,, ی ،، زور اچولے شي لکه جینی
۴. د فعل ,, ئ ،، لکه اوکړئ
۵. او د زبرکي نه پس ,, ي ،، لکه سړي اوبئ۔

ددې ټولو تلفظونو دپاره جدا جدا علامات متعین کول ضروري دي چې په یو بل کښې اشتباه ختمه شي ۔ کنې دا به ګرانه شي چې لغت کښې ,, سړے ،، ته څۀ معنٰی اولیکلے شي۔ مراد یخ ماتې اوبئ ؟

دې مذاکرې فیصله اوکړه چې :-

(۱) مجهوله ,, ے ،، چې په خبر پښتونخوا کښې پرته لیکلے کیږي۔ دا به دغلته هم دغسې لیکلے کیږي او افغانستان کښې په خپل طور۔

مجهوله ,, ے ،، هغه ,, ے ،، ده چې مخکښې تړې د پښتو مخصوص حرکت ,, زورکے ،، وي ۔ لکه خدائے ، سړے ، زمرے ، ځائے ۔ په اسمونو کښې دا ,, ے ،، اکثر د واحد مذکر دپاره استعمالیږي ۔ بهر صورت پیژندګلوئې په مخکښې حرف زورکے دے۔

دا مجهوله ,, ے ،، به د کلمې په مینځ کښې په لاندې باندې تکیو لیکلے شي۔ لکه خبر ، ډبر

(۲) د پښتو مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مینځ او آخر دواړو کښې په لاندې باندې تکیو لیکلے شي ۔ لکه سړې اوبئ ۔ ماتې ډیوې۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مخصوصه ,, ې ،، هغه ده چې مخکښې ترښه د پښتو مخصوص حرکت زبرکے وي ـ د ,, ې ،، دا تلفظ په بله ژبه کښې نشته او په پښتو کښې ډېر زيات دے ـ

دا ,, ې ،، په کوم کوم ځاے کښې استعمالېږي ـ اصل معيار خو ئې اواز دے ـ د کومې ,, ې ،، نه چې وړاندې زبرکے وي ـ زبر نۀ وي ـ او لنډه وئيلې شي ـ هغه به ,, ې ،، ليکلے شي ـ يعني کومه ,, ې ،، چې ,, د سړے ،، په شان پرته نۀ شي وئيلے او د ,, سړي ،، په شان مخکښې ترې واضح زبر نۀ وي ـ هغه مخصوصه ,, ې ،، ده ـ لکه :

أ- چې ، کښې ،ترې او متصل ضميرونه ې، دې ، مې ـ

ب- د کوم مفرد اخر کښې چې ,, ه ،، وي ـ جمع ئې په دغه ئې راځي ـ لکه ښځه ، ښځې ـ شمه ، شمې ـ ډېر ، ډېرې ـ

ج- هم دغه مفرد د حروف مغيره نه وروستو لکه سروه ، د سروې ونه ـ

د- اسم مفعول ، واحد مؤنث لکه وهلې شوې ، خوړلې شوې ـ

ه- واحد مؤنث چې اخر کښې ئې سخته ی نۀ وي ـ لکه ادې ، بې بې وغيره ـ

مذکر خوړلے شوے مؤنث خوړلې شوې

و- فعل امر چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي ـ دا اوليکلے شي ـ دا وو خوړلے شي ـ

ز- فعل نهي چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي ـ دادې اونۀ ليکلې شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- فعل حال ، واحد مذکر. ته ځې-

ط- فعل مستقبل ، واحد حاضر. ته به ځې-

ي- فعل ماضي مطلق-واحد حاضر. ته لاړې-دغسې

په ماضي قریب او بعید کښې په فعل استمراري کښې واحد حاضر، ته تللې او جمع مؤنث غائب، ښځې تللې-په ماضي تمنائي کښې واحد مؤنث حاضر، کاش ته تللې وے-او واحد مؤنث غائب کاش هغه تللې وے (واحد مذکر حاضر او غائب به په مجهوله ئے لیکلے شي) په شرطیه کښې هم دغسې-

دا یو څو مثالونه دي-اصل قانون ئې هم دغه دے-چې د کومې یې نه مخکښې زبر کے وي-هغه به په غونډه ,,ی،، او لاندې باندې ټکي لیکلې شي-,,ې،،

(۳) یا ئې تانیث به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي-لکه کرسۍ، جینۍ-

په دې ی کښې به د ی د مخکښې حرف فشار پربوځي او دا صرف په مؤنثو اسمونو کښې استعمالیږي-

(۴) د فعل دپاره به د غونډې ,,ی،، د پاسه همزه لیکلے شي-لکه اوکړئ، اومنئ-

(۵) د معروفې ئې دپاره به د ,,ي،، د لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لیکلے شي-چې د افغانستان د مجهولې ی سره اشتباه نه شي-معروفه ي هغه ده چې مخکښې ترې واضح زبر وي-لکه سړي، زمري، په خالصو پښتو الفاظو کښې دا عموماً د سنه مفرد جمع راځي-چې اخر کښې ئې معروفه (ې) وي-لکه سړے نه سړي-په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې لفظ چې حروف مغيره داخل شي هم پرته (ے) په يا ئې معروفه کښې بدلېږي ـ لکه د زمري نوکه، په عربي فارسي الفاظو به داصل مطابق ليکلے شي ـ

(۲) په ضمير متصل اويئ کښې به په ئې باندې همزه ليکلے شي او مخصوصه ئې به ليکلے شي ـ په يې کښې به يوه ,, ۓ ،، ليکلے شي ـ او په بله ی به همزه ليکلے شي ـ لکه يئ ـ

د ,, ی ،، دا مختلف استعمالونه په افغانستان او بلوچستان کښې رائج دي ـ او ليکونکي ورسره عادت شوي دي ـ انشاء الله دلته به ورسره خلق ډېر زر عادت شي ـ او بيا به پکښې څۀ تکليف نۀ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو په لیک لار

د باړه ګلې د مذاکرې فیصلې

د پښتو لیک لار دپاره کومه کمیټي چې په متفقه ډول منتخب کړے شوه هغې د پښتو د لیک لار په باره کښې متفقه فیصلې داسې اوکړې :-

۱. هغه کلمې چې د عربې او فارسې نه پښتو ته راغلي دي - او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي لکه قمیص ، قصه ، ضعیف -
او هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي - معنٰی یا شکل ئې بدل شوے ، هغه به په پښتو کښې په اوښتي شکل لیکلے کیږي لکه تپوس ، پام او د عربې مخصوص تکي به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو - مثلاً تورخم به په ,,ت ،، لیکو په ,, ط ،، به ئې نۀ لیکو -

۲. ,,ڼ ،، به د یو توري په شکل کښې د پښتو په اب ت یعني حروف تهجي کښې د ,,ن ،، نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ,, نون ،، وي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په ,, ه ,, لیکلے شي لکه خوشحاله (مذکر) خوشحاله (مؤنث) او دغه ,, ه ,, به د تانیث مخصوص علامت نۀ شي ګڼلے۔

۴. ,, مد ,, په پښتو کښې نشته۔

۵. مجهوله ,, ے ,, چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلے شي ۔لکه سړے وغیره ۔البته په افغانستان او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلے کېږي۔

۶. مخصوصه ,, ې ,, به د کلمې په مینځ کښې ,, ې ,, داسې او اخر کښې ,, ې ,, لیکلے شي لکه سړې اوبۀ، خبر وغیره ۔مجهوله یعنې پرته ,, ے ,, به هم د کلمې د مخصوصې ,, ې ,, غوندې لیکلے شي۔

۷. د معروفې ,, ي ,, له پاره به دوه څنګ په څنګ ټکي ,, ي ,, لیکلے شي لکه سړي ، زمري وغیره۔

۸. یائې تانیث ,, ی ,, به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي لکه کرسۍ ، جینۍ وغیره۔

۹. د فعل امر دپاره به د مخکښې غوټې ,, ی ,, دپاسه ,, ء ,, لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغیره۔

۱۰. په ضمیر متصل او ,, ئې ,, کښې به په ,, ی ,, باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ,, به لیکلے شي او یا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ی،، او مخصوصه ,, ې ،، لیکلے شي لکه په یئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ی ،، باندې همزه لیکلے شي۔

۱۱۔ په داسې ,, ه ،، کښې لکه زړۀ ، بنۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، لیکو یعني زړۀ ، بنۀ ، څۀ کښې به د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، وي په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۲۔ ,, ګ ،، به په کونډه لیکلے شي۔

۱۳۔ کښې کښېناستل ، نخښه او داسې نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۴۔ معدوله ,, واو ،، به د ټکیو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خواړۀ ، ګوند ، غوندې وغیره۔

۱۵۔ هغه ټکي یا کلمې چې د عربي او فارسي نه د پېش په حالت کښې راغلي دي ، په پېش به لیکلے شي ۔ یعني په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ۔ هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به په مجهول ,, واو ،، لیکلے شي لکه پوښتنه مور او نور۔

۱۶۔ معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي ۔ او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغیره۔

۱۷۔ د پښتو مخصوص توري څ ، ځ ، ښ ، ږ به همدغسې لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمېټې سفارش دے چې پښتو اکېډمي دې د مرکزي او صوبائي
حکومت په مرسته د استاذانو او طالبعلمانو دپاره یو رهنما کتاب
تیار کړي چې ددې ټکیو په استعمال کښې اشتباه ختمه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیرِ دستخطي

۱. جناب پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخیل
۲. جناب پروفیسر جهانزیب نیاز
۳. جناب پروفیسر نصیرالدین
۴. جناب حبیب الله رفیع
۵. جناب منتظر بیتهني
۶. جناب عبدالکریم بریالے
۷. جناب همیش خلیل
۸. جناب ډاکټر محمد اعظم اعظم
۹. جناب ډاکټر خالد خان خټک
۱۰. جناب محمد پروېش شاهین
۱۱. جناب پروفیسر محمد افضل رضا (اعزازي ممبر)
۱۲. جناب پروفیسر خواجه محمد سائل
۱۳. جناب نور شاه جهان انور
۱۴. جناب سیال کاکړ
۱۵. جناب ډاکټر ګل جان ورور وردګ (اعزازي ممبر)
۱۶. جناب سید احمد مومند
۱۷. جناب ډاکټر محمد اسرار (اعزازي ممبر)
۱۸. جناب ډاکټر محمد اقبال نسیم خټک
۱۹. جناب خپیر افریدے
۲۰. جناب [illegible] مغموم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فیصلې اګرچې تر ډېره حده واضحه دي خو بیا هم ځینې په کښې تشریح طلب ښکاریدي ، ځکه نو دلته ئې په دې غرض په تفصیل سره بیانوؤ چې یو خو عام لوستونکے په دې نوې املا پوهه شي او یا که په نوې املا کښې لیکلي کتابونه رسالې څوک لولي نو چې لوستونکے په کښې څۀ تکلیف محسوس نۀ کړي۔

په عام فهمه ژبه کښې د دغه ټولو فیصلو وضاحت کړے شوے دے او د زیاتو ګرائمري اصطلاحاتو نه مو ځان ژغورلے دے۔ بیا هم چیرته چې داسې اصطلاحات راغلي دي د هغوي وضاحت تر خپله وسه کړے شوے دے ۔ که چا ته په دې کښې څۀ ابهام ښکاره شي یا څۀ تېروتنه په کښې شوې وي که هغه په ګوته کړے شي او یا څۀ نور تجویزونه په دې لړ کښې راواستولے شي نو مننه به وي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورومبی فیصله :

هغه کلمې چې د عربی او فارسی نه پښتو ته راغلي دي او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده ۔ هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي ۔ لکه قمیص، قیصه ، ضعیف وغیره ۔

پښتو ژبه کښې ډېر داسې ټکي دي چې د عربی او فارسی نه پښتوته راغلي دي او پښتو کښې هم په هغه معنٰی استعمالېږي ۔ کومه چې ئې په دغه ژبو کښې ده ۔ د داسې قسمه ټولو ټکبو ، کلمو په حقله دا فیصله شوې ده چې د دیو په املا کښې به بدلون نۀ شي راوستے ، که هر څو د داسې ټکیو تلفظ کله کله ګران هم شي ۔ ولې یو خو دا ټکي د خپلې اصلي املا له لحاظه اوس پښتو کښې مانوس شوي دي او د خالصې معنې راز هم په کښې دے ۔

پښتو ا ، ب ، ت یعنې حروف تهجي کښې ځینې توري هغه دي چې د عربی د اوازونو دپاره مخصوص دي د داسې توریو صحیح تلفظ یعنې د اواز ویستو طریقه یواځې د عربی ژبې وئیونکي کولے شي د نورو قامونو دپاره ئې ادا کول ګران دي ۔ تر څو چې د بلې ژبې خاوند د تجوید او قرأت په فن پوهه نۀ وي ۔ دغه مخصوص توري دا دي ۔

ح ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ث ، ذ او ق

دا اکثر په وئیلو کښې مشکل پیدا کوي خو دومره ګران نۀ دي ۔ په پښتو کښې چې مونږ ګورو په دغه مخصوصو د عربی توروکښې رومبی پسته ,, حې ،، ح ده ۔ دې ته طنزاً د حلوا حې هم وائي ۔ ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اواز پښتو کښې اکثر د الف د اواز په شان کېږي او نزدې نزدې د هر هغه ټکي اواز په الف کولے شي چې دغه حې لري حلوا ته الوا ، حرام ته ارام ، حُسن ته اُسن وغېره ۔خوشحال کښې دا ،، ح ،، په مېنځ کښې راغلې ده ۔ولې اکثر خوشال تلفظ کېږي ۔او داسې نور ۔

د ،، ص ،، اواز په ،، س ،، کولے شي ۔د ص چې کوم مخصوص اواز دے ۔د هغې ادا کول د عربو نه سېوا نور څوک په اسانه نۀ شي کولے ۔پښتانۀ هر چېرته دا اواز د خپل فطرت په مطابق په س کوي ۔داسې حال د ،، ض ،، هم دے ۔ضاد ، ضواد يا دواد وئيلے شي ۔

په روزمره ژوند کښې د ض اواز په ،، ز ،، کولے شي لکه زمانت ، زامن وغېره ۔چې په اصل کښې ضمانت او ضامن دي کله کله په ،، د ،، هم ادا کولے شي ۔لکه رضوان ته ردوان ۔خو د ،، ض ،، په خپل اواز کښې لاتر اوسه په نمانځۀ کښې هم د والزالين او والدوالين جګړه ده ۔داسې د ،، ط ،، اواز په ،، ت ،، او د ،، ظ ،، دپاره د ،، ذ ،، په شان اواز وباسلے شي او هم دا قاعده جوړه شوې ده ۔ددې تورو اوازونه د خپل فطرتي مخرج په بنياد ادا کولے شي ۔

اوس سوال دا پېدا کېږي چې هر کله يو ټکے مونږ څنګه وايو هغه شان ئې ليکو ولې نا ۔نو په دې خبره د کافي غور و فکر نه پس دا فېصله شوې ده چې کوم ټکي د عربي ، فارسي يا د نورو ژبو نه پښتو ته راغلي دي او هم په هغه معنو کښې استعمالېږي ۔ کومې معنې چې ئې په خپلو اصلي ژبو کښې دي هغه به په املا کښې هم هغه شان ليکلے کېږي او شايد ددې ضرورت له مخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د حروف تهجي نه د عربي يا فارسي هغه مخصوص توري نه شي ويستلے ـ که هر څو ئې مونږ سره اواز يا مخرج نشته ـ لکه قميص به کميس نه ليکو ـ ځکه چې قميص د عربي ټکے دے او معنٰی ئې هم بدله نه ده ـ ضعيف د عربي ټکے دے او خپله معنٰی لري ځکه نو ضعيف به مونږ هم په هغه رنګ ليکو ـ ظرف که زرف اوليکلے شي غلط به وي ـ علاج ـ علامت ، صبا ـ صحيح ، قميص ، قيصه ، حلوا ، حرام ، ضبط ، ضابطه ، طريقه ، طور ، ظالم ، صراف او داسې نور ډېر ټکي چې د ديو ژبو نه راغلي دي ـ پښتو کښې ئې عام رواج موندلے دے او معنٰی ئې هم دغه ساتلې ده ـ نو دا به په خپله اصلي املا ؛ کښې ليکلے شي ـ

دويمه فيصله :ـ

,, هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنٰی يا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل ليکلے کېږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربي مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نه ليکو ـ مثلاً تورخم به په ,, ت ،، ليکو په ,, ط ،، به ئې نه ليکو ،،،

دا د غور وړ خبره ده ـ کله کله په املا کښې داسې بې احتياطي راشي چې د ټکي ټوله املا ګډه وډه کړے شي ـ ددې نفسياتي يا فطري جواز هم وي او د Confusion يو صورت راپيدا کړي ـ هغه داسې چې هر کله مونږ د عربي مخصوص توري پکاروؤ او تلفظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د خپل فطري مخرج په مطابق کوؤ نو لاشعوري تاثر دا راولاړ پرې چې کنې هسې هم د ,, ت او ط اواز یو شان دے یا د ,,ع،، او ,, الف ،، او ,,ح ،، د ,, ص ،، او ,, س ،، د ,, ض،، او د ,,ذ ،، د ,, ز ،، او

,, ظ ،، د ,,ک،، او د ,, ق،، وغیره دغه سبب دے چې په بې احتیاطی داسې املا غلطه کړے شي۔

مونږ به هغه ټکي چې خالص د پښتو دي یا د بلې ژبې نه پښتو ته پخوا راغلي دي خو شکل ئې له پخوا راسې بدل شوے دے یا ئې معنی بدله شوې ده نو داسې ټکي به مونږ د پښتو په خپلو توریو لیکو ۔ وړومبی خبره دا ده چې پردي ټکي چې مفغن یا پښتو شوي دي لکه تپوس چې د پوښتنې په معنو کښې راځي ۔ اصلاً د عربی تفحص نه په پښتو کښې تپوس شوے دے ۔ پام د فهم نه پام شوے دے ۔ داسې ځینې نورې ډېرې کلمې چې پښتو کښې ئې خپل شکل یا پښتني رنګ قایم کړے دے ۔ هغه به مونږ د عربی په مخصوصو توریو نه لیکو بلکې په اوښتي شکل کښې چې څنګه پښتو کښې رائج دي هم هغسې به ئې لیکو ۔ که معنی ئې بدله شوې نه هم وي د داسې ټکیو شمېر به یقیناً چې د ګوتو په شمېر وي ۔ یعنې کم به وي خو دا لحاظ ساتل پکار دي او دغه ټکي اوس پښتو شوي دي۔

دې سره دا فیصله هم ده چې د پښتو پخپلو ټکیو کښې به د عربی مخصوص توري نه لیکو لکه تورخم ، توره او ځینې نور د پښتو داسې کلمې ، ټکي چې د پښتو وي دا به په ,,ت،، لیکو ۔ که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې دا په ,, ط ،، اولیکلے شي یعنې طورخم ، طوره نو دا به غلط وي ـ هډ ، هډوکے ، هوډ که چېرې حډ ، حډوکے یا خوډ څوک اولیکي نو دا غلط دي ـ سحر ،ساګ او سر به صحر ، صاګ یا صر نۀ لیکو ـ زیات ، زمرے ، زانګو به ضیات یا ضیاط یا ځیات او ضمرے ، ظمرے ، ضانګو نۀ شي لیکلے ـ

دې سره دا خبره هم یاد ساتل پکار دي چې په پښتو کښې د عربی د مخصوصو توریو سره سم د ځینې مخصوصو پښتو توریو اوازونو کښې هم اکثر غلطي را وړاندې کېږي ـ د ,,ذ ،، او ,,ز ،، اواز نۀ یواځې د عربی په مخصوصو توریو سره غلط کړے کېږي بلکې د پښتو مخصوص توري ,,ځ ،، سره هم اکثر غلط شي ـ ,,ځ ،، چې د ,,ج ،، او ,,د ،، تر مینځه د پښتو یو مخصوص اواز دے ځینې لهجې ئې تلفظ کښې د ,,ز ،، په ځاے استعمالوي ـ دا هم غلطي ده ځکه چې پښتو کښې د ,,ځ ،، خپل مخصوص اواز دے او د ,,ز ،، خپل عام اواز دے ـ نو په هغه توریو کښې خصوصي احتیاط پکار دے چې په ,,ځ ،، لیکلے شي ـ

وړاندې ذکر شوي تکي او داسې نور چې د ,,ز ،، یا ,,ذ ،، تکي دي هغه که په ,,ځ ،، اولیکلے شي نو غلط به وي ـ لکه زیات ، زمرے او زور که ځیات ، ځمرے او ځور څوک لیکي نو غلط دي ـ

دا شان ,, اواز ، اباسین ، ارام ،، که څوک ,, عواز ، عواظ ، عواض لیکي یا اباسین ، عباسین ، عباصین لیکي نو ناروا ده ـ ارام که عرام لیکي یا هرام لیکي غلط دے ـ کار به قار نۀ لیکو ـ کور به قور نۀ وي ـ البته قار د عربی د قهر نه بدل شوے دے ـ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو کښې داسې ټکي چې چرکۍ ..هـ.. لري د .. الف .. اواز ورکوي که د ټکي په مېنځ کښې راشي او په بدل شکل یا پښتني شکل هغه ټکي ولیکلے شي چې دا ..هـ.. لري نو باک ئې دومره نشته خو چې اواز ئې پښتو کښې بدل شوے وي هله۔

په داسې قسمه توریو کښې یو اواز د .. ف .. هم دے ۔ ..ف.. پښتو کښې اکثر نشته خو اواز ئې اسان دے ۔او پښتانۀ ئې په اسانه ادا کولے شي ۔ دغه وجه ده چې د ..ف .. اواز اوس پښتو کښې عام دے ۔ کوم ټکي چې د پښتو په ..پ.. کښې دي ۔ د ..ف.. کله کله غلط استعمال په کښې راځي یعنې د استعمالولو غلطي ئې په نورو داسې ټکیو کښې راشي چې .. ف .. او .. پ .. دواړه توري لري ۔ په دې ټکیو او ددې په تلفظ کښې احتیاط پکار دے ۔

داسې ډېر ټکي دي چې د .. ه .. .. هـ .. او .. الف .. د اواز اشتراک لري ۔ خو په املا کښې د ټکي خپل اصل شکل د هغې املا او د صحیح املا دپاره پکار ول پکار دي۔

داسې ټکي پېژندل پکار دي چې په کومو کښې دا توري راځي د مثال په ډول هېڅ ، هغه ، هم وغېره داسې ټکي دي چې دا .. هـ .. به په کښې وي نو دا د پښتو خپل ټکي به په ..ه.. یا .. هـ .. لیکلے شي ۔ په الف به نۀ شي لیکلے ۔ دې پسې فېصله د .. ن .. د توري په باره کښې ده چې ۔

.. ن .. دیو توري په شکل کښې د پښتو په ا، ب ، ت یعنې حروف تهجي کښې به د ..ن.. نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ..نون .. وي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

.. ن .. د نون او ړ د مخصوص غبرګ اواز دپاره مشرانو ډېر پخوا رائج کړے وۀ ۔خو استعمال ئې چېرته کېدو او چېرته نه ۔په پښتو کښې د .. ن .. او .. ړ .. اکثر غبرګ اوازونه راځي ۔او داسې هم وي چې په یو ټکي کښې د ن او ړ جدا جدا اواز هم وي ۔هر کله چې داسې ټکي به ددې فېصلو نه وړاندې یو رنګ لیکلے شول یعنې د نړ په شکل کښې نو اکثر به د غلط تلفظ ویره وه ۔د مثال په توګه کُونړ او کونړ په دغه لحاظ د املا د مخه یو شان ټکي دي ۔یو خو د هغه کونړ دپاره وو چې غوږونه ئې خراب وي او څۀ اوري نه او بل د افغانستان یوه مشهوره سیمه کونړ دے ۔داسې قسم نور ټکي هم کېدے شي ۔

ولې ددې نه زیاته ضروري خبره په پښتو کښې د یو مخصوص اواز وه چې څۀ تورے ئې نۀ لرلو یا څۀ داسې علامت ورته نۀ وو وضع کړے شوے چې دغه اواز پرې ادا کړے شي ۔یعنې په ظاهره خو دا اواز د .. ن .. او .. ړ .. مرکب شاني اواز دے ۔خو مرکب نۀ دے ۔بلکې د .. ن .. او .. ړ .. د مخرجونو په یو ځاے استعمال لري ۔لکه پنه ، رنا ، څنه ، ګڼ وغېره ۔هم ددې ضرورت له مخه په پښتو کښې دا تورے شامل کړے شوے دے او د یو مستقل توري په حېث په پښتو کښې د ډېر پخوا راسې رائج وۀ ۔ولې فېصله پرې نۀ وه شوې یا که شوې وه نو چېرته منلے شوه او چېرته نه ۔

اوس په متفقه ډول دا فېصله اوکړے شوه چې دا .. ن .. به د پښتو دا ۔ ب ۔ ت یا حروف تهجي یو مستقل تورے وي او په ترتیب کښې به د نون نه پس لیکلے شي ۔په دې حساب دا د پښتو شپږ ویرشم .. ۳۶ .. تورے اوګرځولے شو ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا ب پ ت ټ ث ج څ چ ځ ح خ د ډ ذ ر ړ ز ژ ږ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ګ ل م ن ڼ و ه (هـ) ي ې ی ۍ ے او د خپل مخصوص اواز کوم چې په رڼا ، څڼه ، پڼه ، ګڼ ، تڼا ، شڼا وغیره کښې ښکاري هلته به لیکلے شي ـ چیرته چې د ن او ړ جدا اوازونه وي هغه به جدا لیکلے شي ـ

دریمه فیصله :ـ

هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په ,, ه ،، لیکلے شي ـ لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه ,, ه ،، به د تانیث مخصوص علامت نۀ شي ګڼلے ـ

دا یوه اهمه فیصله ده ـ په دې چې دا ,, ه ،، په پښتو کښې اکثر د تانیث علامت دے او په هر هغه اسم کښې چې دا ,, ه ،، په اخر کښې راځي اکثر مونث وي او دا د تانیث د اسم جوړولو قاعده هم ده ـ ډېر داسې مذکر اسمونه دي چې ,, ه ،، ورسره اولګولے شي نو مؤنث شي ـ د چرګ نه چرګه ـ سپین نه سپینه ـ روغ نه روغه وغیره ـ ددې نه سېوا هم په پښتو کښې ځائي مونث اسمونه هم هغه دي چې په اخر کښې ئې دا ,, ه ،، وي ـ لکه کوټه ، بوسارۀ ، لارۀ ، شنه ، ترۀ وغیره ـ خو هر کله چې په پښتو کښې یوه قاعده دا هم ده چې د ګرامري اصولو له مخه صفتي اسمونه په جملو کښې په بل Case کښې داسې استعمالولے شي چې د اسم په اخري توري زور لګي او اواز ئې هم داسې شي لکه چې ددې ,, ه ،، اواز ورکوي ـ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال په ډول به مذکر او مؤنث اسمونه وړاندې کړو ـ خوشحال او خوشحاله ـ خوشحال مذکر او خوشحاله مؤنث دے ـ اوس د جملې په یو مخصوص Case کښې مونږ وایو چې فلانے سړے خوشحاله دے یا هغه ناروغه دے یا اټاله دے وغیره ـ نو دا فیصله اوکړے شوه چې داسې مذکر اسمونه به په اخري توري د زور سره نۀ څرګندوؤ بلکې دا ,, ه ،، به ورسره لګوؤ او هر کله چې د مذکر اسم سره د جملې په ساخت کښې ,, ه ،، لګولے شي نو بیا پکار نۀ ده چې دا ,, ه ،، د مونث اسم دپاره مخصوصه ګڼلے شي ـ چونکه دا په وینا کښې دواړو اسمونو سره راځي نو مؤنث اسمونه چې په دغه ,, ه ،، لیکلے شي هغه خو دي ،ولې ضروري نۀ ده چې د تانیث علامت دې اوګڼلے شي ـ که هر څو مونږه دا قاعده او ترکیب لرو ـ خو د مذکر دپاره به هم په خپل مخصوص ځاے کښې استعمالېدے شي ـ هغه اوازونو کښې چې د مذکر اسم ئې په یو خاص حالت کښې لري ـ زوَر به نۀ لګي بلکې دا ,, ه ،، به لګولے شي ـ په دې لحاظ به دا ,, ه ،، ددې نه پس د تانیث مخصوص علامت نۀ وي ـ

څلورمه فیصله

,, مد ،، په پښتو کښې نشته ـ

مد د عربي د اعرابو یو علامت دے او په ډیرو هغه اوازونو کښې چې یو ولاړ او اوږد تال په کښې ورکولے شي استعمالېږي ـ دا اکثر د الف د توري په سر راځي ـ په پښتو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې استعمال نشته ـ البته د عربي ، فارسي يا اردو له اثره چې کوم ټکي پښتو ته راغلي دي ـ د هغو سره مد هم راغلے دے ـ حالانکې د پښتو خپل داسې اواز نشته ـ اردو ژبې د خپلو خالصو هندي ټکيو دپاره هم مد لازمي ګڼلے دے ـ چې دا اواز دغه رنګه ټال لري ـ نو هر کله چې د اردو نه هغه ټکي پښتو ته راتلل ، نوم خو ئې بدل نۀ کړو ولې د پښتو د مزاج له مخه تري په وړنا کښې مد اوغورزولے شو او په عامه ژبه کښې چې هر چېرته د بلې ژبې کوم مخصوص ټکے وي د هغې نه علاوه هم مد غورزولے شي ـ دا قسمه نومونه يا کلمې په پښتو کښې د پښتو په قاعده عام استعمالږي او د مد په ځاے په کښې د زور اواز ورکولے شي ـ

نو هر کله چې په پښتو کښې د مد استعمال نشته او بيا هم په ځينو کلمو کښې د اردو د اختلاط له وجې ليکلے شي بې ځايه ښکاري او هلته خو بيخي بې ضرورته ليدے شي چې کلمه د پښتو وي او مد پرې اولګولے شي ـ ځکه دا فيصله اوکړے شوه چې مد پښتو کښې نشته او د پښتو په کلمو به نشي لګولے ـ آم ، آواز ، آزاد کښې چې په الف کوم مد دے دا پښتو کښې د زور اواز دے ـ آم ـ آواز ، آزاد وغيره ـ

پينځمه فيصله

مجهوله ، ے ، چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته ليکلے کيږي هغه به هم داسې پرته ليکلے شي لکه سړے ، زمرے وغيره ـ البته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به
د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې
په شان لیکلے شي۔

دا فیصله هم ډېر اهمیت لري ۔ ددې نه وړاندې د مجهولې
"ے" په استعمال کښې ډېره زیاته بې احتیاطي کېده ۔ او ددې بې
دریغه غلط استعمال د پښتو په املا کښې ډېر خرابے راوستے وۀ ۔ د
بارې کلي په مذاکره کښې په دې ډېرې خبرې اوشوې چې پکښې د
سوېلي پښتونخوا کوئټې او د افغانستان پوهان شامل وو ۔ په
سوېلي پښتونخوا کښې او هم په افغانستان کښې د مجهولې
"ے" پروت شکل نشته او هغوي په هغه اسمونو کښې چې
مجهوله "ے" لري ۔ پرته نۀ لیکي ۔ او د پښتو د پخوانۍ املا د
یائې معروف په شان ئې لیکي ۔ هغوي سره د مجهولې "ے" د
داسې استعمال ښۀ جواز هم شته ۔ ولې هر کله چې په قطبي
پښتونخوا کښې دې پرتې "ے" ډېر عام رواج موندلے دے ۔ که د
کلمې په مینځ کښې نۀ وي نو په اخر کښې خو د تذکیر یو علامت
شان هم ګرځېدلے دے ۔ د قطبي پښتونخوا پوهانو د موقف مطابق
په دې وخت کښې ددې "ے" استعمال ترک کول مناسب نۀ
ښکاریدۀ او نۀ داسې صورت حال وۀ چې د سوېلي پښتونخوا یا د
افغانستان عالمانو سره پرې اتفاق راغلے وے ۔ نو په دا سبب دا
فیصله اوشوه چې د قطبي پښتونخوا په املا کښې به ددې
استعمال د خپل صحیح استعمال په رنګ کښې کېږي ۔ البته په
دغه ذکر شوو سیمو کښې به ددې "ے" په املا کښې استعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په رنګ ضروري نۀ دے هغوي به ئې په خپل رنګ کښې لیکي او مونږ به نې هم داسې په پروت شکل کښې لیکو ۔ اوس سوال دا پیدا کیږي چې دا اختلاف دې برقرار ولې وساتلے شي ۔ نو اختلاف د لهجې فرق دے او د لهجې د فرق د څرګندولو دپاره ددې په استعمال کښې څۀ عیب نۀ ښکاري ۔

دلتـه چې د پښتو په ا ب ت یعنې حروف تهجي کښې د ,,ی،، ګانو کوم رنګ دے ۔ هغه په داسې ,, ي ې ی ۍ ے ،، په دې کښې وړومبی ,, ي ،، یا ئې معروف دوبمه یا ئې مخصوص دریمه یائې تانیث څلورمه فعلي ی (چې د فعل په مناسبت به پرې د پاسه همزه لګولے شي) او هم دا ,,ی،، به د افغانستان یا د سوبلي پښتونخوا په املا کښې د یائې مجهول په طور استعمالیږي ۔ د فعل په حال کښې به پرې البته هر چیرته ,,ء،، لګولے شي ۔

اخري ,, ے ،، مجهوله ,, ے ،، ده ۔ او په قطبي پښتونخوا کښې د کلمې په اخر کښې ددې ,, ے ،، استعمال هلتـه کیږي چیرته چې اسم یا اسم صفت یا په فعل کښې د تذکیر د علامت په توګه راځي ۔ په دا لحاظ دا ,, ے ،، د کلمې فعل یا د اسم د مذکر کېدو نښه هم ده ۔ او قاعده هم ۔ په اسم کښې لکه سړے ، زمرے ، نرے ، تندے ، پتے وغیره ۔ د تذکیر په فعل کښې لیکلے ، تللے ، کتلے ، راغلے ۔ د صفت په اسم کښې ښاغلے ، ساتلے ، ښکلے وغیره ۔

لکه مذکر :- سړے راغلے دے ۔

مؤنث :- ښځه راغلې ده ۔

تندے داغلے دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوزه داغلي ده۔

پتې ئې ګټلے دے۔

باړې ئې ګټلي ده۔

هلک بناغلے دے۔ جینۍ بناغلي ده۔

مذکر :- تۀ بنکلے ئې ۔ مؤنث :- تۀ بنکلي ئې وغیره۔

نو د مذکر او مؤنث امتیاز په اسانه ددې یې ګانو د صحیح استعمال په سبب کیدے شي ۔ دا او داسې نور جوازونه هم وو چې ددې ,, ے ،، استعمال په قطبي پښتونخوا کښې په ځاے اوساتلے شو او د سوبلي پښتونخوا او افغانستان ورسره هم اتفاق راغے ۔ بل حالت هم د لیک دود لوست له رویه څۀ داسې وۀ چې مونږ په کښې ددې ,, ے ،، استعمال په خپله املا کښې ترک کولے نۀ شو۔

البته دا خبره باید چې صلائې عام شي ۔ په املا کښې که څوک ددې ,, ے ،، د استعمال پیروي هغسې کوي څنګه چې ئې مونږ په قطبي پښتونخوا کښې کوؤ ۔ نو څۀ پابندي دې نۀ وي ۔ مطلب دا دے چې که د سوبلي پښتونخوا خلق ئې په اسانه په خپله املا کښې رائج کولے شي نو باید چې رائج شي۔

شپږمه فیصله :-

مخصوصه ,, ي ،، به د کلمې په مینځ کښې ,, ې ،، داسې او په اخر کښې داسې ,, ي ،، لیکلے شي۔ لکه سړې اوبۀ ، خبر وغیره ۔ مجهوله یعنې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

،،ے،، به هم د کلمې په مبنځ کښې د ،،ې،، د
مخصوصې ،،ې،، غوندې لیکلے شي۔

د مخصوصې ،،ي،، شکل چونکې په پښتو کښې مخصوص دے بل چېرته نشته نو په دا سبب دا فیصله هم پخوا شوې ده او اوس هم ددې د لیکلو په مناسبت دا فیصله اوشوه۔

د یائې مخصوص اواز په پښتو کښې داسې دے چې د عربی د زبر سره نزدې دے۔ خو ددې نه لږ شان ې ته راجخت دے۔ په اردو کښې د ،،ی،، دوه اوازونه دي ۔ یعنې د مجهولې ،،ے،، اواز او د معروفې ،،ی،، اواز د پښتو د یائې مخصوص ،،ي،، اواز ددې دواړو تر مینځه یو قسم اواز لري۔

د مثال په طور ددې اواز فرق که مونږ ګورو یو ټکے سړے (نر) به واخلو ۔ ددې جمع ،، سړي،، ده ۔ په سړے کښې مجهوله ،،ے،، ده او په جمع کښې ئې معروفه ،،ي،، راځي او دا قاعده هم ده چې هر چېرته مونږ د مذکر د داسې اسم جمع کوؤ نو معروفه ،،ي،، به راځي ۔ لکه ،، سړے روغ دے،، ددې جمع شوه ،، سړي روغ دي،، په سړے کښې چې څنګه اواز دے هغه په سړي اوبدل کښې بدلیږي ۔ یعنې سړے او سړي (یخې) کښې د ،،ی،، د اواز فرق دے ۔ دا یائې مخصوص د کلمې په مبنځ کښې هم هر چېرته راځي او اواز به ئې هم دغه مخصوص وي ۔ که د ټکي په مبنځ کښې راځي ۔ نو هغه لکه: خېر، تېر، ګېر، شمېر، څېر وغیره ۔ ولې که په اخر کښې راځي نو اکثر صفاتي نوم هم سازوي ۔ دا هم یوه اهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره ده چې هر کله په اخر کښې د فعل يا اسم سره راشي نو خامخا به د تانيث علامت وي ـ که په صفاتي اسم کښې راشي نو د مؤنث صفاتي اسم سره به وي لکه سړې ، ښې ، اوږدې وغيره ـ دا جمع مؤنث اسمونه دي ـ قاعده دا شان ده چې واحد مؤنث اسم چې په اخر کښې ئې ،، ه ،، راځي ـ د هغې د جمع په اخر کښې به يائې مخصوص راځي لکه اوږده ، اوږدې ـ اوږه ، اوږې ـ ښځه ، ښې ـ سړه ، سړې ـ تبره ، تبرې ـ پټه ، پټې ـ څرګنده ، څرګندې وغيره ـ

ددې نه سېوا په نورو ډبرو ټکيو کښې هم دا مخصوصه ،،ې،، راتلے شي او راځي ـ که اسم نۀ هم وي ـ حرف وي يا حرف جار وي ـ دا هر چېرته د مخصوص اواز دپاره راتلے شي ـ لکه داسې ، ولې ، چې ، چېرې ـ ددې ،، ې ،، يو خصوصي اهميت دا هم دے چې د نوې املا نه وړاندې به چونکې اکثر دا نۀ شوه ليکلے نو د کلمې په مفهوم کښې به اکثر مشکل پېښېدو يعنې مخصوصه ،، ې ،، به هم اکثر په مجهوله ،، ے ،، ليکلې شوه ـ په کلمه کښې به اکثر د تذکير و تانيث د فرق مشکل پېدا کېدو ـ ددې ،، ې ،، په راتلو دا ګراني ختمه شوه او د ګرائمر په قاعدو جوړولو کښې هم اساني راغله ـ په لنډو ټکيو کښې که مونږ د ،، ی ،، ګانو فرق ښکاره کوؤ نو هغه به داسې وي ـ

مثال :- سړے سړې اوبۀ څښې ـ په سړے کښې مجهوله ،، ے ،، ده چې د مذکر اسم علامت دے ـ سړې اوبۀ کښې مخصوصه ،، ې ،، چې مؤنث ده ـ او څښې کښې معروفه ،، ي ،، چې لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لري ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په غور اوکتے شي نو د دري واړو يې ګانو فرق په کښې واضح دے ۔ځنګه چې ذکر اوشو چې هر هغه اسم چې مؤنث وي د هغې جمع کښې به د تانيث د علامت به طور دا ,, ې ،، راځي ۔لکه مېخانه ، مېکده ، کتبه ، حجره وغېره چې جمع شي نو مېخانې، مېکدې ، کتبې ، حجرې به شي۔

دلته دا خبره هم زياتول پکار دي چې په پښتو کښې اګرچې اوس ,, ه ،، د تانيث مخصوص علامت نۀ دے ولې بيا هم په خپل ترکيب کښې هر واحد مؤنث اسم به په اخر کښې دا ,, ه ،، لري او چې په کوم اسم کښې دا ,, ه ،، وي ۔د هغې د جمع په وخت کښې به يائې مخصوص لګي او دا رنګه يايې مخصوص تر ډېره حده د تانيث هم علامت دے۔

هم په دغه فېصله کښې يوه خبره بله د مجهولې ,,ے،، په حقله هم ده او هغه صرف دومره ده چې مجهوله ,,ے،، چې هر کله د کلمې په مېنځ کښې راځي هغه بـــه هم د مخصوصې ,, ۍ،، په شان په لاندې باندې ټکيو ليکلے کېږي ۔يعنې يواځې د کلمې په مېنځ کښې به مونږه د شکل په لحاظ چې د Voval واول (اعرابو) کار کوي او ټکي يا توري سره خپلو کښې جوړوي به يواځې په ,, ۍ ،، دغه رنګ ليکو ۔اوازونه به ئې جدا جدا هم کېدے شي ۔چرته چې د کلمې په مېنځ کښې معروفه ,,ي ،، راځي ۔هلته به لاندې دوه ځنګ په ځنګ ټکي لګولے شي ۔يعنې داسې ۍ مجهوله او مخصوصه ې به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکيو ليکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

د معروفي ,,ي ،، دپاره به دوه څنګ په څنګ ټکي ,,ي،، لیکلے شي ـ لکه سړي ، زمري وغیره ـ

دا فیصله د معروفي ,,ي ،، د نوي شکل په باب له ده ـ ددې فیصلې نه وړاندې به معروفه ,,ي ،، هم داسې غونډه ,,ی،، لیکلے شوه ـ د نوې فیصلې مطابق به معروفه ,,ي ،، هر کله چې د کلمې په اخر کښې راځي ـ لاندې به پراتۀ دوه څنګ په څنګ ټکي لګولے شي ـ یعنې داسې ,,ي،، دا معروفه ,,ي ،، هسې هم ډېره زیاته استعمالېږي ـ واحد ، جمع ، فعل هر څۀ کښې راتلے شي خو اکثر د اسمونو د جمع په وخت کښې په اخر کښې راځي او یو مخصوص علامت یا قاعده هم په دغه لړ کښې داسې ده چې هر چېرته د مذکر واحد اسم چې اخر کښې ئې مجهوله ,,ے،، راځي ـ د هغې د جمع په حالت کښې به دا معروفه ي اکثر راځي لکه نرے = نري ، سړے = سړي ، زمرے = زمري غابنے = غابني ، لوښے = لوښي وغیره ـ

ددې نه سېوا په نورو کلمو کښې هم راځي ـ اوس دا فیصله اوشوه چې څۀ ته معروفه ,,ي ،، وائي د هغې شکل به داسې وي ـ ,,ي ،،

اتمه فیصله :-

یائې تانیث ,,ی ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي ـ لکه کرسۍ ، جینۍ وغیره ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ,,ی،، چې د عامې غوندې ,,ی،، شکل دے ۔خو په اخر کښې ورته یو لکی شانې یعنې کش لګولے شي ۔,,ی،، او په دغه کش سره دا د یائې تانیث شکل دے دا خالص د تانیث علامت دے ۔ددې په اخر کښې دا کش ډېره اسانې پیدا کوي او په اسانه پېژندلے او لیکلے شي۔

په پښتو کښې هر هغه اسم چې مؤنث وي او په اخر کښې دا ,,ی،، راځي نو د کش په سبب به پېژندے شي ۔ددې رواج هم د پخوا راسې ؤ خو په انتشار کښې وۀ ۔چا به لیکله او چا نه ۔ډېر خیال به ئې نۀ شۀ ساتلے ۔د مؤنث دداسې قسمه اواز کوم چې په جینی ، کرسی کښې دے هلته به د ی دپاسه همزه لګولے کیدۀ او مشکل به تري پیدا کیدۀ ۔اوس د کش ,,ی،، د مؤنث اسم یو مخصوص علامت اوټاکلے شو۔

د مثال په ډول ، کرسی ، جینی ، نواګی ، سلګی ، چپلی ، څپلی ، کراچی ، پنډی ، لولی ، پولی ، جولی وغیره ۔

په دې کښې دا خبره هم د غور وړ ده چې داسې قسمه ځینې مؤنث اسمونه د جمع په حالت کښې هم راځي ۔لکه خانی تربورولی ، نبادی وغیره ۔خو دا د جمع او واحد کله کله یو رنګ هم لري ۔لکه سپی ، سیلی ، کرسی ، والی ، تنکی ، نالی ، ګولی ، جالی ، ټالی وغیره ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

د فعل دپاره به د مخکښې غوندې د ,, ی ،، دپاسه ,, ء ،، لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغیره ۔

ددې مطلب دا دے چې موټر سره په یو لحاظ دا ,,ی،، زیاته شوه ۔یعنې د ,,ی ،، دپاسه به همزه یواځې په هغه صورت کښې لګوؤ چې د فعل دپاره استعمالیږي ۔لکه ډوډۍ اوخورئ ۔د خوړلو نه اوخورئ ، وړئ ، لرئ ، کوئ ، ساتئ ، راځئ۔

د فعل امر یا فعل د نورو حالتونو نه سېوا هم ددې ,,ئ،، استعمال په پښتو کښې شته ۔,, ته تلے وې ،، جمع ,,تاسو تلې وئ،، چې دا هم د کېدلو نه د فعل یو حالت دے ۔

د ,,ی ،، دپاسه همزه د خپل اوازپه مناسبت لګي ۔ځئ، کوئ ، خورئ وغیره کښې چې کوم اواز د ,, ی ،، دے هم ددې دپاره دا تخصیص شوے دے ۔دې نه علاوه ,, تاسو څوک یئ،، په دې کښې هم د دوېمې ی دپاسه ,, ء ،، دے ۔واحد ,,ئې،، داسې دے ۔چې تۀ څوک ئې ۔او بیا د یائې مخصوص دا قسمه اوازونه چې د جمعې حالت ته راځي نو د ,, ی ،، دپاسه به همزه لګي ۔

لسمه فیصله

په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلے شي ۔او یا به ,,ی،، لیکلے شي لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یئ کښې به یوه ،،ی ،، او دوبمه ،، ی ،، باندې
همزه لیکلے شي۔

ددې مطلب دا دے چې ضمیر متصل دپاره چې د ،،ی،، کوم اواز دے ۔هغه به د همزه په یئ او یائې مخصوص یو ځاے لیکلے شي۔ لکه ،، فلانے ئې راوستو ،، ،، هغه ئې ښکل کړو ،، میاں صاحب ئې مشر کړو ،، وغیره۔

په دې فیصله کښې دې خبرې سره هم اتفاق اوشو چې که څوک هم دغه ئې داسې لیکي ،، یې ،، نو هم خبر دے ۔او لکه چې وړاندې ذکر اوشو د جمع په حالت کښې چې کوم د دوه یې ګانو استعمال دے ۔هغې کښې به وړومبی ،، ي ،، یائې معروف او په دوبمه همزه لګي ،، یئ ،،

یوولسمه فیصله :-

په داسې ،، ه ،، کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ،، ه ،، دپاسه ،، ء ،، لیکو۔

یعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ،، ه ،، دپاسه ،، ء ،، وي ۔په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلے شي۔ دا یوه اهمه فیصله ده ځکه چې د افغانستان او سوېلي پښتونخوا پرې هم اتفاق راغے۔

دا هسې خو د ،، ه ،، یو سخت یا لنډ شان اواز دے ۔خو تر ډېره حده د مذکر علامت هم دے ۔اګرچې د ،،ه ،، دپاسه ،، ء ،، خالص د تذکیر د علامت توګه نۀ دے خو نور ټول هغه اسمونه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفاتي اسمونه او کلمې به خامخا مذکر وي چې د ,,ه،، دپاسه همزه لري ـ د ,, ه ،، په باره کښې وړاندې فيصله کښې دا خبره شوې وه چې دا به اوس د مؤنث مخصوص علامت نۀ وي خو بيا هم تر ډېره حده دا د مؤنث اسم جوړولو يوه قاعده ده ـ په عام يا ساده رنګ کښې ,, ه ،، که راځي نو د مؤنث دپاره ډېره يا اکثر راځي او چې دپاسه پرې ,,ء ،، وي نو داسې اسم يا کلمه اکثر مذکر وي ـ لکه

ښه	(مؤنث)	ښۀ	(مذکر)
د وړه	(مؤنث)	جمع وړې دے	
د وړکي	(مذکر)	جمع واړۀ	
پښتنه	(مؤنث)	جمع پښتنې	
پښتون	(مذکر)	جمع پښتانۀ	

خو دا باقاعده قاعده نۀ ده ـ تر څۀ حده ده ځکه چې د ,,ه،، دپاسه ,, همزه ،، د خپل مخصوص لنډ اواز دپاره لګي ـ د تذکير و تانيث د مسئلې نه سېوا هم ډېرې زياتې کلمې هغه دي چې مذکر مؤنث نۀ دي ـ خو د ,, ه ،، دپاسه پرې همزه لګي لکه تۀ ، څۀ ، ښۀ ، پۀ ، وغيره ـ

دې کښې تۀ د تخاطب داسې کلمه ده چې د مؤنث او مذکر دواړو دپاره راځي ـ

اوبۀ ځان ته اواز دے او مؤنث جمع ده خو د اواز له رويه پرې ,,ء ،، لګي څۀ کښې د خپل اواز له مخه راځي ـ زړۀ ، ترۀ کښې هم دے ـ خو بيا هم د اکثر مذکر اسمونه چې جمع شي نو دا اواز ورکوي لکه د سُور نه سرۀ ، پروت نه پراتۀ ، د زوړ نه زاړۀ ، پښتون نه پښتانۀ ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نه سېوا ځينې مخصوص د پښتو هغه اسمونه دي چې دا اواز لري لکه راغۀ ، وانښۀ.

د مصدر ځينې شکلونه هم داسې بدلولے شي ـ د تلل نه تلۀ، وتل نه واتۀ ـ وهل نه واهۀ ـ کتل نه کاتۀ ـ چې مصدري اسم ته راجع دي نو پښتو کښې ددې ,,ه،، چې ,,ء،، وربانديې وي خپل مخصوص اواز دے او په اسمونو کښې فعلونو کښې هر چېرته چې دغه اواز وي که مذکر وي او که مؤنث په دغه رنګ به ليکلے شي.

په سوبلي پښتونخوا کښې او افغانستان کښې ددې فېصلو نه وړاندې د ,,ء،، د ليکلو دا رواج عام نۀ وۀ ـ اوس هغوي هم ددې پابند دي چې هم داسې به ئې ليکي.

دولسمه فېصله :-

,,گ،، به په کونډه ليکلے شي

په قطبي پښتونخوا کښې خو د پخوا راسې ,,گ،، په کونډه ليکلے شو ـ ولې په افغانستان کښې به د فارسۍ ,,گ،، په شان ليکلے کېدۀ ـ نو هر کله چې د فارسۍ او هندۍ ټول داسې توري مونږ په کونډه ليکو لکه : ټ ـ ډ ـ ړ وغېره ـ نو يو په کښې ,,گ،، هم دے ـ اوس به دا په پښتو هر چېرته په کونډه ليکلے شي، هم افغانستان او هم سوبلي پښتونخوا کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله

کښې، کښېناستل، نخښه ، بخښل او داسې
نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

دا هم متفقه فیصله ده ۔۔ کښې ،، چې خټک او ځینې نور قبائل ورته کشې وائي ۔داسې د خټکو او نورو ځینو قبیلو هغه کلمې چې په ،، ش ،، لیکلے او وئیلے شي ۔او په ځینې نورو لهجو کښې ددغه ،،ش ،، اواز په ،، خ ،، ویستلے شي ۔نو دا یوه زړه پخوانی فیصله ده چې د ،، ش ،، او ،، خ ،، فرق دپاره به د پښتو مخصوص تورے ،، ښ ،، لیکو ۔۔۔ ښ ،، د پښتو د ځینو قبیلو یو مخصوص اواز هم دے ۔چې اکثر ئې د غړۀ مومند وائي ۔خو د خټک او یوسفزی لهجې یا د Soft او Hard لهجې تر مینځه چې د ش او خ کوم اختلاف دے ، د هغې د اتفاق راوستو دپاره به دا ،،ښ،، هلته لیکلے شي ۔چې یو خوا ،،ش،، وي او بل خوا ،، خ،، وي ۔کوم کلمات چې د نرمې لهجې خلق په ،، ش ،، ادا کوي او هم دغه کلمې د نورو قبیلو په لهجو کښې په ،، خ ،، ادا کېږي نو داسې به نۀ وي چې د چا څنګه خوښه وي یا څنګه ئې وائي هغسې دې لیکي ۔داسې کلمې به نۀ په ش لیکلے شي او نۀ په ،، خ ،، بلکې دا به په ،،ښ،، لیکلے کېږي۔

د مثال په طور کښې کښېناستل ، نخښه ، غوښه ، غوښتل ، وغیره د نرمې لهجې خلق کشې ، کشېناستل ، نخشه ، غوشه او غوشتل وائي ۔او د نورو قبیلو خلق ئې کې کېناستل ، نخه ، غوخه او غوختل وائي ۔داسې نو بلا کلمې دي چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف لري خو ددې دپاره به د ,, ښ ،، دا درېمګړے حرف استعمالېږي او دواړه لهجې به ئې وئيلے شي۔

ددې نه وړاندې په کابل افغانستان کښې اوس اوس دا رواج شروع شوے وۀ۔ چې ,, کښې ،، به ئې کې ليکله۔ او داسې نورې د ښ کلمې به ئې نظر انداز کولې۔ هغوي هم اوس ددې پابند شول او هغه رنګه به ئې ليکي څنګه چې دلته ليکلے کېږي۔

څوارلسمه فېصله

"معدوله واو به د ټکيو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خوارۀ، ګونه ، غوندې وغېره"

ددې فېصلې نه وړاندې د داسې ټکيو پحقله پښتو املا کښې انتشار وۀ۔ چې د چا به څنګه خوښه وه هغسې به ئې ليکله۔ معدوله واو هغې ,, واو ،، ته وائي چې په ليکلو کښې راځي خو په وېنا کښې نۀ راځي۔ لکه تنخوا ، خوا مخوا ، زکوٰة ، خولۀ ، خوارۀ، غوندې او د ځينې پښتو لهجو کښې لوستل وغېره۔ په اواز کښې يا وېنا کښې عام طور دا ټکي داسې راځي۔ تنخا ،خامخا ، زکات ، خلۀ ، خارۀ ، غندې ، لُستل وغېره۔ نو هر کله چې د وېنا سره سره د ټکي د ليکلو هم خپل يو معنوي شناخت وي ۔ ددې نه سېوا ادائيګي ئې هم په ېلو ېلو لهجو کښې جدا جدا وي نو دا فېصله اوشوه چې معدوله واو به په ليکلو کښې خوا مخوا ليکلے شي او د کلمې نه به غورزولے نۀ شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کښې یوه اهمه خبره دا ده چې معدوله یواځې د ..و.. دپاره اکثر راغلې اصطلاح ده ۔ په عربی کښې اکثر دا ..و.. په مخصوصو صورتونو کښې راځي ۔ خو ددې اطلاق د نورو ژبو په ډېرو داسې کلمو کېدے شي چې د تلفظ دغه صورت لري ۔ په وړاندې ذکر شوؤ مثالونو کښې یو مثال مونږ د یوې مخصوصې لهجې ورکړے دے ۔ لُستل ۔ دا په اصل کښې لوستل دے ۔ یعنې په ډېرو لهجو کښې په دې کښې د معدوله ''و'' حیثیت نۀ لري ۔ خو ځینو لهجو کښې شته ۔ او هغوي ئې په پېښ تلفظ کوي ۔ دلته ..و.. په وېنا کښې نۀ راځي او معدوله دے ۔ خو لیکل ئې پکار دي ۔ داسې مثالونه د ځینو نورو تورو هم شته چې په وېنا کښې نۀ راځي خو په لیکلو کښې راځي او معنی ئې هم هله مکمله شي چې په لیکلو کښې صحیح اولیکلے شي ۔

پینځلسمه فېصله

هغه ټکي یا کلمې چې د عربی او فارسی نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي ۔ په پېښ به لیکلے شي ۔ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به مجهوله ..و.. لیکلے شي ۔ پوښتنه ، مور ، نور وغېره ۔

ددې فېصلې په رنا کښې به یواځې داسې ټکي چې د عربی او فارسی نه د پېښ په حالت کښې پښتو ته راغلي دي ۔ هغه به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښ لیکلے شي ـ لکه ګُل ، بُلبل د فارسي ټکي دي ـ بالکل یا ګُل وغیره چې ددغه ژبو ټکي دي هم داسې به لیکلے شي د پښتو چې کوم خپل اصل کلمې دي هغوي کښې به مجهول واو لګولے شي د پښتو مجهول واو په یو لحاظ د پښتو مخصوص واو هم دے ـ یعنې ددې واو چې په پښتو کښې کوم اواز دے هغه یواځې پښتو کښې دے ـ چې د اردو او فارسي ,,و،، ددې قسمه واو لږ جدا اواز لري ـ اګرچې ددې واو اواز د پښ سره نزدې اواز لري خو د پښ اواز نۀ دے ـ د پښتو د مجهول واو مخصوص اواز دے ـ لکه تور ، نور ، مور ، سور ، خور وغیره کښې دا اواز دے ـ دا که یواځې په پښ اولیکلے شي هغه به غلط وي ـ لکه د تور په ځاے تُر ، د نور په ځاے نُر ، د مور په ځاے مُر ، د خور په ځاے خُر وغیره ـ دا د مخصوص یا مجهول واو اواز په پوښتنه ، غوښتنه ، ګوته وغیره کښې هم دے او داسې ډیر نور ټکي دي چې دا اواز په کښې راځي ـ دلته دا خبره هم د یاد ساتلو ده چې خالص د پښتو هغه ټکي چې د پښ سره نزدې اواز لري ـ اکثر بدلولے شي ـ لکه هُم ، دا هم چیرته ام دے ـ یوم هم راځي ـ چې فطري پښتو ده ـ لکه ,,یوه خبره دا هم ده،، په ځاے وئیلے شي چې ,,یوه خبره دام ده،، نو په اصل کښې هم په پښ وئیل پښتو کښې عام نۀ دي ـ بلکې هم زیات وئیلے کیږي ـ یواځې د پښورۍ پښتو په لهجه کښې د هندکو په اختلاط په پښ وئیلے کیږي او دغه مثال د ځینو نورو ټکیو هم دے ـ دې سره دا وضاحت هم ضروري دے چې اکثر ټکي یا کلمې چې د اردو ژبې د اختلاط د وجې ئې د پښ رواج موندلے دے او کلمې خالصې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو دي هغه به په خپل اصلي رنګ کښې ليکلے شي ـ لکه پښتو ، پښتون ، پښتنه وغيره چې ,, پ ،، زور لري ـ "Pakhto" په پښوري لهجه کښې په پښ وئيلے شي او په نورو قبيلو کښې چې دغه پښ غلط رواج موندلے دے نو هغوي ئې د خپل فطرت مطابق په مخصوص د پښتو مجهول واو تلفظ کوي ـ که په غور واوربدے شي نو داسې خلق ورته پوښتون او پوښتو وائي ځکه نو دا خيال ساتل ضروري دي چې دا دې په زور وئيلے او ليکلے شي ، چې ژبه صفا پاتې شي ـ

شپارسمه فيصله :ـ

معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کيږي او دپاسه به پښ ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغيره ـ

دا فيصله واضحه ده ، خو دا ضرورت به وي چې د دې کلمو لکه نُور ، سُور ، ضرُور کښې به معروف واو وي او واو دپاسه به پښ لګولے شي ـ چې د مجهول واو نه پرې مختلف ښکاري يعنې په کومه کلمه چې د واو دپاسه پښ رانۀ شي نو غلط فهمي ترې پيدا کيدے شي چې دا جوړ مجهول واو دے او پښ چې پرې دپاسه اولګي نو لازماً به معروف واو وي او اواز به ئې هم د معروف واو وي کوم چې وغيره کښې يا نُور کښې دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فيصله :-

د پښتو مخصوص توري څ ، څ ، ښ ، ږ به هم
دغسې ليکلے شي۔

دا اخري فيصله ده او اهمه ده ۔ ددې نه وړاندې به اکثر داسې کيدۀ چې څ (څيم) چې اواز ئې د انګريزي TS سره نزدې دے او پښتو کښې ,, ز ،، ته هم نزدې شانې اواز لري ۔ يا د څينو لهجو خلق ئې نۀ شي ادا کولے او اکثر هغه کلمې چې د ,,څ ،، تورے لري اکثر ئې ليکي هم په ,, ز ،، او د ,,څ ،، تلفظ هم د ,,ز ،، په شان کوي ۔ يا به په ليکلو کښې تبروتل ۔

په اصل کښې ,,څ ،، د پښتو د يو مخصوص اواز علامت دے ۔ د ا ، ب ، ت په ترتيب کښې د ,,ج ،، نه پس راځي ۔ د ,,ج ،، او ,,ز ،، تر مينځه داسې اواز لري ۔ چې ژبه پرې د غاښونو سره لګي ۔ په پښتو کښې ددې خپل مخصوص اواز دے او اکثر داسې هم شوي دي ۔ چې کوم ټکي د فارسۍ او هندۍ نه پښتو ته راغلي دي او اصل ئې ,,ج ،، دے د هغې اواز په پښتو کښې د پښتو د مزاج له مخه اکثر په ,,څ ،، بدل شوے دے يا بدلېږي ۔ لکه جنګل نه څنګل ، جوان نه څوان ، جائے نه ځاے وغيره ۔ خو ددې نه سېوا د پښتو خپل ډېر ټکي هم په دې اواز شته ۔ پښتو کښې د ,,ج ،، تورے هم د پښتو خپل اواز دے ۔ د فارسۍ هندۍ يا عربۍ ډېر ټکي هم خالص په ج وئيلے کېږي او د پښتو خپل کلمات هم په ج شته او داسې ټکي به په ,,ج ،، ليکلے هم شي او وئيلے هم ۔ لکه جولا ، جامې ، (ژامې نا) (کپړې) جمرود ، جمامه وغيره ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د ,,غ،، خپل مخصوص اواز دے ۔هغه ټکي چې د ,,غ،، دي هغه به په ,,غ،، لیکلے شي ۔په ,,ز،، یا ,,ذ،، لیکل به غلط وي ۔چونکې دا ,,غ،، د ج سره نزدې دے او د پردیو ژبو هغه ټکي چې د ,,ج،، نه پښتو کښې ,,غ،، شوي دي نو ځکه ئې د حروف تهجي په ترتیب کښې به د ج نه پس لیکلے شي۔

بله خبره دا ده چې د پښتنو ځینې قبیلې هم په دې کلمو کښې د تلفظ اختلاف لري ۔او د ,,غ،، تورے ددغه اختلاف تر مېنځه یو اتفاق هم راولي ۔هغه داسې چې د مروتو او ګنډه پور قبیلې چې کوم کلمات په ج ادا کوي هم هغه کلمې د یوسفزیو یا نورو قبیلو خلق په ,,ز،، تلفظ کوي ۔ددې دواړو د اختلاف تر مېنځه د ,,غ،، تورے دے چې هم ,,ج،، ته نزدې دے او هم ,,ز،، ته خو زیات اهم په دې دے چې داسې کلمې نۀ په ج دي او نۀ په ,,ز،، بلکې په ,,غ،، دي ۔لکه مروت او ګنډه پور چې جنې، جوان، جنګل وغیره وائي ۔نو د یوسفزیو په اواز کښې زنې، زوان او زنګل وئیلے کیږي ۔حالانکه دا ځنې، ځوان، ځنګل دے او شناخت ئې هم د دواړو دپاره اسان دے او لیکل لوستل ئې هم دواړو ته اسان دي ۔ دا د ژبې فرق دے ۔ځلا، ځلان، ځلنده وغیره ۔د پښتو ټکي چې د مروتو په ژبه جلا، جلان، جلده راځي یا د نورو قبیلو په ژبه زلا، زلان یا زلنده راځي نو د عیب خبره نۀ ده خو اصل کښې دا ټکي د پښتو د مخصوص اواز په غ دي ۔او باید چې په مشق او زدکړه هم دواړه لهجې خپلې هم کړے شي او د ادا کولو طریقه هم خپله کړي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ..خ .. نه پس بل مخصوص تورے ..خ .. ځې دے ۔دا هم د ځ په شان د پښتو خپل مخصوص اواز دے ۔چې نۀ خو ..چ .. ده او نۀ ..ث .. یا ..س .. ۔د پښتو خپل د پر کلمات په دې ..خ .. وئیلے شي ۔خو د ..ځ .. په شان د مروتو قبیلې یې نۀ شي ادا کولے نو د ..چ .. په اواز هغه ټکي وائي کوم چې په ..خ .. لکه هغوي څۀ ته چۀ وائي ۔څوک ته چوک وغیره او هم دا کلمې د یوسفزیو په لهجه کښې اکثر په س ادا کولے شي چې غالباً ورو ورو ئې د ژبې نه د ..خ .. مخصوص اواز هیر کړے دے ۔لکه څوک ته سوک څۀ ته سۀ ۔څۀ رنګه ته سۀ رنګه وغیره وائي ۔حالانکه دا ..خ .. اواز لري ۔او د پښتنو په اکثریتي قبیلو کښې هم داسې ادا کولے شي ۔

بله اهمه خبره دا هم ده چې کوم ټکي د فارسي هندي ژبو کښې په ..چ .. دي ۔او هغه پښتو ته راغلي دي ۔نو اکثر ئې اواز په ..خ .. بدل شوے دے لکه چادر ، څادر ، چارپاے ، څاروے ، چپر ، څپر وغیره ۔نو دا هم د مروتو او د یوسفزیو تر مینځه د چ او ..س .. په اختلاف کښې اتفاق راولي ، چې څادر ، څوک ، څپر وغیره به چادر ، چوک ، چپر هم نۀ شي وئیلے او لیکلے ۔داسې به سادر ، سوک ، سپر وغیره هم نۀ شي لیکلے ۔دا به د پښتو د خپل شناخت دپاره په ..خ .. لیکلے شي چې د پښتو مخصوص تورے دے ۔ولې ورو ورو د خپنو قبیلو د لهجې نه اوړې بدلے دے ۔باید چې د خپل مخصوص اواز مشق ئې اوکړے شي یا کم نه کم د لیکلو تر حده ئې خیال اوساتلے شي ۔که تلفظ ئې د خپلې لهجې مطابق هم کوي نو خبر دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مخصوص تورے د ,, ښ ،، دے ۔ددې ذکر وړاندې هم راغلے دے ۔دا هم د پښتو مخصوص اواز دے ۔خو د نرمې او سختې لهجې ترمینځه اختلاف کښې د اتفاق علامت هم دے ۔هغه داسې چې ختک یا قندهاري لهجه کښې کومې کلمې په ,,ش،، ادا کولے شي هغه کلمې اکثر په یوسفزی لهجه کښې په ,,خ،، وئیلے کیږي ۔نو هر کله چې د یوسفزیو په لهجه کښې ,,ش،، هم شته او ,,خ،، هم او داسې قندهاري یا ختک لهجه کښې هم ,,ش،، شته او هم ,,خ،، خو اکثر کلمې داسې هم دي چې د یوې لهجې خلق ئې په ش تلفظ کوي او د بلې لهجې اوسېدونکي ئې په ,,خ،، کوي ۔نو داسې کلمې به په ,,ښ،، لیکلے شي ۔چې دواړه لهجې ئې د خپلې لهجې مطابق وئیلے شي ۔لکه پښتو ، پښتون چې پشتو او پختو به نۀ شي لیکلے بلکې پښتو او پښتون به وي ۔یعنې په ,, ښ ،، به وي ۔داسې خۀ او شۀ ۔اوخ اُوش ، پشه او پخه ، روشان او روخان وغیره به ښۀ، اوښ ، پښه ، روښان وي ۔چې دواړه لهجې ئې هم شناخت په اسانه کولے شي او هم لیکلے او وئیلے شي او په لیک کښې به ئې اتفاق او وحدت هم وي ۔

بله د پښتو مخصوص تورے ,, ږ ،، دے ۔دا یو ضروري تورے دے دا هم د دوۀ لهجو تر مینځه د اتحاد علامت دے ۔ځکه چې ختک یا قندهاري لهجه کښې چې کوم کلمات په ,,ژ،، تلفظ کیږي هغه په یوسفزی لهجه کښې په ګ تلفظ کولے شي ۔لکه ژیره، ګیره ، ژمنځ ، ګمنز ، ژلی ، ګلی ، تیژه ، تیګه وغیره ۔نو ددې لهجو تر مینځه به داسې تکي په ,,ږ،، لیکلے شي ۔لکه ږیره ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږمنځ ، ږلی ، تیږه ، وغیره څکه چې داسې به دواړه لهجې په اسانه د اصل کلمې شناخت کولے شي۔

ددې سره دا خبره هم ضروري ده چې ځینې لهجې د ,,ژ،، په ځاے د ,,ج،، اواز هم اوباسي ۔ ,,ج،، پښتو کښې خپل تورے او خپل کلمات ئې دي ۔ داسې د ,,ګ،، هم خپل کلمات دي چې په هره لهجه کښې شته نو یواځې د ژ او ګ تر مینځه ,,ږ،، ده او د ,,ژ،، خپل اواز هم په هره لهجه کښې شته ۔ هغه کلمې چې په اصل کښې په ,,ژ،، دي او ځینې لهجې ئې په ,,ج،، تلفظ کوي ۔ هغوي به ئې په ,ج، نۀ لیکي ۔ څکه چې داسې به د تکې او د پښتو خپل شناخت او وحدت ته نقصان رسي ۔ لکه ژبه به ژبه وي جبه لیکل نۀ دي پکار ۔ ژوند په ,,ژ،، دے ۔ جوند یا جُند لیکل نۀ دي پکار ۔ وریژې ۔ وریجې لیکل نۀ دي پکار ۔ ځینې داسې نورې کلمې دي او خالص د پښتو په ,,ژ،، لیکل پکار دي چې ,ژ، د پښتو خپل مخصوص اواز دے او په یوسفزی او په ختک قندهاری دواړو لهجو کښې شته ۔ که د چا په لهجه کښې ددې ځاے ,ج، هم وي ۔ نو د هغوي شمېر ډېر کم دے ۔ باید چې د پښتو په وحدت پسې لاړ شي ۔ او د لیکلو تر حده کم نه کم دغه کلمې په ,,ژ،، لیکي ۔ او ,,ږ،، به یواځې د دوۀ غټو لهجو د ,,ژ،، او ګ د اختلاف تر مینځه د اتحاد د علامت په طور لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library